

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Elise Ricadat - Lydia Taïeb

Üzerime Giyecek Hiçbir Şeyim Yok!

Giysi: Keyif mi
İşkence mi?

ELISE RICADAT - LYDIA TAİEB
Üzerime Giyecek Hiçbir Şeyim Yok!

ELISE RICADAT Paris yakınlarındaki Pontoise Hastanesi'nde klinik psikolog ve psikanalist olarak görev yapıyor. Ergen psikolojisi ve meme kanseri üzerine çalışıyor. Lydia Taleb ile birlikte yazdığı *Après le cancer de sein* (Meme Kanserinin Ardından) adlı kitabı 2009'da yayımlandı.

LYDIA TALEB Paris'te klinik psikolog ve psikanalist olarak çalışıyor. Kanser hastalığı konusunda uzman.

Rien à me mettre! Le vêtement, plaisir et supplice

© 2012 Editions Michel Albin, Paris

İletişim Yayınları 2127 • Psykhe Dizisi 16

ISBN-13: 978-975-05-1725-9

© 2015 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2015, İstanbul

DİZİ EDITÖRÜ Bahar Siber

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Parla Nemutlu

BASKI ve CİLT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

ELISE RICADAT - LYDIA TAİEB

Üzerime Giyecek Hiçbir Şeyim Yok!

Giysi: Keyif mi İşkence mi?

Rien à me mettre!

Le vêtement, plaisir et supplice

ÇEVİREN Tuvana Gülcan

Zırhsız şövalyem Jérôme'a.

E.R.

*Yaşamımın öznesi olmama
yardım eden psikanalist Emma Graciela Pioton-
Cimetti de Maleville'e.*

L.T.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	9
ÖNSÖZ.....	11
GİRİŞ.....	15
BİRİNCİ BÖLÜM	
GIYINMEK, OYNAMAKTIR.....	27
BEBEĞİNİ GIYDİRMEK, GIYINMEKLE OYNAMAK	28
ANNEDEN KIZA: MATRUŞKALAR.....	31
ANNE-KIZ AYNASI.....	34
BABANIN BAKIŞI.....	39
KADINLIĞIN OLUŞUMU, KADINLAR ARASINDA BİR HİKÂYE Mİ?	42
HAYALET KADINLIK.....	44
...YA DA TEHLİKEDEKİ KADINLIK	47
BABANIN YERİ.....	54
ERGENLİK, KİMLİKSEL BİR GIYSI	61
AŞIRI CAZİP.....	66
İKİ KİŞİLİK GIYSI MI, ÜÇ KİŞİLİK GIYSI MI?	70
BİREYSELLEŞME MESELESİ	73
KOLTUK DEĞNEĞİ GIYSI.....	75
CAN SIKINTISI MI, KENDİNDEN NEFRET ETMEK Mİ?.....	77
İKİNCİ BÖLÜM	
BOŞLUĞUN DERİSİ.....	81
GERÇEKTEN BOŞ BİR ACI MI?	83
ALDATMACA.....	86

DEĞER VERİLEN BAĞIMLILIK.....	91
MODERN ZAMANLAR KÜLKEDİSİ	95
GİYSİ BULİMİSİNDEN BAHSEDİLEBİLİR Mİ?	97
KILIK DEĞİŞTİRİMİŞ KENDİNİ YOK ETME	100
BUTİK: DERHAL NEŞEYİ BULMA MEKÂNI.....	102
TEZGÂHTAR KADININ ARKASINDA KİM SAKLI?	106
GİYİNMEK DE, KİMİ BAŞTAN ÇIKARMAK İÇİN?	110
KİMLİKSEL BİR EKSİK.....	113
AKLIN BAŞA GELMESİ VE CEHENNEM AZABI	116
ENAYİLER ÇARŞISI.....	119
DEĞERLİ GİYSİ: DEĞERLİ BİLİNER KADIN.....	121
KENDİNİ YAŞIYOR HİSSETMEK İÇİN GIPTA ETMEK.....	125
KİMSEYİ BAŞTAN ÇIKARMAYAN BİR BAŞTAN ÇIKARMA	127
BOŞ BİR DENİZ KABUĞU GİBİ.....	131
MELANKOLİK GİYSİ.....	133
BOŞLUKTAN KAÇMAK	137
ÖLÜM SESSİZLİĞİ	139
ÖLÜMCÜL OLAN İŞBAŞINDA	143
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
ART ARDA.....	147
ÇABUK GİTMEK, İLERİ GİTMEK	148
RUHUN ACILARI İYİLEŞTİRİLEBİLİR Mİ?	151
ANLAMIN ORTAYA ÇIKIŞI.....	152
DEPRESYONA KARŞI KOYMAK	154
PSİŞİK BİR YER	157
TENSEL BİR İLİŞKİYE DAYANMAK.....	159
SİRADIŞININ VAADİ.....	162
KAYIP BEDEDE.....	164
EGO VÜCUT BULDUĞUNDA.....	166
GİYSİNİN ALTINDAKİ BEDEN HANGİSİ?	168
BEDEN-RUH DÜĞÜMÜ.....	172
GİYİM OLARAK ÇIPLAKLIK.....	176
SONUÇ.....	179
KAYNAKÇA	183

TEŞEKKÜR

Bu kitapta tanıklıklarını paylaşanların adları, gizlilik ilkesi gereğince ve hastaların mahremiyetlerini koruma kaygısıyla değiştirilmiştir. Burada, yaşam deneyimlerini sonsuz bir güvenle bize açanlara teşekkür etmek isteriz. Kalbimizde büyük yeri olan bu klinik çalışmanın zenginliğini ve benzersizliğini onlara borçluyuz.

ÖNSÖZ

Giyim tarzımız bilinçli olduğunda kendimizi saklama ya da teşhir etme arzumuzu, huzursuzluğumuzu ya da güvenimizi, cezbetme ya da şoke etme niyetimizi gösterir; bilinçdışı olduğunda bunlara ihanet eder. Bazı değerlere bağlılığımız yanında, bir toplumsal sınıfa, bir yaşam tarzına aidiyetimizi de belirtir. Başkalarının bakışlarıyla olduğu kadar onlara sunduğumuz imajla da bilerek ya da bilme-yerek yargılanacak olan bizler bu sınıflandırmadan kaçamayız. Bizi görünüşümüzü benzeşmeye ya da zıddına, ama her ne olursa olsun moda tarafından dikte edilen bir uygunluğa yönlendiren, hep ayna karşısında ortaya çıkan imgesel boyuttur. Zamanın trendinden etkilenmiş olalım ya da onun baskısından kaçtığımızı düşünelim, giysilerimizin seçiminde modanın asli çizgilerini takip ederiz. Giyimimiz çağdaşlarımızın giyiminden çok büyük bir fark gösterdiğinde, bu en iyi ihtimalle kayda değer bir orijinallik sayılacak ya da en kötü ihtimalle ağır bir ruhsal sorunu ele verecektir.

Moda demode eder, uzun eteği yürürlükten kaldırır, bele oturan ceket giyilmez kılar, bir yıl önceki desenli elbiseye

tahammül edemez. Bizi durmaksızın yeniye doğru iteler: yeni tarzlar öneren, yeni konturlar çizen yeni giysiler. Bu konuda moda içimizdeki gizemli gerilimle, asla tamamıyla tatmin edilemeyen, her zaman yeni bir hedef peşindeki arzuyla eş zamanlıdır. Her seferinde küllerinden doğarak bizi bir nesneden diğerine –arzu nesnesine, aşk nesnesine, koleksiyon nesnesine– koşturur ve bir diğeri uzaktan görününceye kadar birine mıknatıs gibi çekiliriz, o diğeri de elde etme zevkini kısa sürede hükümsüz kılacaktır, ama o zamana kadar onu hararetle arzularız.

Makyaj bir yüzü maskelemekten ziyade gerçeği ve güçlü çizgileri ortaya çıkarırken, giysi giydirildiği siluete formunu dayatır, omuzları çıkarır, beli belirginleştirir, bir yuvarlaklığı siler. Böylelikle giydiren zarf imgesel olarak giyen mazrufa, yani yeni bir bedene dönüştürülebilir. O halde giysinin bu denli mesele çıkarmasında şaşılacak ne var? Arzunun bizzat metaforu olan ve yarışa katılan giysiyi aramanın yüzeyel hiçbir yanı yoktur: Durmaksızın konturları ve görünüşü değiştirerek sürekli yenilenen, hem bedenine hem de çağına ait olma ihtiyacına tanıklık eder.

Bu klinik vaka yönünden zengin denemede Élise Ricadat ve Lydia Taïeb'in becerileri, giysinin bize sosyolog ya da kadın dergisi yazarları için olduğu kadar psikanalistler için de değerli bir inceleme konusu olduğunu hatırlatmalarıdır. Freud, fetişizm incelemesiyle bir giysi parçasının bir erkek için tatminin yegâne nesnesi olabileceğini, cinsel tatmin yönünden erkeğin o parçayı kadının bedenini örttüğü bölüme tercih edebileceğini göstererek yolu açmıştı. Edebiyat Octave Mirbeau'nun *Bir Oda Hizmetçisinin Günlüğü*'ndeki meşhur potinle ve dans da Nijinski'nin koreografisinde Pan'ın şehvetli bir şekilde üzerine uzandığı nilüfere ait tülle çarpıcı bir şekilde meseleyi kavramıştı.

Freud'la devam edecek olursak, fetiş nesnesi erkeğe ka-

dının penisle donatılmış olduğunu farz etme olanağını veriyorsa, böylece küçükken diğer cinsten tespit ettiği kastrasyonun kendisinde yarattığı dehşetle savaşıyorsa, peki ya kadının kendisine ve giysiyle arasındaki bağa ne demeli? Bu bağ baskıcı, istilacı bir hal aldığında kadın giyside ne arıyor? İçinde kendisini son derece kötü hissettiği deriye tercih edilen ikinci bir deri mi? Kendisinde yetersiz olduğuna hükmettiği “ikincil cinsel özellikler”in güçlendirilmesi mi? Oğlan çocuğunda gözüne çarpan fazlalığı kıskanan küçük kızdaki, psikanalizin babasının ‘Penisneid’ yani penis hasedi diye adlandırdığı şeye giysi formunda getirilen bir teselli mi?

Élise Ricadat ve Lydia Taieb sayısız hastanın giysiyle ilişkilerinde dile getirdikleri acıları, kimlik arayışını ve kaderi paylaşarak bizi aydınlatıyorlar. Kadınlığı sorgulanan bir öznenin, kendini arayan bir kadının psikolojisinde basit bir moda aksesuarının nasıl bir rol oynadığını anlamamızı sağlıyorlar. Bu denemenin alt başlığı olan *Giysi: Keyif mi İşken-ce mi?* “giysi” sözcüğünün yerini alabilecek başka bir sözcüğü akla getiriyor: Hem keyif, hem tabiiyet hem de acıyı çağrıştıran “tutku” sözcüğünü.

O zavallı “*fashion victims*” [moda kurbanlarını] –sayfalar ilerledikçe her bir kurbanda üzerini örttüğü mahrem dramın büyüklüğü ölçüsünde anlam kazanıyor bu terim– adım adım izleyen yazarlarımız tarafından kişiyi yakıp tutuşturan bir tutkunun çözümlenmesine davet ediliyoruz.

Giysinin ruhsal bütünde doldurduğu semptomun yeri bu denemede tüm doğallığıyla gösteriliyor. Élise Ricadat ve Lydia Taieb, genel olarak “paçavra” deyip geçilen şeylerin sözde yüzeyselliklerinin ne uçurumları ve bazen de ne umutsuzlukları örttüğünü görmemizi sağlayan kanıtlar sunuyorlar. Aslında aksesuar olan bu “paçavralar” bazıları için kaçınılmaz, hatta yaşamsal bir hal alabiliyor ve bağımlılık sonucu yaptıkları arayışlar onlar için vitrin gezmesinden

azap yoluna kadar çeşitlenebiliyor: Sahibinin kölesi olduğu gaddar koleksiyon parçaları ya da ağır narsistik yaraları saran parıl parıl pansumanlar, hepsi bu sayfaların onlara adanmasını hak ediyorlardı.

PHILIPPE GRIMBERT

GİRİŞ

Girizgâh mahiyetinde, işte size üç kadının tanıklığı, moda ve giysiyle bağ kurmanın üç ayrı biçimi. Adları Jeanne, Éléonore ve Chloé. Psikolojik çalışma alanı için atipik olan bu konuda bize aktardıkları, kadınların kadınlıklarıyla kurdukları ayrıcalıklı, hatta çoğunlukla otoriter bağın genel çizgilerini görmemizi sağlıyor. Onları bu özgül filtreyle dinleyerek hem ortak noktaları hem de farklılıkları ortaya çıkardık.

Kadınlar! Önceden tanımlanmış bir kategori gibi kulağa gelen bu kolektif adlandırma, burada elbette pek bir anlam taşımayacaktır. Elinizdeki kitapta, giysinin her birimizin olduğumuz, olmayı düşlediğimiz ya da keşke olabilseydim dediğimiz kadının benzersizliğine ulaşma yolunu açtığını göstereceğiz.

Belki siz de bu kadınlardan birinde, belli özelliklerinde ya da düşünme biçimlerinde kendinizi bulacaksınız. Belki onlarda annenizi, bir arkadaşınızı, bir kız kardeşi ya da geçenlerde bir butikte karşılaştığınız bir kadını bulacaksınız. Giysinin bir parça kumaş olmakla kalmayıp dile geldiğini, pek

çok sırrı ortaya döktüğünü göreceğiz: anne ve babamızın bize aktardıkları hakkında, beden hakkında, bedenin kılıfları ve bedeni koruyan şeyler hakkında, bedeni gizleme ya da aksine olduğu gibi kabul etme, hatta gösterme tarzı hakkında pek çok sır. Bir giysi yerine göre bir hikâyeyi, bir arzu-yu, bir ihtiyacı, bir isyan sancağını, sosyal bir damgayı ya da başka türlü yorumlamak istersek, bir semptomu, bir koltuk değneğini, hatta bir protezi cisimleştirebilir. Bu kitap, giysinin insanın inandığı kadar önemsiz ve boş bir şey olmadığı sezgisinden doğmuştur. Giysilerin her birimizin onlara atfettiği bir ruhu, bir rolü, bir işlevi vardır.

Jeanne'la başlayalım:

“Kendime giysi seçmeyi her zaman çok sevdim! Küçük-lüğümden beri bayılırım. Annemin eski giysilerinden kumaş parçaları kesip oyuncak bebeklerim için giysiler dikerdim. Annem dikmeye yardım ederdi, küçük man-kenlerim için çeşitli tarzlarda bir sürü giysi üretirken çok eğlenirdik. Bugün hâlâ annemle o işbirliği anlarını büyük heyecanla anarım. Nitekim kadınlıkla ve moday-la kurduğum bağın arkasında hep biraz annem vardır, ne de olsa annem karşılaştığım ilk kadın; onu seyrede-rek, nasıl giyindiğini, nasıl makyaj yaptığını inceleyerek geçirirdim zamanımı. Çocukluğumda yaşadığım o keyfi asla terk etmediğim söylenebilir. Hâlâ günün gerekleri-ne göre stil ve kılık değiştirmeyi, giyinmeyi severim. Ta-sarımcıları özellikle severim, modanın sanat olduğunu ve herkesin modada kendi yararına bir şeyler bulabile-ceğini düşünüyorum. Alışverişe çıktığımda asla ne bula-cağımı bilmem, gardırobumda yerini bulacak bir parça-yı keşfetme hevesiyle karşıma çıkan butiklere girer, olu-runu bırakırım. Boşmuş gibi gelebilir, ama her giysi be-nim için bana benden bir şeyler anlatacak o anki ruh ha-

limi temsil eder. Bazı giysilerimin hikâyeleri vardır, bana iyi ya da kötü hatıraları çağrıştırırlar. Onlara belli bir şefkat beslerim ve evet, düzenli olarak kendime giysiler alırım, çünkü bütün bunlarla oynamak bana gerçekten de keyif veriyor. Benim için, kadınlık bu demek ve bunu kız arkadaşlarımla paylaşmaya da bayılırım. Bazen çocuklar gibi hiçbir şey satın almadan dükkân dükkân dolaşarak eğleniriz. Asla giymeye cesaret edemeyeceğimiz giysileri sırf gülmek ve kendimizi moda dergilerinde yer alan resimlerdeki kılıklara girmiş bir şekilde görmek için deneriz: aşırı seksi minnacık büstiyerler, payetli elbiseler, deri etekler... Diğer yandan, banka hesabım boşalmışsa hiçbir harcama yapmamayı da bilirim. Dolaplarım zaten ağzına kadar giysiyle dolu. Giysilerim benim gündelik keyfim..."

Jeanne otuz yaşında genç bir kadın, bir reklam şirketinde çalışıyor. Verdiği mesaj açık: Moda onun için değerli, giyinmek onun için bir oyun, giysiyle arasında gerçek bir aşk ve suç ortaklığı hikâyesi var! Eğleniyor, trendlerin nabzına göre seçtiği kadınlık silahlarını kendine hediye ederken büyük zevk alıyor. Babasının eğlenen bakışları altında annesinin ayakkabılarını deneyen, bebeklerini heyecanla giydirip soyarak oyalanan küçük kızı keyifle hatırlıyor. Satın alınan o giysi bir duygular bohçası ortaya koyuyor: annesiyle arasındaki ortak yönlerin nostaljisi, kadınlığını keşfeden ergenlikteki genç kız, özel bir gecede bir prensese dönüşen sıradan bir kadın...

Giysi onun için bir baştan çıkarma aracını temsil ediyor; erkekleri olduğu kadar başkalarını da, ama asıl kendisini baştan çıkarabileceği bir aracı. Giysi bedeniyle ve kadınlığıyla kurduğu iyi ilişkinin sırdaşı. Giysiyle kurduğu bağ, kadınlığının oluşum hikâyesine dayanıyor. Nitekim anlattıkların-

dan Jeanne'ın annesinin oynadığı yol göstericilik rolünü se-
ziyoruz; zira giysi, beden ve kadınlık anneden kıza aktarılır.

Ancak bazen, giysiyle kurulan bağ farklılaşır ve kadınlıkla
kurulan daha zor, daha kaygılı bir bağ gizler. Tıpkı kırk beş
yaşındaki Éléonore için olduğu gibi:

“Benim giysiyle ilişkim bir gariptir. Herkes gibi, demek
istediğim, bütün kadınlar gibi olduğumu düşünüyorum.
Giyinmeyi çok seviyorum, butikleri dolaşmayı ve kişi-
liğimi çok daha iyi tanımlayacak o küçük şeyi bulmaya
bayılıyorum. Beni rahatsız eden bu değil, hatta bunu eğ-
lenceli bile buluyorum. Ama giysinin benim için bam-
başka bir rol oynadığını da itiraf etmem gerek. Ben çok
kaygılı, çok endişeli biriyim, en ufak bir şey beni huzur-
suz eder, sakinleşmek için, kendime açıklayamadığım ve
içimi kaplayan bu kaygıyı dindirmek için başka bir çare
bulamadım. Elimde değil, o anlarda bir butiğe sığınmam
ve bir şeyler satın almam gerekiyor. O anda bana iyi ge-
liyor, gerçekten derhal etki ediyor. Stresimi geçiyor, ama
için için kısa süreceğini biliyorum. Yine de böylesini
ilaç almaya tercih ederim! Bu, benim için bir dertlerimi
unutma, içimi boşaltma, yalnızca ve yalnızca kendimi
düşünme biçimi. Bazen utanıyorum, kocama söylemi-
yorum, çünkü tümüyle sıyrıp sırf satın almış olmak için
satın alma deliliğine kendimi kaptırabilirmişim gibi ge-
liyor. Neyse ki, durmayı her zaman becerabiliyorum ve
aslında korkum her zaman verdiğim zarardan daha fazla
oluyor. Her ay banka hesabımda küçük bir açık oluyor,
ama hiç hesabım kapatılmadı! Durumu idare ediyorum.
Kendime sınır koymayı beceriyorum, ama düşününce,
beni sürekli kaygılandıran ve endişelendiren şeyi çöze-
mediğini biliyorum.”

Éléanore ilkokul öğretmeni. Bir misyon saydığı mesleğini çok seviyor ama ilk yıllardaki ideallerini çoktan geride bırakmış. Yükü ona gittikçe daha ağır gelir olmuş, zor ve belirsiz bulduğu geleceği karşısında sık sık endişe duyuyor, en azından kendisine yaptığı açıklama bu. Gerçekte, bu tanıklık bize bir kadının hikâyesini giysi meselesi üzerinden çok daha ince eleyip sık dokuyarak dinlemek gerektiğini gösteriyor. Diğer bir deyişle, burada konjonktürel olarak açıkladığı şey psikolojik oluşum bağlamında bakıldığında aslında yapısal. Giysi şimdilik sürekli bir kaygı haline karşılık verme girişimi gibi görünüyor. Oysa stresten kaygıya tek bir adımda geçilmez. Kaygısı belirsiz ve Eléanore'a ona kendisini savunma fırsatı vermeden durup dururken çarpıyor gibi geliyor. Éléanore durumun bilincinde. Bir giysi satın almak bir masajın, akşamüstü ağza atılacak bir lokma tatlının ya da sıkıntılı bir anda bir arkadaşla geçirilecek birkaç saatin sağlayabileceği yararlı etkinin ardına saklanmış. Éléanore'un da itiraf ettiği gibi ortada bir ilaç-giysi var. Bu giysi alışverişinin meşruiyeti şurada yatıyor: bedenle ve insanın kendisine ilişkin sahip olduğu imajla kurulan yaşamsal ilişkiyi canlandırmak üzere kendi için iyi bir şeyler yapmak.

Klinik psikolog bakışımız, burada bir an durabilir. Zira bu kadın satın alma eylemi aracılığıyla düzenli olarak bir şaşırtma operasyonu gerçekleştiriyorsa, bundan, ısrarcı bir şeyin onun içinden dışa vurmaya çalıştığını çıkarabiliriz. Besbelli ki, bu huzursuzluk yüzleşmesi gereken güçlükleri takiben ona kendini hissettiriyor ve peşini bırakmıyor. Bir anlamda, bu giysi alımını bir semptom olarak ele alacağız, yani hastanın ruhsal örgütlenmesine ilişkin söyleyecek bir çift lafı olan yaşamının apaçık bir ögesi olarak. Her ne kadar garip gelebilirse de, giysi ve butiğin aşırı bir anlamlandırmayla sığınak yerine konması bize göre çıkış yolu arayan ruhsal bir acının özgün bir ifadesidir. Dolayısıyla o giysinin hikâyesinde-

ki belli ögelere, özellikle de annesiyle arasındaki zorlu bağla ilgili söylenen bir söz, verilen bir yanıt gibi kaygı giderici etkisi olduğuna yoracağız. Artık kaçmaya, kanalizasyon olmaya çalışan ve tekrarı sürekli görülen bir kâbus gibi çözülmemiş, çözümlenmemiş bir hikâye parçasına işaret eden, daha ziyade depresif bir geçişle karşı karşıyayız. Giysi satın almak, Éléanore için keyif ya da oyun olmaktan çıkmış. Kendini zaman zaman biraz tutsak gibi ve her zaman deşifre edemediği bir mesajla karşı karşıya hissedebiliyor. Nitekim danışmanlık alma talebinin konusu da buydu.

Otuz sekiz yaşındaki Chloé'nin tanıklığında ise, giysiye duyulan tutkunun patolojik yönünü, her ne kadar yaygın olarak paylaşılsa da pek tanınmayan bir bağımlılığı ele alacağız:

“O anlarda bana neler olduğunu anlamakta gerçekten zorlanıyorum. Bazen neredeyse utanç duyuyorum... Kendime hâkim olamıyorum. Gitmem gerekiyor... Karşı konulmaz bir çağrı gibi... En sevdiğim butikleri, markaların sadık bir müşterisi olarak tanındığım mağazalarını dolaşma ihtiyacı duyuyorum. O butikler, beni her zaman kucaklamaya hazır kollar gibiler. Sanki güzel olduğumu bana söylemesi için birini arıyor gibiyim. Herhangi bir şey satın alabilirim, ne olursa. Hiç önemi yok. Bir renk seçiyormuş gibi yapıyorum, bazen de bahanem o yeni kesimden bende olmaması oluyor, ama aslında bunların hiçbirinin doğru olmadığını biliyorum. Gardırobumdakilerle istesem kendim bir butik açabilirim. Kendimden korkuyorum, ama beni anlamalısınız, kendime bir rüya anı satın alıyormuşum gibi geliyor; benimle meşgul olunuyor, benimle ilgileniliyor. Birkaç dakika için baloya gitmeye hazırlanan bir prenses oluyorum. Bütün diğer kadınların giydiği şeyleri giymekten hoşlan-

mıyorum. Farklı olmak istiyorum ve bunun görülmesini. Marka giysi tam da beni farklı göstermek için orada duruyor. Satıcı kızlar her şeyin bana çok yakıştığını söylüyorlar ve bu bana iyi geliyor. Olduğum kişi hakkında bana güven geliyor. Satın aldıktan sonra bir süre daha sözleri kafamın içinde yankılanıyor, bakışları gözümün önünden gitmiyor. Onlara yapışıyorum ve bu bana iyi geliyor... Bekârım, hayatımda kimse yok. Kendimi saydam hissediyorum. Yeni bir giysi denediğimde canlanıyormuşum gibi geliyor. Dışarı çıktığımda insanların ben yanlarından geçerken durup 'Kadına bak! Onun gibi olmayı ne çok isterdim!' gibi iltifatlar edecekleri izlenimine kapılıyorum. Ancak ne yazık ki senaryo bambaşka oluyor. Kendimi ellerim kollarım paketlerle dolu, kimse'nin fark etmediği, yalnız başına yürüyen bir kadın olarak sokakta bulur bulmaz rüyadan uyanıyorum."

Chloé bir şirkette yönetici. İşinde ne kadar saygı gören ve yetenekleri dolayısıyla aranan biri olarak sorumluluk gerektiren bir mevkii varsa da, aşk hayatı ve özel yaşamı olabilecek en azına indirgenmiş durumda. Çok az arkadaşı var, ardı ardına hafta sonlarını dolduran alışveriş furyası da olmasa çok az gezmeye çıkıyor. Hayalini kurduğu ilişkiyi hiçbir zaman yaşayamamış. Bir erkeği, ergenlik çağından beri inandığı gibi kendisi için yaratılmış, sokağın köşesinden döner dönmez karşısına çıkacak, kendisiyle, yani prensesle nihayet tanışacak beyaz atlı prensten farkı olmayan o erkeği cezbedebilmeyi öyle istemiş ki. Giysiye, o erkeği çekebilecek neredeyse sihirli bir güç anlamı yüklüyor. Chloé modayı ve giysiyi bir zevk olarak değil, aksine gizli bir bağımlılık olarak, yani kurtulamadığı, her hafta onu çaresizce denetleyemediği serseri bir gezentiliğe sürükleyen bir acı olarak yaşıyor.

Giysi onu kadınlığına ikna etme anlamıyla yüklüymüş, hatta kadın kimliğinin taşıyıcısıymış gibi geliyor. İşte tam da burada işin zararlı ve patolojik yüzüne çarpmış gibi görünüyor. Chloé giysiden, kendisini bütünüyle boyun eğmiş gibi hissettiren, zorba, tekelci bir eşten bahseder gibi bahsediyor. Kendisini tanımlama gücüne sahip o giysi olmadan Chloé bir hiç. Böylece giysi onun hayatında ölçüsüz bir yer almaya varıncaya kadar farklı işlevler görüyor: derin yalnızlığını teselli etmek, saydamlık hissini kandırmak, hayatının aşk hikâyesindeki gelecek vaat eden erkeği yemlemek. Giysi diğer kadınlarla arasındaki farkın sosyal temsili oluyor, bir tür üstünlük kompleksine benzeyip kendine özgü kadınlık kimliğine ilişkin yüceltilmiş bir fikir veriyor. Ne var ki, butikten çıkar çıkmaz erdemleri tükenen giysiye ilişkin kesintisiz bir güvence talebi de vardır. Giysi silik, kaplama bir kimliği giydirir, tıpkı bir yapı eksikliğini, bir içsel boşluğu saklayan onarımdaki bir binanın ön cephesi gibi. Chloé bir de kadınlarla *kadın* arasında büyük bir fark görüyor. Elbette, giysinin onu daha ziyade bu sonuncusunun kefesine koymasını umut ediyor! Burada bir ideal çılgınlığına, her sabah aynada kendine baktığında varlığını torpilleyen ezici bir idealin çılgınlığıyla karşı karşıyayız. Chloé, tanımı gereği bir ideale ulaşamayacağını bilmiyor gibi görünüyor. Ideal tıpkı kuzey yıldızı gibi yön verir, ulaşılacak bir hedef sunar, ama kendisi ulaşılmazdır. Bu durum Chloé'yi satın alma takıntısı şeklinde kendini ortaya koyan o çılgınca zorunlulukla patolojik bir ilişkiye sokuyor. Temsil ettiği ve vaat ettiği şey dolayısıyla butikte kaçınılmaz gibi gelen giysi, sonunda hep yanıltıcı, hatta yıkıcı çıkıyor.

Bu üç örnekte, bize göre üç ayrı ton kendini belli ediyor. Jeanne modayla oynamayı biliyorken, Éléanore modayı bazen başka bir açıdan, yaygın bir kaygıyı ya da depresif bir davranışı gidermeye yarayacak anlık bir yanıt olarak anlam-

landırıyor. Burada giysinin rolü birincil işlevinden uzaklaşmıştır ve bazı kadınların giysiyi kullanış biçimleri bazen en aşırı noktasına kadar bir bağımlılık ilişkisini ifade edebilir. Bununla birlikte, onlar işi asla Chloé'de olmasından korktugumuz noktaya kadar, yani psikolojik yönden kimlik portmantosu nitelikleri için giysinin peşine düşmeye kadar vardırmazlar. Giysi, tıpkı her kandırmaca gibi ancak bir süre işler, daha sonra çabucak tahammül edilmez bir saydamlık duygusuna geri döndürür.

Bu kadınlar arasındaki fark neden kaynaklanır? Bazı kadınlar için giysi kadınlığın işbirlikçisi, insanın başkalarına göndermeyi arzuladığı kendi imajının yaratıcı bir ifadesiyse de, diğerleri için işler farklıdır. Giyinmek artık bir oyun değildir, kadınları kadın olanın evreninden dışlanacakları korkusuyla aksine davranmanın yakışık almayacağını düşündükleri bir kapana kısıtır. Kişiliklerinin farklı yönlerinin sınırlarını anlamak, çocukluğun dünyasına dalmayı gerektirir. Bu dolambaç, narsistik temellerin oluşumunu ve kadınlığinkini çözümlemek için gereklidir, zira bu onları hassaslaştırmış olabilir. Böylece, bu giysi semptomu ışığında biz dinamiklerini, eksik gediklerini ortaya çıkarabilir ve daha incesinde de kadınlık kavramının, hatta kimlik kavramının neye dayandığını daha iyi kavrayabiliriz.

Bu kitap bu kadar güncel bir davranışın bilinçdışımıza dair ne barındırdığını ve neyi ifşa ettiğini sorgulamaya çalışıyor: Giyinmek ne demektir, kime yöneliktir, gerçek bir huzursuzluğa tercüman olarak giysinin ifade ettiği şey nedir ve neye derin bir tatminsizlik katmaktadır? Görünüşte bu kadar önemsiz olan bir meselenin bazen kendini kadın gibi hissetme güçlüğü hakkında ortaya koyduklarının derinliklerine ineceğiz. Mesele kendilik imajı, kimliksel oluşum, güvenilirlik kavramına değindiği gibi, kadınlığın anneden kıza geçişine de dokunur.

Giysi aracılığıyla kadınlığın yolunda maceraya atılarak insanın kendisi için, başkaları için giyinmesinin yaşamını keyif ve oyunla senkronize eden bir yaratıcılığın sürekli yenilenen ifadelerini bulacağız. Giyinmek, oynamaktır! Ve bu oynama özgürlüğü olduğunda, giysi insanın kendinde taşıdığı geniş bir kadın imajları gamının ifadesine destek görevi görür. Beden giyinir ve kendini bütününde iyi hisseden bir kadınlığın elçisi olarak keyifle kendini gösterir.

Oysa bazı kadınlar için basit ve doğal görünen, başkaları için hiç de öyle olmayabiliyor. Zira kadınlık duygusu en az bir o kadar maddi bir şeye bağlı ve kadınlar giysiyi kendilerini dört dörtlük kadın olduklarına ikna etmek için kullanırlarsa keyif-giysinin bağımlılık-giysiye dönüşmesi ihtimali yükseliyor. O noktadan sonra, artık şu çok sık duyulan zarsız cümleyi işitmeye bir adım kalmış demektir: “Üzerime giyecek hiçbir şeyim yok!” Bu cümle kadınlığın yolunu kaybettiğinin resmidir. Burada artık ne yazık ki oynamak değil, gerçek bir kimliksel zorluğa karşılık vermeye çalışmak söz konusudur. Giysi arayışı burada farklı derecelerde kadınlığın bir acısını, bir var oluş acısını, kendilik imajının gerçek kırılmasını işaret eder. Aşırı tüketim yalnızca bir sonuçtur. Giysi, yokmuş gibi algılanan bir beden üzerinde içsel bir boşluğu saklamaya çalışarak kadın olarak kendini ifade etmenin tek yolunu oluşturduğunda, kadın kimliğinin oluşumunda bir kusur olduğunu anlamak gerekir. Nitekim kadın kimliği, narsistik planda, mutlaka kadın olarak kadınlığın takdirini gerektirir. Bize kadınlık etiketini bahşeden başkalarının bakışı değil, özellikle annelerin kızlarına aktardıklarının bir sonucu olan içsel güçlerdir.

Dolayısıyla özellikle çocukluğun, annenin anne kız arasında mahrem bir hikâye olarak kalan kendi kadınlığını kızına yansıttığı dönemin üzerine eğileceğiz. Daha sonra, aynı küçük kız kadın olduğunda, annesinin vaktiyle kendi-

sine aktarmış olduğuyla bağlantılandırdığı farklı kadınlık imajlarını benimseyecektir. Ve eğer küçükken her kadın bebeklerini giydirenerek oynadıysa yetişkinliğe erdiğinde giyinmek oyuncu bir yaratıcılıkla kendisini iyi hissetmesine, artık kadın olan bedenini, sürekli evrim halinde olan bedenini anlamlandırmasına, yeniden anlamlandırmasına izin verir. Giyinmek özellikle iç dünyamızla dışarıya gösterdiğimiz arasındaki bağ hakkında fikir verir, hepimiz için kendi tarzımızda cazibeyi, erkekle bağımızı –hepsinin arasından referans olarak ilk erkekle yani babayla ilişkimizi– ele almanın bir yoludur. Kadınlığın yalnızca kadınların hikâyesi olmadığını, erkek olanla ve baba olanla da ilgisi olduğunu göreceğiz.

Ancak pek çok kişi için, keyif almak için beğenilmek yetmez. En güzel süsler bazı hastalarımızın gerçekte kimseyi baştan çıkarmayan cazibe olarak tarif ettikleri şeyi telafi etmeye yetmeyecektir. Bu kadınlardan çoğu kadınsı görünmek, baştan çıkarmak için ne kadar uğraşırlarsa uğraşınsınlar acı içinde yalnızlıklarına, hatta isimsizliklerine çarparlar. Kitabın sonunda özel olarak iki açıdan, hem psikolojik hem de bedensel yönden harekete geçen bir terapi yaklaşımının dinamikleri açıklanacaktır. Giysiye karşı hissedilen bu kendine has bağlanmaya ve bedenin yeniden sahiplenilmesine anlam vermeye girişilecektir. Çıplaklık saydamlık olmasın, beden yeniden yaşama dönsün, cinselleşsin ve kendinden şüphe etmeden giyinip soyunabilsin diye.

Keyiften keyifsizliğe, oyundan bağımlılığa, kendini sevmekten kendinden nefret etmeye, teker teker her boyutuyla görünüşte pek bir boş olan, ama kadınlar tarafından fazlasıyla rağbet gören “giysi” konusunu inceleyeceğiz.

GIYİNMEK, OYNAMAKTIR

Küçük bir kız çocuğu, bebeğiyle oynarken kendisiyle şu gizemli sohbeta giriyor: “Bugün hava güzel. Seni güzelleştireceğim. En güzel elbiseni giyeceksin, rengârenk olanı benim en beğendiğimi. Anneminkine benzeyeni. Hani, misafirler geleceği zaman ve güzel görünmek istediğinde giydiği elbise. Büyüdüğümde bana vermeye söz verdi. Böylece ben de güzel olacağım.” Çocuk minyatür mankeni titizlikle giydiriyor. Minik ayakkabılarla dolu bir kutunun içini asortik topuklu ayakkabıları buluncaya kadar karıştırıyor. Darmadağınık saçlara uzun uzun biçim veriyor, sonra bozup yeniden yapıyor, sonunda başına bir taç yerleştirip monologunu tamamlıyor: “İşte, annelerin kraliçesi oldun. Senin gibi büyüdüğümde benim de bir sürü güzel elbisem olacak ve beni sevip bana bir sürü hediye alacak bir sevgilim olacak...”

Sayırsız kez kendini tekrarlayan, küçük bir kız çocuğunun saatler boyu bebeklerini giydirip soyarak oynamasından ibaret bu sahneden daha banal bir şey olabilir mi? Bir an için bu çocuk oyunu karşısında duralım. Oyuncak bebekler kü-

çuk kızın hayal âleminde o günkü ruh haline, eğilimine göre monologlara neden oluyor. Ve böylelikle kızcağız büyük bir ciddiyetle, başka şeylerin yanı sıra kadınlık algısına tercüman olan bir giyim tarzı seçiyor.

BEBEĞİNİ GİYDİRMEK, GİYİNMEKLE OYNAMAK

Oyun, çocukta yaşadıklarını, hissettiklerini ifade edebildiği simgesel bir dil oluşturur. Oyun onun için yakın çevresinin parçası olan yetişkinlerle özdeşleşme seçeneklerinin tümüne ulaşmanın bir yoludur. Böylece küçük kız, bebeğine giydirdiği giysi aracılığıyla kendi kişiliğinin çeşitli yönlerini, ama aynı zamanda kendisinden farklı, hayran olunan ya da nefret edilen başkasınıninkileri de yansıtır. Bu oyun çocukta çok önemli bir iç diyalogu besler ve esaslı bir işlev yerine getirir: özdeşleşme kapasitesinin keşfi. O bebek, küçük kıızı hem o anda olduğu küçük kız olarak hem ileride olmayı hayal ettiği kadın olarak, ama aynı zamanda özdeşleşmeye çalıştığı herkes olarak temsil eder. Bir başkasını anlamak için oynamak, arzu ettiğimiz şeyi benimsemek için oynamak, sonunda o başkası olmak için oynamak: Bu tipik çocuk oyunu küçük kızın kadınlarla, özellikle de böylece sahneye koyduğu ilk sevgi nesnesi olan annesiyle özdeşleşmeye ustalıklı başlamasını sağlar.

Oyuncaklar, figürler, peluş oyuncaklar ya da hatta kılık değiştirerek kendi yarattığı hayali karakterler gibi türlü karakterler aracılığıyla, çocuk kendisini oluşturan kimliklere kendisini yansıttığı bir dünya yaratır. Bu bize aile ortamından kapıldığı şeyler, yetişkinlerle, yaşlılarıyla, anne babasıyla ya da kardeşleriyle ilişki kurma biçimi hakkında bilgi verir.

Özellikle kadınlığın oluşumu meselesinde, bebekle oyna-

manın hiçbir yanı anlamsız değildir... Biz de bu yolla giysi sorunsalının nasıl çocukluktan itibaren kadınlık sorunsalının içine işlediğini keşfedeceğiz.

Jeanne anlatıyor:

“Yaşım göz önünde bulundurulunca gülünç olduğunu biliyorum, ama oyuncak bebeklerimden birini, en sevdiğimi sakladım. Dört yaşımda hediye etmişlerdi ve adını Bella koymuştum. Günlerimi onunla oynayarak geçiriyordum. Çok iyi hatırlıyorum, o olmak istediğim prenses oluyordu, ben onun annesi, kız kardeşi ya da hatta babası oluyordum! Ama bazen de –ki aslında çok şaşırtıcı– okulda nefret ettiğim bir kız oluyordu! Her doğum günümde, oyuncak bebeğime birbirinden güzel giyim eşyaları, hem gece hem gündüz için giysiler hediye etmelerini istiyordum. O benim prensesimdi, dert ortağımdı, hakkımda her şeyi biliyordu. Ona dertlerimden, sevinçlerimden bahsediyordum. Bella bütün çocukluğum boyunca bana eşlik etti. Onu dolabımın bir köşesinde bütün o minnacık giysileriyle birlikte sakladım. O benim bir parçamdı ve ondan ayrılmayı aklımın ucundan geçiremezdim.”

Jeanne’ı dinlerken, küçük bir kızın bebeğini giydirirken ne hayaller kurduğunu görebiliyoruz. O küçük tiyatro, çocuğun iç dünyasını yansıtıyor. Orada çatışmaları yeniden canlandırabilir, onları iyi, kötü ya da zalimce, iyi anne ya da üvey anne olarak çözebilir. Kısacası, gerçek yaşamda yaşaması muhtemel bütün duygu ve durumları deneyebilir. Oyun özellikle küçük bir çocukken insanın henüz göze alamayacağı senaryoları sahneleyebilmesine izin verir: bir prenses olmak, en güzel, en sevilen ya da Külkedisi gibi beyaz atlı bir prensle evlenerek kraliçe olacak küçük bir çocuk

olmak gibi. Oyuncak bebek ve girip çıktığı kılıklar aracılığıyla, burada giysinin bir duyguyu, bir gücü, ruhsal olarak iz bırakacak bir ideali pekiştirdiği kadınlıkla ilişkinin başladığını anlamak hiç de zor değildir. Oyun, kişilik oluşumunun zemini.

Aynı şekilde bebeklerle oynamayı hiç sevmemiş ve oynamamış olmanın izlerini taşıyan küçük kızlar da var. Bundan belli bir çekingenlikle bahsediyorlar ve bunun kadınlar dünyasının bir parçası olmadıkları ya da daha çocukluktan bir sıkıntıları olduğu gibi bir anlam taşıdığının farkındalar.

Marie-Claire buna bir örnek:

“Çocukken bebekle oynadığımı hatırlamıyorum. Biliyorum, annemin anlattığına göre, bana Noel’de güzel ve pahalı bir bebek hediye etmiş, ama görünüşe göre ona bakmamışım bile. Erkek çocukların oyunlarına daha çok ilgi duyduğumdan değil, yalnızca oyun oynayan bir çocuk olmadığım. Bu garip gelebilir. Sanki ona bir mesaj vermeye çalışıyormuşum gibi: ‘Diğer küçük kızlar gibi oyun oynamak istemiyorum.’ Bu, benim annemi, onda olup da hoşuma gitmeyen her şeyi reddetme tarzım mıydı? Bu, kendime sık sık sorduğum bir soru. Ama arayış bayağı kapattım, o bir zamanlar olmadığım küçük kız bugün kendine modayla eğlenme hakkını, tepeden tırnağa kadın olma hakkını tanıyor. Kendime sık sık farklı kadınlık stillerini benimserken acaba çocukluktaki o zamanı mı telafi ediyorum diye soruyorum. Sizi temin ederim, çok keyif alıyorum. Bugün kendim bir oyuncak bebeğim ve kendimi giydirmekten çılgınca bir zevk alıyorum.”

Bu kadında, çocuklukta hissedilen eksiklik bugün modayla ve kadınlıkla ilişkisinde tamir oluyor. Marie-Claire’in an-

nesiyle çatışmalı ilişkisini sorgulaması gerekti. Oyun oynamayı bilmeyen bir çocuk olarak kendisine dair sahip olduğu imaj o kadar şiddet yüklüydü ki, sanki oyun oynaması yasaklanmış gibiydi. O oyuncak bebeği, annesinin hediyesini kabul etmenin özdeşleşmeyi reddettiği anneyi kabul etmek anlamına geldiğini anladı. Cici kızı oynamak ve o bebek için varlığı hissedilir bir anne olmak onun için imkânsızdı. Kendi annesine, o zamanlar yanında hazır ve nazır olmasını istediğini, o bebeğin hiçbir koşulda onun yokluğunu gidermediğini nasıl anlatmalıydı? Bebeklerin en güzeli de olsa, o annenin yokluğunu kapatamazdı ve Marie-Claire terapidde uzun süre tahammül edilmez bulduğu ve bir türlü kafasından atamadığı bir yokluğun sonucu olan çocukluk acısını ele alarak hazmetti.

Gerçekten de, bir çocuk oyun oynamıyorsa, bu çoğunlukla bir şeyin onun çocukluk etmesine ve dolayısıyla kaygısız bir biçimde içsel oluşumu için gerekli ve mümkün özdeşleşmeleri yaşamasına engel olmasındandır. Bu, aynı zamanda çocuğun kendisini sanki onun varlığını yeterince içselleştiremiyormuş gibi baş döndürücü bir yalnızlıkla yüz yüze bırakan yetişkinin yokluğunu çok zor kaldırdığını gösterir. Nitekim oyuncak bebek gibi hayali karakterleri canlandırmak için, öncesinde çocuğun duygusal çevresini oluşturan gerçek kişilerin huzur verici varlıklarını kendi içinde hissedebilmiş olması gerekir. Bu iç dünyaya güvenebilme gücünde olmak, tek başına oynamasına ve tam bir ruhsal oyalanma ve gerçekliğin dayattığı eksikliğin telafisi olan oyun vasıtasıyla yoklukla yüzleşmesine izin verir. Böylece oyun bu temel soyutlama ve simgeleme etkinliğine katılır, yoksa sonrasında anlık dahi olsa, bir kimsenin kaybına tahammül etme yetersizliğine bağlı bir kaygıdan kurtulmak mümkün olmaz.

Doğumdan itibaren, anneler çocukları için seçtikleri giysiyeye simgesel bir değer verirler. Kız çocuğunu erkek çocuktan farklı giydirmek, bebeğin cinsel statüsünün sayılıp takdir edildiği anlamına gelir. Günümüzde, tıbbi görüntüleme tekniklerindeki ilerlemeler anne babaların çocuklarının cinsiyetini erkenden öğrenmelerini sağlamaktadır. Ebeveynlik hayali, doğacak bebeği seçilmiş bir adla, hamilelik sırasında alınan bebek takımlarıyla, odanın dekorasyonu ile cinselleştirerek gelişir.

Ailenin kuşaklar boyunca yaşadıkları, doğum ekseninde güncellenir. Her anne ya da baba, bu soyu devam ettirme sürecine dahil olarak az ya da çok bilinçli olarak doğacak çocuğa olumlu ya da olumsuz birtakım resimler yansıtırlar. Fetüse bu yansıtımlarla aşırı derecede anlam yüklenir. Bu iyi ya da kötü değildir, bu hiçbir çiftin kaçamayacağı bir olgudur. Eskiden de çocuk üzerinde yansıtımlar vardı, ancak bugün yoğunlaştılar ve bebek doğmadan oluşmaya başlıyorlar. Sanki hayal dünyasıyla henüz doğmamış olan çocuğun gerçekliği arasında bir kısa devre var.

Toplumumuzda resimler öyle bir yer kazandılar ki, tıbbi görüntüleme anne babalarda henüz anne karnındaki çocuğu anne babanın gerçekliğine sokmak için acele eden bir ruhsal süreci destekliyor. Yansıtımlar çok daha ete kemiğe bürünmüş ve çok daha iz bırakıcı oluyor. Yakından inceleyince, yansıtımların anne babanın çocukluk hikâyeleriyle yakın bir ilişki içinde oldukları görülür. Böylece, çocuk, onların ne yazık ki başaramadıklarını gerçekleştirdiğini görmeleri umudunu taşıyacaktır. Ya da gelişiyile kapanmamış narsistik yaralarından bazılarını iyi edecektir. Her şey daha annesinin karnında cinselleşmiş çocuğa anne ve/veya baba kimliğinin eksiler kısmına yazılmış şeyi telafi edecek bir rol biç-

meve katkıda bulunur.

Bir kız çocuğuna hamile bir kadın, aynı cinsiyetten oldukları yansıtmalarını çok daha yoğun yaşayacaktır. Burada kaçınılmaz olarak kendini tekrarlama etkisi vardır: Bu kız bebek psikolojik olarak annenin kendi annesiyle ilişkisindeki küçük kızla karışır, matruşka bebeklerde olduğu gibi. Bu nedenle, bir anneyle kız bebeğinin buluşmasını kadınlık çevresinde gelişen aile gelenekleri ve yordamlarının yansıdığı aynadaki görüntüyle karşılaştırabiliriz. Elbette bu kız bebeğin annedeki yankısı, hem bilinçli bir şekilde hem de farkında olmadan gerçekleşir. Bu, büyük çapta annenin kızına aktardıklarının içine sızan bilinç haline bağlı olacaktır. Bu bağ, her kadın soy kütüğüne has kadınlık değerlerinin demirlerini atar ve kadın olacak küçük kızın narsistik temelleri üzerinde yapıcı bir şekilde etki eder ya da aksine o temelleri hassaslaştırır.

Giysi filtresi, bize bu soyun devamı sürecinde başvurulacak bilinçdışı mesajları kavramak için oldukça verimli bir zemin gibi geldi. Giysi, müstakbel annelerin bebekleri ve bebeğin kimliği çevresinde kurdukları hayaller içinde özellikle önemli bir yer kaplıyor. Dolayısıyla annelerin bebek takımları satın almaktan bahsederken çocuklarıyla hayali karşılaşmalarındaki ilk duyarlılık bağının ifadelerinin duyulması nadir değildir, sanki giysi henüz dokunulamayan bebeğe bir beden sunuyor gibidir.

Jeanne annesinin kendisine anlattığı şeyleri hatırlıyor:

“Annem bana hamileyken benim bir kız çocuğu olduğumu hemen hissetmiş, aslında bunun hayalini kurduğunu söyleyebiliriz. İlk çocuğu olduğum için sevinçten havalara uçuyormuş. Bana, benim için hemen minik giysiler almak istediğini anlattı, tabii pembe ve beyaz; hatta elbiseler bile almış! Sanki çoktan dünyaya gelmişim gi-

bi, hakikaten! Daha yüzümü bile görmeden ne giyeceğimi gözünün önüne getirmiş!"

Jeanne'ın burada tarif ettiği şey, anneyle fetüs arasındaki bağ için temeldir. Çocuğunu hayal etmek, onunla karşılaşmadan, doğumla onu keşfetmeden önce ona bir yüz yakıştırmak, cinsiyetiyle ona bir hikâye yazarak onu giydirmek, onu gelecekteki kişiliğiyle hayal etmek, doğumundan önce onu "gerçekte" var etmek, bütün bunlar esastır ve anneliğin ruhsal sürecine özel bir güçlük çekmeden giren bir kadını işaret eder. O kız bebek annenin anlamlı ve olumlu yansıtmasını yüklenmiştir; annesinin bir zamanlar kendisinin de olduğu çocukla, kendi annesi için temsil ettiği bebekle ve kendisinin de olacağı müstakbel anne fikriyle ilişkisinin hiç de patolojik bir yanının olmadığını gösterir.

ANNE-KIZ AYNASI

Böylece kız bebekle annesi arasında, birinin diğerinde anne-kız bağı ve ikisinin arasında olup bitenler hakkında bilgiyle dolu kadınlık öğelerini tüketecekleri bir ayna oyunu başlar. Anne elbette çocuğuna, kadın oluşunu etkileyecek öğeleri yansıtır. Başkasının imajını kendimize uydurmak için en genç yaşımızdan itibaren kullandığımız fevkalade bir ruhsal gerecimiz vardır: özdeşleşme yetisi. Bize çevremizdeki anlamlı modellerin farkında olmadan özümsemesi aracılığıyla, içsel yapımızın temellerini besleme imkânı verir. İlk modellerimiz elbette annemiz ve babamız hakkındaki algılarımıza göre biçimlenir, yani çocuğun psikolojik yaşamının başlangıcında bilinçsiz olarak taklide giriştiği en yakın modellere göre. Bu süreç bütün yaşam boyunca, hatta yetişkinlik çağında bile devam eder, çünkü ötekiyle ilişkinin bütün

dinamiğini yapılandırır. Büyümek ve her yaşta büyümekte olmak, ötekiyle karşılaşma aracılığıyla o ötekinin bir parçasına benzemeyi arzulamak anlamını taşıyabilir. Bu bilinçli ya da bütünüyle bilinçdışı olan süreç çok güçlüdür ve kişiliğimizi biçimlendirir. Bu öteki geçici ya da kalıcı olarak bir rehber, cazibesine kapıldığımız ve özendiğimiz karakter özelliği bizim oluncaya kadar sırtımızı yasladığımız bir referansa dönüşür. Bu süreç çeşitli ve değişken özdeşleşmelere izin verdikçe ve seçilmiş özdeşleşme nesnesi üzerinde abartılı bir şekilde billurlaşmadıkça normaldir.

Simetrik olarak, kendimizi aynı zamanda bilinçdışının derinliklerinden gelen bir karşı-özdeşleşme süreciyle yapılandırırız. Diğer bir deyişle, saf taklitçilik yerine burada kesinlikle benzemek istemediğimiz bir yakınımızın özelliklerini kendimizden olabildiğince uzakta tutmamız söz konusudur. Buna karşın, aslında bu hararetli uzakta tutma çabası, bu referansın bize dayatılan model olarak kaldığını ortaya koyar. Bu hiçbir şekilde özgür bir seçim değildir, zira o çok nefret edilen kişiyle benzerliğin biz farkında olmasak da peşimizi bırakmamasına dayanır.

Noémie bize seanslar boyu annesine benzemekten dehşet duyduğunu anlattı durdu:

“Başka erkekler beni arzuladıklarını belli ederken ve kadınlığımın doruk noktasında hissettiğim şu yaşında kocamın neden artık beni arzulamadığını anlamayı çok isterdim. Bununla bir ilgisi var mı bilmiyorum, ama annemi hep depresif hallerde gördüm, kendisini dinleme zahmetini gösteren herkese, özellikle de bana babamın ondan nasıl koptuğundan yakınırdı. Bunun ne anlama geldiğini hemen anlamadım tabii, ama yirmi yaşına doğru onun gibi bir kadın olmayacağıma yemin ettim. Babamın onu neden arzulamadığını anlamaya çalış-

tım. Zor olmadı, annem kendine hiç bakmıyordu, hiçbir şeye benzemiyordu. Eline ne geçerse onu giyiyordu. Cazibeli değildi! Umurunda bile değildi. Biz, yani çocukları dışında galiba gözünün hiçbir şeyi gördüğü yoktu. Babamın yerinde böyle bir kadınla birlikte olsam, ben de aynı şeyi yapardım. Dolayısıyla, ben hep tanıdığım bütün erkekler tarafından arzulanabilir olmayı istedim, şimdi ise hiçbir şey anlamıyorum... Neden her şeyden çok sevdiğim ama beni arzulamayan bu erkekle birlikteyim? Bu berbat bir şey, içimde anneme benzememek için elimden geleni yapmışım, ama tıpkı onun düştüğü duruma düşmüşüm gibi bir his var...”

Bu karşı-özdeşleşme örneği, bir modelden uzaklaşmak isteyen kişinin yağmurdan kaçarken nasıl doluya tutulabildiğinin göstergesidir! Sanki kaçmak için elimizden geleni yaptığımız noktaya geri sürülmüşüz gibi. Noémie'nin durumunda görüldüğü kadarıyla, eşiyle arasındaki sorun zamanında babasının tarafını tutarak annesini yalnız bırakırken yaşadığı bilinçdışı suçluluk duygusundan beslenmiş.

Kişiliğimiz ve bilinçdışı referansları milföyün katları gibi sayısız ve sonsuz özdeşleşmeler ve karşı-özdeşleşmelerin bir araya gelmesiyle oluşur ve sonunda tek bir tadı olur. Başka bir deyişle, özdeşleşme süreci ilk başlarda başkasının kişilik özelliklerine yapışmayı, sonra kendi referanslarını hikâyesine ekleyerek onlardan uzaklaşmayı sağlar.

Jeanne'a geri dönelim. Kadın olmanın, ailesinde kuşaklardır takdir gören ve tatmin veren bir konumu olmuş. Zaten o da bunu hemen kendi kızına aktarmayı bilmiş. “Yetişkin yaşa erdiğimde, o çok sevdiğim oyuncak bebeğimden ayırlamadım. Bütün minik elbiselerini özene bezene sakladım, zaman zaman kızımın çıkarıp bakıyoruz. İşte, ona benim de bir zamanlar küçük bir kız olduğumu gösteriyorum ve bu

bizi yakınlaştırıyor. Bella'yı ona gösterdiğim zaman çok gülüyor, çünkü bugün artık onu eski ve modası geçmiş buluyor, ama anne olmadan önce kafası hayallerle dolu küçük bir kız olduğumu da anlıyor.” Anneden kıza aktarım, kız çocuklarının kadın ve anne olmadan önce annelerinin de bir çocuk olduğunun bilincine varmalarını sağlar. Yine bu aktarım, her şey yolunda giderse, her kadının kuşaklar boyunca kendi yerini bulduğu açık seçik kurulmuş bir bağ oluşturur ve kadınlığın patolojik değil, yapıcı olarak aktarılması hakkında bizi bilgilendirir.

Savaş sonrası İngilteresi'nin ünlü çocuk hekimi ve psikanalisti Winnicott'a göre, annenin bakışı çocuğun ruhsal ve kimliksel oluşumunun ilk kurucu aynasıdır. Davranışlarıyla, çocuğa gösterdiği bakımla, bakımı sırasında çocuk karşısında kullandığı sözcüklerle çocuk annesinin bakışında kendini okur; bakışın kendinden emin niteliği ve kucaklama kapasitesini hisseder. Anne ruhsal olarak ne kadar oturaklı, dingin, kendi güçlerinin ve hassasiyetlerinin bilincindeyse, çocuk annenin kendisine yolladığı imajdan yola çıkarak kendini tanımlamak için o kadar destek görecektir ve donanım kazanacaktır. Çocuğun babası anneyi, anne-çocuk ikilisinin ortasından ve kadın olarak kavrar, kendi rolünü oynar ve varlığını gösterirse, anneye bebeğin ruhsal olarak taşınmasında yardım etmiş olur. Mükemmel, ideal olmak arzusuyla yanıp tutuşan bir annenin en az hassaslaşmış ve kendini iyi hissetmeyen bir anne kadar zehirli olabileceğinin söylenmesine gerek yoktur.

Sophie bu konuya ilişkin çocukluk hatıralarından birini anlatıyor:

“Ailemizin kır evindeydim, on-on iki yaşlarında olmalıyım. Bir öğleden sonra sıkıntıdan tavan arasını karıştırıyordum ve annemin gelinliğini titizlikle katlanmış bir

şekilde, naftalin kokuları içinde buldum. Eğlence olsun diye gelinliği giydim ve bir kenarda duran aynada kendime baktım. O gelinliği giymemle gelecekteki düğünümle, kocamla ve nasıl bir kadın olacağım ile ilgili bütün hayallerin başıma üşüşüğünü hatırlıyorum. Kendimi o anda görüyordum, beni bekleyen ve benim de sabırsızlıkla beklediğim şeyle ilgili tatlı tatlı hayaller kurarak bayağı bir zaman geçirdim! Sonra birden annem arkamda belirdi ve onun allak bullak olduğunu hissettim. Gözlerinin önündeki o resim bana anlatması gereken hatıraları gün yüzüne çıkarmıştı. O anı ölümsüzleştirmek için gidip fotoğraf makinesini aldığını hatırlıyorum, sanki benim üzerimden ona sorarsanız hayatının en güzel gününü, ne var ki sonu bir fiyaskoyla biten evliliğinin ilk gününü yeniden yaşıyormuş gibiydi. Her ne kadar bu benim için bir oyundan ibarettiye de, onun gelinliğini giyerek, onun kadınlık hikâyesine, aşta gerçekte mutluluğu bulamamış yaralı bir kadına destek çıkıyormuşum gibi bir role büründüğüm hissine kapıldım. Birden elbise omuzlarıma bir ton ağır gelmeye başladı... Rahatsızlık duymaya, ancak çok sonra anlayacağım derin bir huzursuzluk hissetmeye başladım.”

Terapisi sırasında, Sophie annesinin ona o gün bilinçsiz bir biçimde oynadığı rolü tanımlayabildi, en azından sonunda kâbusa dönüşebilecek bir rüyanın aktarımını yaptığını. Çift anlam taşıyan o sahne gösteriyor ki, basit bir kumaş aracılığıyla küçük kıza bilinçsizce aktarılan koskoca bir söylemdir: “Baban gitti, beni seninle bırakıp gitti! Oysa inanmıştım ve o elbisede benim hem en iyi hem de en kötü hatıram saklı!”

Gelinlik çevresinde geçen bu sahne, bir annenin kızına kadınlık konumu hakkında terk edilmekten, hayal kırıklı-

ğı ve intikam arzusuyla beslenmiş bir pes etmeden başka bir şey aktarmakta ne kadar zorlandığını gösteriyor. Sophie'nin annesi evlendiği adamın kendi üzerindeki bakışlarını çok çabuk kaybetmiş, acıyla öfke arasında gidip gelen, aşağılanmış, yaralanmış bir kadındır. Elbisenin ağırlığı Sophie'ye annesi tarafından bilinçsizce gönderilen, genç kızlık hayallerinin yolunu tıkayan çift anlamlı mesajın tercümanı olmuş: "Sonunda nasılsa mutsuz olacağın evlilik yaşamının yollarında oyalanma sakın" fikrine ek olarak, "Senin benden daha iyisini yapmanı ve harcanmış kadınlığı onarmanı öyle isterim ki!"

BABANIN BAKIŞI

Küçük kızın gelişiminde babanın bakışının asli bir rolü vardır. Baba, karısına çocuğun dünyaya gelmesinde yalnızca onun rolünün olmadığını hatırlatarak anneye çocuk arasındaki ilk ayrılığın aktörü olur. Üçüncü kişi olarak varlığıyla bir sınır yaratır. Annenin çocukla göğüs göğüse bir çarpışmaya girerek kapanma arzusunu dizginler ve böylelikle çocuğun otonomisini destekler. Karısını kendisine eşliğe ve ona duyduğu arzuya çağırarak yalnızca ve yalnızca bir anne olmamasını talep eder. Annenin bebekle karşılaşmasının ilk zamanlarında güdüsel olan tek vücut olma arzusunun anneliğine has egemenliğine karşı bir duvar oluşturur. Anne-çocuk ikiliğine engel olmadan o ikiliğe nitelik ve süre açısından bir sınır çizer. Baba şu ya da bu nedenle geri plandaysa, çocuğun o koşulsuz ama bir o kadar da çılgınca sevginin insafına kalması gibi bir güçlük ortaya çıkabilir. Çocuk, Sophie'nin tanıklığında karşımıza çıkan annenin yansıtmasının ölçüsüzlüğüyle korumasız ve aracasız bir şekilde karşı karşıya kalabilir.

Bu sevgi üçüncü bir kişinin, somut durumda babanın varlığıyla sınırlanmazsa fazla gelip taşabilir. Sonra yetişkin çağa geldiklerinde bir erkeğin kendilerini koşulsuzca sevmesi arayışında olan kadınlarla karşılaşırız. Oysa öyle bir sevgi tanım itibariyle imkânsızdır ve bu kadınlar fazla olanla asla yeterince olmayan arasında gidip gelen, imkânsız doğru mesafe sorunsalına tekrar tekrar çarparlar.

Sophie terapide babanın ve bakışının eksikliği üzerine uzun bir süre çalıştı. Aslında çifte eksiklikten muzdaripti: terk edilmiş ve yetişkin haliyle o terk edilmenin garezi-ni sürdüren bir kadın olarak anneye bakışının eksikliği, ama asıl kendi kimliksel oluşumunda kör bir nokta yerine geçen babanın onun üzerindeki bakışının eksikliği. Evlilik yaşamını böylesine reddeden bir babayla kız çocuğu ve müstakbel kadın olarak nasıl var olsun? Babası Sophie'nin doğumuy-la hem eş hem baba rollerine, her ikisini birbirine lehimle-yerek birdenbire son vermişken, Sophie nasıl kendini oluş-tursun? Sophie'nin terapisi sırasında üzerindeki baba bakı-şının yokluğunu gözler önüne seren bir hatıra yüzeye vur-du; bu hatıra, ilerideki bütün aşk ilişkilerini yolundan sap-tırma gücüne sahip silinmez bir iz gibi uzun süre ağırlığını hissettirmiş:

“Bir gün büyükannemin yanında hopluya zıplaya yürü-yordum. Yaşını başını almış bir çift büyülenmişler gi-bi yanımda durup büyükanneme ‘Bu çocuk fevkalade bir şey! Hanımefendi, tebrikler, bu kadar güzel küçük bir kız çocuğu nadiren karşısına çıkıyor insanın!’ dedi-ler. Büyükannem hem gururlanmış hem de heyecanlan-mıştı, bana dönüp ‘Gördün mü bak, daha şimdiden sük-se yapıyorsun! Aklın alıyor mu?’ dedi. O anda gözümün önünde babamın imajı belirdi ve sanki aşağılanmışım gi-bi ‘İyi de ne yararı var ki?’ karşılık verdiğimi hatırlıyo-

rum. O anda ve o ana gelinceye kadar uzun bir süredir neredeyse melankolik bir şekilde güzel olmanın bir işe yaramadığına ikna olmuşum.”

Aslında, Sophie dünyanın en güzel kız çocuğu olabilirdi, ama bu babasının onu terk etmesini engellememişti. Cazibesine duyduğu bu güvensizlik erkeklerle paylaştıklarında durmadan yeniden canlanıyordu. Hikâyesi onu sonsuza dek sevilmemeye mahkûm olduğuna ikna etmişti.

Aksine, Jeanne babasının bakışının bu yönde ne kadar önemli olduğunu açıklıyor:

“Elbette, bu kadınlık bağı annemle aramda çocukluğumdan beri çok önemli ve yapıcıydı. Bu onunla paylaşma şansına sahip olduğum ve onun bana aktarmaya can attığı bir şeydi. Fotoğraflara baktığımda hâlâ bana güzel bir kız olduğumu, anneme benzediğimi, beyaz atlı prenslerin benim için kavgaya tutuşacaklarını söyleyen babamın gururlu ve duygulu bakışını hissediyorum. Bu bana yapabileceği en güzel iltifattı! Ne zamanki bir erkek bana güzel olduğumu söylese, onu düşünürüm, sanki dünmüş gibi!”

Bu tanıklıklar babanın bakışının varlığı ve niteliğinin kadınların sonraları kendilerine, kadınlıklarına ve cezbetme yetilerine bakışlarının taşıyacağı önemi doğruluyor. Kesişen bu bakışlar, anne ve babaninkî, yeterince iyilerse, kendini benimseyen ve sağlam bir kimlik duygusunun kaynağını oluşturacaklar ve iyi nitelikli bir kendilik değeri gelişmesine izin vereceklerdir. Kadınlık hiç kuşkusuz kısmen bu kavrama dayanır ve biz de bunun kadın olmanın bazı değerlerini diğerlerine göre üstün sayarak aktarmak konusunda ailenin kadınlarının soy kütüğüne ne kadar dayandığını gördük.

Kız çocuğu olarak doğmak, bu kuşaklar-aşırı kadınlık imajlarını kendine uydurmak demektir. Kız çocuğu bakir bir tarihle doğmaz. Aksine doğmadan önce maruz kalacağı ve zamanla benimsemek ya da yadsımak gücünde olacağı kadınlar ve kadınlık tarihine kaydolur. Hastalarımızı dinlerken, tekrar tekrar giysi meselesine yükledikleri anlamı duy-mak bizi şaşırttı. O kumaş parçası aracılığıyla, kendilerinden önceki kadınların olumlu ve olumsuz temsilleriyle yüklü, bilinçdışı bir tarih aktarılır. Giysiyle ilişkinin ardından giysi dolaplarımızın mahremiyetinden anne-kız bağının ipleri or-taya çıkar, karmaşıklığı ve giysiyi simgesel olarak kadınlığı-nın oluşumunda temsil ettiği şeyin sancağı yapar.

KADINLIĞIN OLUŞUMU, KADINLAR ARASINDA BİR HİKÂYE Mİ?

Kadınlığın oluşumuna ne öncülük eder? İlk kadın, özdeşilecek ilk kişi ve ilk sevgi olan anneyle bağ, bu aktarımda mutlaka ki asli bir rol oynayacaktır. Onunla ve temsil ettiğiyle ister uzlaşma ya da ister çatışma halinde olunsun, bu bağ her zaman kadınlığın oluşumunda temel bir referans olarak kalır. Burada giysi meselesinin, nasıl son derece ince bir şekilde kadın olma konusunda anne-kız ilişkisinin niteliği hakkında bizi bilgilendirebileceğini ve bir terapi çerçevesinde kıymetli bir malzeme olabileceğini ele alacağız.

Giysiye bazen çok üzerine basa basa kadınlık gücü yükleyen ve öyle giysiler arayan kadınlar vardır. Onlar için düzenli aralıklarla giysi edinmek kaçınılmazdır, sanki kadınlıklarını daha iyi hissedebilmek, içlerini rahatlatmak için. Burada bunun nedenlerini çözümlemek yerinde olur.

Sarah çarpıcı bir örnek. Farklı anlamlar yüklediği giysiler kaygılarını gidermekte yetersiz kalınca, kadın olma çaresiz-

liğini sözcüklere dökebilmek için danışmanlık alma ihtiyacı duymuş. Kadınlık yaşamını gerçekleştirmekteki yetersizliğini hissetmenin şaşkınlığı içindeydi. Hâkim olamadığı bir itkiyle satın aldığı giysilerin oluşmakta güçlük çeken kadınlığı açısından acı taşıyıcısı olduklarını anlaması için çok zaman gerekti. Kadın olmanın anahtarlarına ulaşmak için son umudunun o giysiler olduğunu itiraf etmesi için daha da uzun bir zaman gerekti. Giysileri muhakkak elde etmesi gereken gizli bir güçle anlamlandırıyor, ancak o zavallı giysiler dolabına asılır asılmaz sihirli niteliklerini yitiriyorlardı. Bunun üzerine, Sarah'nın, çok istediği ve aldıktan sonra bir saniye geçmeden ilgisini kaybettiği bir hediye karşısında hayal kırıklığına uğramış küçük kızla, yani kendisiyle yüzleşmekten başka bir çaresi kalmamıştı.

“Tuhaf olan, annem moda sektöründe çalışıyordu. Stilistti. Gününü kadınları giydirmekle, modeller yaratmakla geçiriyordu, ama benim için bir kadın modeli olmaktan çok uzaktı! Giysilerini bir üniforma gibi giyerdi, hep aynı renkte, aynı kesimlerde, vücut hatlarının zar zor seçilebildiği siyah rengi ve evaze kesimleri kullanırdı. Çocukken, o kadınları bu kadar güzelleştirirken annemin nasıl olup da bu kadar silik kalabildiğini anlamıyordum. Ona nedenini sorduğumda, hep aynı yanıtı veriyordu, sabahları giyinmesi çok daha kolay oluyormuş. Ben onunla taban tabana zıt oldum çıktım. Giyinmek için, giysilerimi, renklerimi, aksesuarlarımı seçmek için inanılmaz zaman harcarım. Her ayrıntı yaşam-sal bir önemdedir; bu benim ondan öcümü alma biçimim. Saplantı haline getirecek kadar eksikliğini hissettiğim o kadınlığı bana aktarmadığı için ondan nefret ediyorum. Kendimi iyi hissedeceğim bir kadın imajı bulabilmek için çılgınca para harcıyorum. O mağazalarda ne

aradığımı gerçekten bilmiyorum, belki de annemi anyorumdur. O mağazalar onun evreniydi, moda onun dünyasıydı. Buna karşın, ondan daha az kadın olan bir kadın daha yoktu. Her mağazada, onunlayken eksik olana tosluyorum: arkadaşlarımla tanıştıırken onunla gurur duymayı ya da birlikte mağaza mağaza gezmeyi. O anneye sahip olamamanın üzüntüsünü hafifletebilirlermiş gibi bir sürü giysi alıyorum, ama içimde bir yerlerde her şeyin boş olduğunu biliyorum.”

Sarah'nın hikâyesi, bize giysi alışverişinin anneye ilintili dünyanın ümitsiz bir arayışı, paylaşılan bir kadınlık çevresinde annesiyle bir bağ kurma girişimi olduğunu gösteriyor. Böylece stilist annesi tarafından giydirilen bir müşteri olma hayaline sarılmış yalnız, küçük bir kız fantezisi dışa vuruyor. Her cumartesi alışverişe çıkma ritüeli, Sarah'yı acılı bir şekilde annesiyle arasında gerçekleşmeyen bir aktarımın hayal kırıklığıyla karşı karşıya bırakıyor. Bu arayışın arkasında, hayal edilmiş, Sarah'nın hiç sahip olmadığı, sahip olmayı çok dilediği bir anneyi tutkuyla aramak saklı. Ona kadınlığın, kendiliğinden gerçekleşmesi gereken, ama terapiye kadar kendisi için bir bilmece, hatta bir acı olarak kalmış olan kadınlığın anahtarlarını sunacak bir anneyi aramak.

Giysi alışverişinin bazılarının düşündüğünden çok daha ciddi bir bağımlılık doğuran bir mesele olduğu anlaşılıyor. Her mağazada çocukça beklentilerine yanıt verecek bir anne bulma ümidi bu satın alma eylemini karşı konulmaz bir boyuta taşır, her ne kadar Sarah için için sonunda onu düş kırıklığından başka bir şeyin beklemediğini biliyor olsa da.

Kadınların anlattıklarında, kadın olma potansiyelini gerçekleştirme sürecinde anneye zor ya da imkânsız özdeşleşmeyi desteklemek üzere benimsenen bilinçdışı stratejiler gamını okuyabildik. Sarah'nın acısının arka planında, kendisi-

ni kadın olarak asla ifade edememiş annesinin acısı okunur. Giysilerinin tek tipliliği herkesin gözünde ona belli bir saygınlık sağlıyor, bedeninin cinselliğini iptal ediyordu. Böylece Sarah'nın annesi kızına farkında olmadan kadınlığın olumsuzlanmasını aktarıırken, kadınlığı değerli kılmak için başkalarının kadınlıklarına hizmet etme paradoksunu da yaşıyordu. Küçük kız, kendisini dört bir yanında olan, ama önemsenmeyen bir kadınlıkla, annesinin yaşama hakkını kendine tanımadığı kadınlık arasında sıkışıp kalmış gibi hissetmişti.

HAYALET KADINLIK...

Yersiz alışverişlerine bir anlam vererek, çocukluk ve kadınlık hikâyesinde neleri temsil ettiklerini anlayarak, Sarah annesininkine perçinlenmiş hayalet bir kadınlığın yasını tuttu. Kadınlık dünyası gizli bir kent gibiydi, Sarah onu bu yastan yola çıkararak, yalan dolansız inşa etmeliydi. Üzerindeki örtüyü kaldırmaya, çıplaklıkla, olduğu haliyle ve cinsel kimlikle ilgili neyi varsa onunla, bedeniyle yüzleşmeye cesaret etmek, Sarah için çok heyecan vericiydi. Olduğu haliyle kabul edilen bir bedende kadın olanı gösteren kumaşa kucak açıp giysiyi aldatmaca olarak kullanmaktan vazgeçmek. Her hafta üst üste tüketilen o donanımlardan, zırhlardan kurtulabilirdi ve kadınlığının içsel ve kendine has duygusunu temsil eden giysilere yatırım yapabildi.

Valérie'nin örneği de kadın olarak anneyle, zararlı olmayan bir özdeşleşmeye izin vermek için fazla yaralanmış bir kadınlıkla özdeşleşmenin yıpratıcılığının başka bir biçimini sunar.

“Ben daha birkaç aylıkken, babam annemi başka bir kadın için terk etmiş. Annem kendini küçük yaşta üç ço-

cukla, yıkılmış bir halde yapayalnız bulmuş. Gündelik yaşamla karşı karşıya kalmış, daha yirmi dokuz yaşındaymış. Bu olanların ardından bir daha yeni bir yaşama başlayamayan güzel bir kadınmış. Düşünüyorum da, bir erkeği cezbetme ihtimalinden kararlı bir biçimde kaçtı. Akşam dışarı çıkmak için giyinmekten aciz, bir flört ihtimali için hazırlanıyor olmak fikriyle dehşete düşmüş hali gözümün önüne geliyor. 'Akılları fikirleri tek bir şeyde olan' cazibeli kadınlar hakkında söyledikleri hâlâ kulağımda! Dolayısıyla, benim için küçüklüğümden itibaren, ama özellikle de ergenlikten beri, kadınsı giyinerek, makyaj yaparak ya da kadınsı bedenimi göstermeye cesaret ederek erkek bakışlarını üzerime çekmenin her yolu lanetlenmişti. Kadınlık ödümü öyle bir koparıyor, beni öyle yoğun bir kaygıya sürüklüyordu ki, yıllarca içler acısı giysiler giydim. Her ne kadar aşırı-kadınsı giysiler satın aldığım oluyorduysa da, onları eve götürüyor, ama asla giymeye cesaret edemiyordum... Dönüp dolaşıp cinsellikten uzak bir görünüme, kot pantolonuma geri dönüyordum! Böylece hiçbir riske girmemiş oluyordum."

"İçler acısı" terimi giysiden ziyade Valérie'nin kadınlığındaki bedeni kastediyor. Burada söz konusu olan acı hangi acı? Erkek tarafından terk edilmek, kadın olmak, ama kötü, baştan çıkarıcı kadın olmak, sevilen kişiyi kaybetme riskine karşın arzulamaktan korkmak, kurban olarak yaşanan kadın konumundan korkmak... Hangisi? Valérie için, her şey, sanki kadınlığa has özellikleri sırtına geçirmek öz annesinin felaket bir taklidi olmakmış gibi gerçekleşiyor. Her şey olsun da, onun gibi olmasın, acı içindeki kadın statüsünün can simidiymiş gibi bir tek anne statüsünün terk edilmiş, yalnız ve indirgenmiş kadını olmasın. Her şey olsun da, annesiyle rekabet durumuna düşmesin, o babasını baştan çıkaran kadı-

na kendisini yaklaştıracak tahammül edilmez rakibeye ben-zemesin.

Val rie'nin ailesinin tarihine bakınca, büyükannesinin depresif bir kadın olduğunu, bedenden ve yaşlanmaktan pa-nik derecesinde korktuğunu öğreniyoruz. Olduğu kişi ola-rak asla yeterince sevilmediği duygusuna kapılmış. Sanki kadın olmanın kendisi eksiklik, kayıp, kastrasyon demek-miş gibi. Val rie de, annesi gibi, kadın olanın muhakkak depresyonla eşleştiği, kadının terk edilmenin hortlağına bo-yun eğdiği bu kuşaktan kuşağa geçen tuzağa düşmüş. Geri-de, yine kadın olanlarla olmayanları ayırt eden tek  ge er-kek bakışıymış gibi, o bakışa boyun eğmişlik statüsü vardı. Buradan erkekleri baştan çıkaran kadınlarla anneliğe ya da bek rlığa atanmışlar arasındaki ayrım doğuyordu. Kadınlık, bu halde, sakınma ve şüpheyle yoğruluyor ve sancılı bir nar-sistik fay üzerine kuruluyordu.

...YA DA TEHLİKEDEKİ KADINLIK

Seanslar ilerledikçe, Val rie aşk ilişkilerinde erkekler ona olan ilgilerini çabucak kaybettiklerinde ya da başkalarına baktıklarında hissettiği acının neden kaynaklandığını anla-dı. Daha fenası, o erkeklerden biri gerçekten onunla ilgile-niyorsa, o duygunun yanlış, boşuna ve özelikle de geçici ol-duğunu düşünüyordu. Cazibe oyununa hazırlanmayı, hele de giysiyle hazırlanmayı reddediyordu, zira annesinin s y-lemindeki o lanetlenmiş kadınlara benzediğini görmüş ola-caktı! Sonunda, babasının kendisini terk etmesiyle kadınlık duygusu felakete uğrayan ve kadınlığı lanetleyen annesinin şemasının tekrarına maruz kaldığını kavrayabildi.

Val rie'nin vakası, kendini kadın hissetmenin zorluğu-nu ve bir yandan felaketi, diğer yandan basitliği çağrıştırdı-

ğı için o çok tehlikeli kadınlıkla oynamanın imkânsızlığını ifade ediyor. Valérie'nin annesi her türlü erkek bakışından kaçarak bu bakışı şeytanileştirmiş, kendisi için sonsuza dek tabu haline getirmişti, ne var ki bilinçdışı bir aktarımla kızı için de lanetlemişti. Bu noktadan itibaren, kendimize annesinin ta en başından ve evlenmeden önce kendi kadınlık kimliğini sağlam bir şekilde oluşturup oluşturmadığını sorabiliriz. Zira ayrılığın getirdiği kaybın yasını atlattıktan yıllar sonra, güzel ve çekici olduğu söylenen genç bir kadının olgunlaşan kadınlığıyla yeniden cezbetme arzusunu hissetmemesini hiçbir şey haklı gösteremez. İşte bu noktada erkeğin terk edip gitmesini değil, bu olayın gerçekliğiyle temas edince ne kadar hassas olduğu ortaya çıkan kadınlığının yapısı sorgulanır.

Valérie yavaş yavaş o depresif ve aslında belli bir kadın imajı söz konusu oldu mu agresifleşen annenin sözlerinden kendini kurtardı. Babasının annesinde açtığı o narsistik yaranın gerçekte çok daha derin ve çok daha eski olduğunu anladı. Böylece, annesinin söyleminin olumsuzluğundan tümüyle bağını kopararak kendi kadın kimliğini oluşturabildi. Valérie o içler acısı giysileri bir kenara bırakıp kadınlığına güven veren bir bedeni keşfetmenin keyfine varabildi. O bedeni giydirmek artık onu saklamak değil, tersine o bedenin kıymetini bilen bir giysinin seçimine cesaret etmek anlamına geliyordu. Takıntılı ve amaçsız alışverişi bir seanstan diğerine kaygısını dile getirerek anlamlandırdıkça kesti.

Valérie'nin hikâyesi bize anneyle kadınlık arasındaki hassas bağlantıyı gösterir. Baba ortadan kaybolduğunda, varlık göstermediğinde ya da anneye arzuyla bakmadığında, kız çocuğu cazibe gücü açısından annenin kadın olarak ortadan kalkmasıyla yüz yüze gelir ve depresyon çok gecikmez. Bir ihanet gibi yaşanan erkeğin kaybı, cazibeli kadınlık sahne-

sinden arkasına bakmadan kaçmak yönündeki bilinçdışı kararın tetikleyicisi olur.

Bianca'nın anlattığı ise tam tersi uçtadır, bambaşka bir anne-kız bağı ve kadınlığın aktarımı hikâyesi anlatır:

“Tek başıma, çok nadiren giysi satın alırım... Öylesinden hiç keyif almıyorum. Bu gerçekten de kadınlar arasında olması gereken bir şey! Annemi markadan aşağısı kurtarmaz: Rykiel ve diğerleri. Annem bildim bileli alışveriş bağımlısıdır. Annemi hep muhteşem giyinmiş gördüm, kendini asla bırakmaz. Kız kardeşim, yeğenlerim falan da. Bunun bir kuşaktan diğerine geçtiğini düşünüyorum. Annenin spor ayakkabı ve eşofmanla dolaştığı bir ailede yetişmiş olsaydım, böyle olmazdım elbette! Nitekim ben küçükken, mahallede herkes annemi parmakla gösterirdi. Okul çıkışında ‘en güzel, en havalı’ derlerdi bana onun hakkında, erkek arkadaşlarım ona aşıkta, bana değil! Bu beni büyülüyordu... Babam deliriyor, artık dayanamıyor. Ondan her şeyi saklıyoruz, mağazaları gezmeye çıkacağımızdan asla bahsetmiyoruz. Babamdayken internetteysem, ensemde dikilip ‘Tıpkı annen gibisin, tek derdin giysiler!’ diyor. Eşim de aynı, aldıklarını ona göstermiyorum. Ama neler döndüğünü biliyor ve yalanlarıma inanıyormuş gibi yapıyor. Zor zamanlarda yaşıyoruz ve her şey çok pahalı. Her ay, yaklaşık olarak maaşımın yarısını giysilere harcıyorum. Pek suçluluk hissetmiyorum. Saklamamın nedeni annemin bana ‘Babana da kocana da hiçbir şey gösterme. Erkekler bunu anlayamazlar’ demiş olması. Bu, benim için kadınlar kabilesinin bir parçası olmanın bir yolu. Bir şey satın alırsam, anlatmak için annemi ya da kız kardeşimi arıyorum. Gerçek bağımlı mıyım bilmiyorum. Kesin olan bir şey var ki, onlar olmayınca bir şeyler eksik gibi geli-

yor... Annem tatile gidince, daha az alışverişe çıkıyorum ve kendimi hemen daha kötü hissediyorum, o kadar neşeli, o kadar rahat olmuyorum. O anlarda, hep sanki eski, çirkin şeyler giyiyormuşum gibi geliyor, kendimi kötü hissediyorum.”

Kadınlar arasındaki sır meselesini daha da zenginleştirmek için, Bianca'nın sıklıkla karşılaşılan ve çok şeyi açıklayan bir numaranın yardımına başvurduğunu ekleyelim: Ay-larca yeni satın aldığı giysileri giysi dolabının bir köşesinde saklıyor ki, üzerinden zaman geçince sanki hiçbir şey olmamış gibi onları çıkarıp giyebilsin. Bu alışveriş bağımlıları böylelikle yeni aldıkları şeyleri “Yok canım, alalı çok oldu...” diye temize çıkarabiliyor, bazıları daha da ileri gidip eşlerine “Ne giydiğime ne kadar dikkat ettiğin belli oluyor!” diye çıkışabiliyor. Bu gerçeğe uygun, yalan sorumluluğun bütününü reddini ortaya koyduğu gibi, suçu soruyu soranın üzerine atmak işlevini de görür. Bu kadınlar böylece yalnızca alışveriş itkisi ve vardığı sonuçlar meselesini baştan savmayı değil, aynı zamanda bir başkasını kendilerine bakmadığı ve dikkat göstermediği için suçlu hissettirmeyi de ustalıklı bir becerirler. Ki bu da, bilinçsizce tıpkı kendilerine sürekli gizli gizli hediye ettikleri giysiler gibi onları narsistleştirme gücünü haiz sürekli bir bakışın arayışında olduklarına işaret eder.

Bianca giysinin “kadınlar arasında bir şey” olduğunu söylerken ne kastediyor? Erkeklerin farkında olmadan kadını baştan çıkarma oyunundan atılacağını mı? Peki o zaman kimin için giyiniyor? Annesi için mi? Kız kardeşi için mi? Diğer kadınlar için mi? Bu tanıklık gösteriyor ki, giysi erkeğin dışlanması bir bahanesi, somut olarak da babayla kocanın dışlanması. İki kadını, kızla anneyi rekabete sokmayı hedefleyen ödipal çatışmadan kurtulmanın daha iyi bir yo-

lu olamazdı! Burada her şey, sanki Bianca annesinin eteğinden, aynen tekrarladığı kadınlığından ayrılamıyormuş gibi.

Derinlerde, giysi çevresindeki kadın yakınlığı anneyle kız arasındaki ödipal rekabetin yerini göstermelik bir sırdaşlık oyununa doğru kaydırmaya izin veriyor. Ve böylece üçlünden dışlanmış aynı adamın baştan çıkarılması meselesinin bertaraf edilmesine. Alışveriş takıntısı Bianca'nın görünüşe göre çözülmemiş ödipal düğümünü psikolojik olarak nasıl gömdüğünü açıklıyor. Her halükârda, kadın olmak burada çılgınca harcama sırrını, sırf satın almış olmak için satın alma sırrını paylaşmak demek.

Göğsünü gere gere savunduğu suçluluk duymama hali de sorgulanabilir. Alışverişlerini mi yoksa başka bir şeyle ilgili mi bir suçluluktan bahsediyor? Her ödipal sorunsal bilinçdışı bir suçluluk duygusu, kız çocuğunda babasına karşı koruyucu bir mesafe yaratmak için mutlaka gerekli psikolojik bir hareket teşvik eder. Bu iyi cins uzaklaşma onun aileden çıkıp dışarıda gerçekte olduğu kadın olmasına ve kendine bir erkek bulmasına yarayacaktır. Oysa burada Bianca annesinin küçük kızı olarak kalıyor, ortak bir hobinin –giysi alışverişi– paylaşılmasına odaklanmış mükemmel bir ilişki görüntüsü altında. Anlattıklarından simgesel olarak moda çevresinde kurulmuş bir sadakat bağına koparamadığını, çünkü bunun onun için yalnızca ve yalnızca annesinin kişiliğinde tanımını bulan bir kadınlık konumunun terk edilmesi anlamına geleceğini anlıyoruz. Annesi dışında hangi kadın olabilir ki? Seanslarda, annesinin tatillerde yanında olmamasına değindiği zaman kaygısı tavan yapıyor. Sanki üzerine bir kırılğanlık geliyor. Annesinin kutsaması üzerine, kendisine giysiler satın almak vazgeçemediği o çok özel anne-kız ilişkisini canlandırıyor. Alışverişte beliren bu bağ onu oluşturan, ona kol kanat veren ve ona canlılık, enerji ve neşe veren şeyin simgesi aslında. Nitekim kendisi de kızına aynısını aktarıyor.

“Annemin ya da kızımın hep yanımda olmasına ihtiyacım var. Kızım dört yaşına basacak, H&M’de kızımı çocuk reyonuna bırakıp kendim yetişkin bölümüne gidiyorum, sonra gidip onu alıyorum, o da kendi alışverişini yapmış oluyor, bedenleri, trendleri biliyor, ne istediğini de çok iyi biliyor. Size söylüyorum ya, bu büyükten küçüğe geçiyor diye, bu bizde önemli bir değer. Onu hep iki dirhem bir çekirdek giydirdim, okula asla uyumsuz bir kıyafetle götüremezdim, bugün artık kendi de böyle bir şeye tahammül edemez.”

Bu cümlelerde annenin takıntılı tavrını çocuğunun üzerine yıkmasını gözlemlemek gerçekten ilginç. Soy kütüğüne yazılabilmek için, küçük kız giysi harcaması şeklindeki kadınlık oyununa çok erkenden başlamak zorunda kalıyor. Başka bir deyişle, bu kadınlar çocuğun, hatta anne-kız bağının ve aktarımın hizmetine sunulmuş özel bir anne kaygısını o aşırı alışverişlerle temize çıkararak kendilerini suçluluk hissinden kurtarıyorlar. Sanki annenin ölçütlerine göre belirlenmiş bir kadınlığın kurallarını hedef alan erken bir eğitim kızcağıza güzel görünme ve baştan çıkarma sanatına hâkim olmayı garanti edecekmiş gibi. Böylece bağımlı davranış, kadınlığın anahtarlarını sunma ve ele güne karşı bu konuda ne kadar örnek bir anne olduğunu ilan etme amacıyla gizli gizli yadsınır.

Yakından bakınca, burada gerçekte söz konusu olan, çocuğun iyiliği için bir ilgi ya da aktarım değildir, aksine nevroitik bir tekrara demir atmış, çocuğun bireyselleşmiş özne yerine tam olarak sahip olmadığı bir bağıdır. Bianca gibi kadınların bazıları bize kızlarının çocukluğu boyunca kendi bağımlılıklarından kurtulduklarını sandıklarını itiraf ettiler. Oysa bu takıntının yer değiştirmesinden başka bir şey olmadığı için sorun elbette çözülmemiştir. Genellikle, annenin ba-

gımlılığı kız evlatlar büyüyüp de kendi gardıroplarını kendileri düzenlemek istediklerinde daha da ağırlaşmış bir biçimde nüksediyor.

Aynı fikri takip edersek, şu yeni bebek saç bantları ya da aslen annelerin hayranlık dolu bakışları altında defile yapan küçük kadınlar gibi süslü püslü ve makyajlı dört beş yaşında ya var ya yok güzellik kraliçeleri furyasını çözümleyebiliriz. Annelerinin söylediklerine bakılacak olursa, kızlar üzerinde annelerinin en ufak bir etkisi olmuyor da, sanki bütün doğallıklarıyla kızlar bu güzellik yarışına gönüllü olarak katılıyorlar. Bu anneler, çocukların arzusuna onların hevesini kırmamak için eşlik ettiklerini söylüyorlar. Buna karşın, çocuğun annenin arzusunu duymaya bilinçsizce meyilli olduğunu anlamak zor değil. Çocuk sevgi, ilgi elde edebilmek ve biricik olabilmek için annenin tatmin olmamış arzularına karşılık vermeye girişebilir.

Kitabın başında değindiğimiz çocukça oyunu hatırlatan minyatür bir manken olarak, çocuk annenin vekâleten kızının imajını kendi bedeninin bir yedeği gibi benimsediği bir çocukluk haline gerileme yaşamasına izin verir. Böylece, onu oynayabilir, narsistik olarak kendisine acı veren şeyi onarmak için onu keyifli keyifli biçimlendirebilir. Çocuğun annenin yaralanmış narsizmini besleme işlevi taşıyan bir nesne olup çıkmasına bir adım kalmıştır. Kızın, annenin yarasına merhem olduğu bir anne-kız ilişkisi ne garip bir şeydir! Küçük yaşlardan itibaren başkalarının bakışları altında ve bakışları için yaşamaya koşullandırılmış kızcağzın psikolojisi ileride nasıl olacaktır? Şimdiki ve gelecekteki biçimi nasıl olursa olsun, bağımlılık sürecinin yolda olduğunu söyleyebiliriz.

Bütün bu örnekler, çok farklı anne-kız ilişkileri ve giysiyle bağlar ortaya koyar. Sarah ve Éléonore için, bu anne-kız ilişkisinde çok derinden yaralanmış bir şeyler, neredey-

se kadınlığın melankolik aktarımı türünden bir şeyler var, ki bu da takıntılı bir biçimde giysi alışverişi yapmalarının bazen oldukça ağır bir depresyonun belirtisi olduğunu gösterir. Bianca içinse, giysiyle ilişkisi anne-kız ilişkisi içerisine sıkışıp kalmıştır ve ayırıcı hiçbir üçüncü kişiye yer yoktur, öyle ki ödipal işlevde bir bozukluğa delalet eder. Yani, şüphesiz annesini idealize etmesine bir son verecek, kendisine has bir kadınlık yaşamına geçişini sağlayacak bir çatışmaya annesiyle hiç girmemiştir. Oysa her ne nedenle olursa olsun, bireyselleşmesinin temellerini atabilmek için annesiyle yeterince temel bir çatışmaya girmemiş bir kız sonradan kendi kızını bu yoldan gitmeye davet etmekte zorlanacaktır. Olumsuz olarak kendini tekrarlayacak bir şemanın temelleri böylelikle atılmış olur.

BABANIN YERİ

Her şeyden önce, başıboş alışverişin belirtisi olduğu şeyler arasında, annenin kızın kadın olmasını tehlikeye atarak onun annesine kimlik yönünden benzemesinde çürümelere yol açan eksikliklere işaret etmesi bize çok temel bir unsur geldi.

Bu aşamada cinselleşmiş kimlik meselelerinde babanın yerini yeniden ele almak gerekmektedir. Babanın işlevi nedir? Kızının kadınlığının oluşumundaki rolü nedir? Kadınlık duygusunu hangi açıdan güçlendirmekte ya da aksine kırılganlaştırmaktadır?

Hayatımızdaki ilk erkek olarak, baba hem aranan adam ya da aksine –herkesin hikâyesine göre değişebileceği için– bir karşı-modelin yerini tutan bir başlangıç modeline zemin hazırlar. Böylece, kişiliğimiz hem gerçek baba tarafından hem de arzularımızdan meydana gelen hayali bir baba tarafından

oluşturulur. Yetişkinlik çağına gelen küçük kız bu iki kutup arasındaki ince eklemlenmenin arayışındadır. Küçük kız müstakbel sevgilisinde bilinçsizce ya birinin ya da diğerinin niteliklerini arayacaktır.

Ayrıca, babanın işlevi çocuğun deneyimleyeceği baştan çıkarmayla ilişkisinde bütün önemini ortaya koyacaktır. Evet, küçük kızın annesinin şimşeklerini üzerine çekmekten korkmadan, babasıyla arasında yanlış anlaşılmaya mahal vermeden babasını baştan çıkarmayı aklından geçirmesi temeldir. İlk erkek olan baba, bu üçgene katılarak, dolaylı olarak bu müstakbel kadının erkeklerle ilişkisine ilk model olacaktır. Yani kadın olabilmek için yalnızca annenin bakışı yetmemektedir.

Annenin işlevi çocukla ilişkideki ilk yeri kapıyorsa, annenin psikolojisi erkeklerle kendi kadınlık deneyimlerinden temsillerle olduğu kadar sürekli olarak babası, amcaları, dayıları, erkek kardeşleri gibi ailesindeki erkeklerin temsillerine bağlı erkek temsilleriyle de beslenir. Böylece, baba temsilen gerçekte var olup olmamasından bağımsız olarak annenin psikolojisinin bağrında her zaman vardır.

Ödipal üçgen, diğer bir deyişle anne, çocuk ve baba, her ailenin kendi hikâyesine göre biçimlenen benzersiz bir konstelasyona dayanır. Bu, hayat hikâyelerini sonsuza kadar belirler. Bugün, ödip gözden düşmüş bir kavramsa, çocuğun yaşamındaki psikolojik ve belirleyici kapsamı kavranmadığı içindir. Çocuğun cinsellik duygusu, bedeniyle ve baştan çıkarmayla ilişkisi, hiç de şiddetten uzak olmayan bu gerekli geçişe bağlıdır: karşı cinsten ebeveyn için hissedilen yakıcı tutkunun şiddeti ve somut durumda kız çocukları için anneyi rakip olarak görüp yasak aşkı korkusuzca yaşayabilmek için anneden kurtulma gizli arzusunun şiddeti. Kız çocuğunun babasıyla eşleşmemesini dayatan sınırı öğrenmesi gerekecektir. Bu, ileride yetişkin bir kadın olarak kendi eşiyile

yaşamını kurabilmesinin olmazsa olmaz koşuludur. Cinsel kimliğe giriş bu ödipal üçgenin konstelasyonuna sıkı sıkıya bağlıdır. Böylece baba enestinin aşılabilir sınırına saygı göstererek kızının kadınlığının yapılanmasında ilk baştan çıkmış erkek bakışının yerine geçer. Bu baştan çıkarma oyunuyla, kızının doğmakta olan kadınlığını ortaya çıkarır.

Ergenlikte, kızının bedensel değişimleri karşısında hangi babanın kafası allak bullak olmaz ki? Bir zamanlar çok arzulanmış bir kadınınkine şaşırtıcı bir biçimde benzeyen o arzu nesnesine yaklaşan o beden karşısında belli bir huzursuzluk hissetmeyen biri olabilir mi? Psikolojisinin derinliklerinden fıskıran heyecan el altındaki tabudan kaynaklanmaktadır. Katlanılmaz olan budur. Çekimle tiksinti arasında baba, kızının ödipal arzusuyla da buluşan enest arzusunun ortaya çıkışını hisseder. Bu tehlikeli yaklaşma, hastalarımızın farklı farklı da olsa eksikliklerini hissettikleri anlara yönlendirecektir: Genç ergenin babanın kendini sürekli allak bullak eden bir mahremiyetten kaçan ani davranış değişikliğinin niteliğini kavrayamadan kenara itilmesi nadir değildir. Birdenbire, hiç uyardırmadan, babanın bakışında bir hiç olma, onun gözünde artık var olmama, aslında kadın olmaya başladığı için inkâr edilme duygusu meydana gelir. Eksik kalmış bir baba işlevinin her zaman kadınlık meselesi çevresinde yoğunlaşan narsistik hassasiyetler gibi sonuçları vardır.

Genç kızlar yaşadıkları değişimle ilgili tam da o erkekten iltifat ve rahatlatıcı sözler beklerler. Bu beklenti bir şekilde karşılıksız kalmak zorundadır, en azından baştan çıkarma açısından, ki her türlü enest türevinin önüne geçilebilsin ve genç kız erkek bakışını dışarıda aramaya yönlendirilebilsin. Ancak baba genç kızların bu sefer de narsistik oluşumlarını fazlasıyla kırılmalı ve dengesiz kılacak şekilde buz gibi donup kalmamalıdır da.

Baba, babanın gerçek bakışı ya da ailede işgal ettiği simgesel yeri meselesi, danışanlarla yaptığımız çalışmalarda çok büyük bir önem taşıyor. Giysi bağımlılığı karmaşık ödipal bir sorunsal ortaya koyabilir, Florence'ın hikâyesinin bize gösterdiği gibi. Babanın yeterince var olmaması ya da fazla olması, aşağıdaki tanıklıkta olduğu gibi bazen bağımlılık temalarına benzeyen beklenmedik psikolojik sonuçları olan ağır tablolar ortaya çıkarabilir. Hastalarımızın kadınlığını destekleyen giysi gibi somut bir nesneye bağımlılık gibi. Bir kere kayboldu mu, babanın bakışının yeri doldurulamaz, zira baştan çıkarma ve kadınlık oyunu imkânsız bir hal alır...

Florence, ailesi tarafından yaşı geçkin bulunan bir adamla aile şirketindeki çalışanlarından biri arasındaki geç bir evlilikten dünyaya gelmiş. Çiftin tek çocukları. Annesi, babasına nazaran çok daha düşük bir sosyal statüsü olduğu için kızının doğumundan sonra tümüyle bir kenara konmuş. Annesi açıkça kendisinden beklenen tek şeyi, yani soyu devam ettirecek üreme görevini yerine getirmiş. Florence hayatı yalnızca onun gözlerinden gören babası tarafından tanımlanmış bir çocukmuş. Ona "Sen benim tek yaşama sevincimsin, yaşama nedenimsin," dermiş. Onun hiçbir şeyine hayır dememiş. Biricik kızı için her şey feda olsun mantığındaymış. Florence ondan ne olursa isteyebilirmiş, onun küçük prensesiymiş.

Florence anlatıyor:

"Benim bir peri masalına inanmaya ihtiyacım yok, ben onu çocukluğumda yaşadım. Babam beni bir kaide üzerine koymuştu ve en iyisine layık olduğumu düşünüyordu. Bazen rahatsız ediciydi, ama çok hoştu da. Hangi küçük kız olsa babasının beyaz atlı prens olmasını ister. Hayatımın o dönemi burnumda tütüyor. Annemle babam anlaşıyorlardı. Ortada çatışma falan oldu-

gundan değil, daha da beteri, annem sanki yok gibiydi, ailede bazen sırf nezaketten söz verilen bir mobilya gibiydi. Ama bana gelince sular dururdu, akşam yemeğinde ben ağzımı açsam herkes susar ne desem gülerlerdi. Varlığı hissedilmeyen baba nedir ben bilmiyorum, ben de tersi geçerliydi, babamın varlığı aşırı hissediliyordu, beni mutlu etmek için ne yapacağını bilemiyordu. Ergenlikte, oğlanlarla aramda yolunda gitmeyen bir şeyler olduğunu anlamaya başladım. Bütün kız arkadaşlarımdın flörtleri vardı, ama benim kimsem yoktu. Ben her zaman iyi arkadaşım, ama asla daha ileri gitmiyordu. Hemencecik asla evlenmeyeceğim dedim kendi kendime. Sonra ilk bulduğum ve beni çok isteyen adamla evlendim, çabucak, yalnız kalmaktan o kadar korkmuştum. O evliliği yirmi yıldır pranga gibi taşıyorum. Daha fazla dayanamayacağım. Kocam uzun zamandır bana dokunmuyor. Birlikte hiçbir şey yapmıyoruz, hatta çocuk yapmayı bile beceremedik. Onun için ne yaparsam yapayım, bir önemi yok. Ev arkadaşları gibi yan yana yaşayıp gidiyoruz.”

Babası tarafından fazlasıyla narsistleştirilmiş Florence’ın kadın olarak kendine güven sorununun olmayacağını düşünebilirdik. Bu klinik örnekte, danışanın annesinden alacağını aldıktan sonra ondan hemen koptuğunu anlıyoruz. Üreme işlevine indirgenmiş olan anne, kadın olarak ne kocası ne kızı için var olmuş. Florence babasının bilinçsizce kendisine imzalattığı tekel sözleşmesini yerine getiriyordu.

Babayla kız arasındaki bu baştan çıkarmanın terapiye kadar kendisine psikolojik olarak neye mal olduğunu bilemeyen Florence’ın aşk yaşamı üzerinde dramatik sonuçları olmuştu. Annesiyle asla bir bağ kuramamış, babasının örneğini takip etmişti: Ne gerçekten sevdiği ne de takdir ettiği ha-

yalet bir annesi vardı. Böylece, babası tarafından tanrılaştırılmak öz annesinin feda edilmesi pahasına yaşanmıştı.

Ergenlikten itibaren bir erkeği baştan çıkarabileceğinden şüphe duyan Florence, kendisine yasaklanmış tek erkeği aşırı ölçüde baştan çıkarmanın bilinçdışı suçluluğunun izini taşıyordu. Evliliğinde var olduğunu hissetmiyor ve kocası onu babasının annesini yalnız bıraktığı gibi yalnız bırakıyordu. Bununla birlikte, kocası sürekli banka hesabını besliyordu. Florence da bu telafi parasını kendisine rüya gibi hediyeler almak için hesapsızca harcıyordu. Tıpkı genç kızlığında aslında son derece tutumlu olan babasını zorla dükkândan dükkâna sürükleyip ona akıl almaz rakamlar ödettiği zamanlarda olduğu gibi; babası da sırf o gencecik kızı aynanın önünde salınırken hayranlıkla seyretmek için o harcamalara katlanmıştı. Yetişkinlik çağına vardığında, Florence o giysileri giyebileceği ortamları ama özellikle de o giysilerin baştan çıkarabileceği erkekleri hayal ederek sayısız giysi satın alıyordu. Böylece, her giysi babasıyla yaşadığı aşklı geçmişin nostaljisiyle olduğu kadar kendisine bakışsız ve arzusuz bir yaşam arkadaşı seçtiğini fark etmenin üzüntüsünün izini taşıyordu.

Florence'la yapılan terapi bıkkınlık vericiydi, zira ensesvari hikâyesini bir güç, istisnai bir şans olarak görüyordu. Hayatının tek romantik hikâyesini, sonsuza dek koşulsuz sevginin tek referansını sorgulamaya yanaşmıyordu. Kadınlık yaşamını teğet geçtiğini anlamaya çalışmak ve bugün kendisinden kadınlığını kaçırmış bir kadın gibi bahsetmek onu kendisine bakmayı ve beklemedeki bedenini uyandırmayı bilemeyen kocasına sitemde bulunmaya yönlendiriyordu. Böylece, kocası ideal erkek olan babasının yanında ideal suçlu olup çıkıyordu. Kızı için çılgınca bir sevgi besleyen bir babayı hangi adam yerinden edebilirdi ki? Florence nasıl olup da babasını tahtından edecek bir talip seçmeye ce-

saret edebilirdi ki? Kocasının daha çok erkenden bu alanda hiçbir şansı olmadığına, bütün çabasının boşa olduğuna ikna olmuş olması muhtemel...

Florence'ın çocukken doya doya yaşadığı o sevgi tekelinin kadınlığının gerçekleşmesinde ne kadar büyük bir engel olduğunu anlayarak hikâyesine geri dönmesi gerekti. Çocuğun sevgisini kiminle olursa olsun paylaşmamak için bütün rollere hâkim olmaya çalışan bir koca tarafından baştan çıkarıcılığı elinden alınmış anneyi yeniden canlandırmak gerektili. Ailenin ortasında asla annelik mertebesine varamayan Florence'ın annesi, çocuğuna en ufak bir şefkat gösteremeden gizli gizli herkes tarafından tapılan o küçük kıza karşı vahşi bir kıskançlık besleyerek kendi çocuğundan kopmuştu.

Onun bilinçdışı suçluluğunu ele almamız gerekti. Her ne kadar Florence bu durumdan sorumlu değildiyse de, bilinçdışı gerçeğe ilgilenmez ve suçluluk bizi yola sokmak için vardır. Suçluluğunun niteliğini anlamak demek, suçluluğa bağlı ve telafisiz bir şekilde başarısızlık durumlarına sokan bilinçdışı borcu hissedebilmek demektir. Yetişkinlik çağında kısmetinin o aşksız evlilik olduğuna inanarak, Florence hiç bilincinde olmadığı bir borcu ödüyordu. Garip bir şekilde kocası babasının tamamıyla zıddıydı. Florence tonlarca süse başvursa, ölçüsüz bir biçimde giysiler alsa dahi, kocası kendisine ruhsuz ruhsuz bakıp bir çocuk-kadın imajı görmekten öteye gidemiyor ve hiçbir heyecan duymuyordu. Bir zamanlar baştan çıkartıcı küçük bir kızken, bugün kadın olarak hiçbir hükmü yoktu.

Bugün Florence peri masalının perili hiçbir yanının olmadığını ve o masalın kadın olarak geleceğini ciddi bir şekilde sekteye uğrattığını kabullenmeye ancak başlıyor. O masal, ebeveyn figürlerinin ergenlik sırasında idealliklerinden edilmeleri hareketini bir kenarda bıraktırmış. Oysa böylesi bir süreç, Florence'ı figür olarak akranlarıyla yaklaşıtırdı. Ka-

dınlıkla ilişkisini sağlamlaştırmanın başka bir yolu, bir aidiyet grubuyla özdeşleşmekten geçer. Ergenlikte giysi o grubun tanımı ve tanınmasında asli bir rol oynar.

ERGENLİK, KİMLİKSEL BİR GİYSİ

Yeni bedenın keşfedildiğı bu tensel dönemde, cinselliğın ortaya çıkışının boyunduruğı altındaki ergenin baştan çıkarma yetisi sınamaya tâbi tutulacaktır. Giysi, cazibesini temellendirmek için genç kızın güçlü bir müttefiki olacaktır.

Ergenlik, öncelikle giysiye kadınlığa doğru yönelirken bedenın kıymetini öne çıkarma işlevini uygun görür. Ergenlikte, genç kızın bedeni değişir ve ilk âdet büyük bir bedensel altüst oluşu simgeler. Ergen, memelerinin yuvarlaklığını, cinsel organının çevresinde beliren tüyleri, cinselliğini utana sıkıla ilan eden bedenini keşfeder. Ayna ona artık tanımadığı bir imaj yollar, her yanından yabancılık akan bir bedenın imajı. Çocukluğundan beri tanıdığı bedeni kendisinden kaçır ve arzuyu körükleme yetisiyle onu şaşırtır... ya da şaşırtmaz!

Bu, bedensel değişikliklerin hem dört gözle beklenen kadın statüsüne girme keyfini ve heyecanını hem de bu yeni deriyi üzerine geçirmenin şaşkınlığını ortaya çıkardığı büyük bir ikirciklilik sürecidir. Ergenlikteki her genç kız, bu fiziksel ve psikolojik dönüşümün evrimini iyi kötü yaşayacaktır. Genç kız doğmakta olan kadınlığını herkesin gözüne sokan o bedeni kabul edecek midir? Baştan çıkarma gücüne, cinselliğini yaşama kabiliyetine, hem çekici gelen hem korkutan ötekiyle buluşma anma güvenecek midir? Kadınlarası rekabeti göze alabilecek midir? Başka bir deyişle ve daha önce de değindiğimiz gibi, o güne kadar kadınlık statüsünü elinde tutan annesiyle rekabet etmeye nasıl cesaret edecek-

tir, hele de asıl mesele dünyadaki yerini bulmak, çatışmalara girmeden kadınlıktaki yerini bilmekse?

Giysi burada o cinselleşmiş bedeni benimseme imkânını ya da tersine kimliklerin birbirine karıştığı androjin tarzda bir isimsizlikte kaybetme ihtimalini taşır. Ne olduğu belirsiz moda sıklıkla bilinçdışı çocuk bedeninden çıkmama, diğerinin arzusunu çekebilecek bir bedenin belirtilerini gizleme ve anne babanın bakışını özellikle bu meseleye çekme arzusunu saklar.

Pauline bizimle tanıklığını paylaşıyor:

“Ergenlikteki fotoğraflarıma baktığımda, beni üzdüğü kadar eğlendiriyorlar da. Çok iyi hatırladığım bir dönem ve o zamanlar kendimi ne kadar kötü hissettiğimi kavırıyorum. Bir çuvala benziyordum! Rengi atmış aşırı bol kot pantolonumu ve dizlerime kadar inen XL kapüşonlu svetsörtümü bir görseydiniz! Nefret ettiğim vücudumu saklamak için yapmadığım kalmazdı. Elbette, öyle giyinince, oğlanlardan yana pek şanslı değildim. Bu durum umurumda değilmiş gibi yapıyordum, ama derinlerde kendilerine değer vermeyi çoktan öğrenmiş kızlara hasetle bakıyordum: Onlar hep daracık bir kot pantolonun üzerine daracık üstler giyerler, makyaj yaparlar, oğlanlarla flört etmekte tereddüt etmezlerdi, bu benim ödümü koparıyordu.”

Pauline burada ergenliğin hem kadınsı biçimler kazanmaya başlayan bedenlerini saklamak, onu yadsımak isteyen hem de bilinçsizce bir başkasının o bedeni ortaya çıkarmasını bekleyen bazı genç kızlarda uyandırdığı ikircikli durumu ifade ediyor. Şekilsiz şeyler giymek genç kızın bedeni çevresinde kendisini hem erkeklerin bakışlarından hem de cinsellikten hararetili bir biçimde korumak için bir kale-zarf oluş-

turur. Oysa fantezilerindeki gerçeklik tam tersi değil mi? Yani o giyimle bedenini keşfedecek ve içindeki kadını uyardıracak genç bir erkeği çekmek istemesi. Bugün ergenlerin önem verdikleri pek çok metin, mangalar ya da dramalar gibi, tıpkı bir zamanların peri masalları ve gelişim anlatıları gibi bu temaları ele alıyor.

Bu ergenlik sürecinde, giysi aynı zamanda bir kabile giysisi, bir gruba aidiyeti işaret eden bir sancak, bir takdir işaretleri bütününe katılıma da dönüşür. Giyim eğilimleri asla rastgele seçilmez ve genellikle her kadının kadınlıkla ilişkisine ilişkin söyleyecek pek çok şeyi vardır. On altı yaşında, gotik giyinmek ya da kot pantolon spor ayakkabı giymek aynı şey değildir. İlkinde, giysilerdeki deliklerden gönüllü bir şekilde cildi sergileyen, beli çıkaran korseler, bakışın altını çizen aşırı ve koyu makyaj beden üzerine bakışları çekmek için bir kışkırtma var. İkincisinde, herkesin üzerinde olanlar içinde kaybolmak, kişiliksellikten uzak bir moda benimseyerek fark edilmez olma arzusu var.

Ergenlik, dönüşmekte olan bir bedenin kimlikssel olarak bir yerden bir başka yere yolculuğudur ve acısız değildir. Çocukluktaki oynama yetisi gibi bir başlangıç anı, sözünü ettiğimiz kimlik gamını sorgulamayı ve böylece doğmakta olan, bilinmediği ve el kol bağladığı için sıklıkla rahatsız edici olan kadınlığı benimsemeyi sağlar.

Öte yandan, giysinin gençler arasında aşırı anlamla yüklenmesi hiç şüphesiz yaşamlarının o döneminde fazla dürtüsel olan bedenden ustaca bir kaçınmadır. Önlem olarak seçilen ve bir sancak gibi taşınan giysi, bakışlar sahnesinde başrolü alır ve ergenin sessize almak istediği tensel bedene karşı bilinçdışı bir savunma stratejisidir. Giysi sanki gerçek bedenin cinselliğini kazanmış ve erotik boyutunu hafifletmek için rol çalmaktadır. Âdeta bir paravan gibi, standartlaşmış bir zırh gibi, giysi o bedeni bakışlardan ve başkalarının arzu-

larından korumayı hedefleyecektir, zira bu dönemde ergenler her zaman o bakışların ve arzuların yükünü kaldıramaz ya da kanalize edemezler.

Peki, bütün bunlar hep kızları mı ilgilendirir? Oğlan çocuklarına ne demeli? Onlar için de giysi başkası tek bakışta kim olduğunu anlasın, yanılıya kapılmasın diye taşınan bir kod, gerçek bir kartvizittir. Giysi aynı zamanda ergenin iç dünyasının metaforik bir versiyonudur, kendisiyle özdeşleştirdiği ve kendisine uygun gördüğü değerleri ilan eder. Örnek olarak, yetmişli yıllarda uzun eteklerin, püsküllü tüniklerin ve uzun saçların doğmakta olan yeni ideolojinin amblemleri olduğu hippie modası ele alınabilir.

Modaya yatırım yapmak, erkekliğin belli bir imajıyla, yani imajına yönelen özel her türlü ilginin eşcinselliğe yakın olmak riski olarak algılandığı imajla özdeşleşmeyi reddeden bazı genç erkeklerin simgesel ifadesi olarak görülebilir. Bu, bugün artık genç erkekler tarafından hak olarak talep edilen kadınsı duyarlılıklarının ifadesini ketleyen kodlarıyla var olan türde erkekliğin reddini işaret ediyor. Hangi anne saatlerce ayna önünde yırtık kot pantolonundaki en ufak bir defoyu ya da bedenindeki ufacık bir kusuru ortaya çıkarmak için saatler geçiren oğlu karşısında allak bullak olmaz? Sanki ayna imajıyla pazarlık eden genç bir erkeğin gizli ve sürekli diyalogunun nesnesiymiş gibi, sanki onu narsistik olarak memnun etme misyonunu üstlenmiş gibi. Daha yeni on beş yaşına basan Julien'in annesine kulak verelim:

“Artık dayanamıyorum, evin girişinde eski ve büyük bir boy aynası var, artık günde kaç defa orada kendisini süzdüğünü saymayı bıraktım. Her sabah aynı hikâye, giysilerini seçmek için, denemek için inanılmaz zaman harcıyor. Bütün parası giysilere gidiyor, ama bir tek kitap satın aldığını görmedim. Gardırobu ağzına kadar dolu,

ama hep daha fazlasına ihtiyacı var. Doğruya doğru, insan böyle şeyleri daha çok kız çocuğundan bekliyor... Bugün işlerin değiştiğinin farkındayım, ancak bu moda saplantısı beni deli ediyor. Hatta endişelendiriyor da, acaba geçecek mi diye merak ediyorum..."

Konu açılmışken, Japonya'da "otçullar" (Soshoki danshi) diye adlandırılan bir grup genç erkeğin ortaya çıkışına değinelim. Kızları taklit etmek isterken modayla ilgilenen, son moda giyinen, saatlerce saçlarını yapan ya da görünüşlerindeki en ufak bir ayrıntıyla saatler geçiren bir tür yeni züppeler. Gündelik yaşamlarını modanın idare ettiği korunaklı bir dünyada yaşıyor gibiler. Kendinin idealize edilmiş bir imajını yakalamak tam zamanlı iş demek. Her şey baştan çıkarma, gösteriş, ama aslında asla bir başkasını baştan çıkarma hedefi gözetmiyor. Nitekim cinsel eylemin kendilerini ilgilendirmediğini hem itiraf ediyorlar hem de savunuyorlar. Başkaları alışverişteki suç ortakları olarak, birlikte o dükkân senin bu dükkân benim dolanmak, sırf zevk olsun diye para harcamak ya da indirimler hakkında sohbet etmek için var. Giysinin narsizmlerini daha da besleyerek başkalarına bir özne olarak yaklaşmalarına izin vermediğini de anlamak gerek. Ergenlikte kaçınılmaz olan bu narsistik arayış, ergenin muhtemel bir aşkında ayağına bağ olabilir. Bu genç erkekler de alışveriş bağımlılığından muzdarip kadınların bağımlılık mantığına saplanırlar, tek bir farkla, bu bağımlılık erkeklikle ilgili olacaktır.

Grubun rolü esastır, zira ergen ona dayanır, onlarla kendini olgunlaşmakta olan kimliğinde takdir edilmiş ve tutulmuş hisseder. Akranları bu alengirli bölgeyi geçişte psikolojik olarak ona yardım ederler. Kızlara dönmek gerekirse, içlerinden bazılarının bu yeni ve henüz olgunlaşmamış bedeni keşfetmesine izin veren farklı deriler gibi stilden stile, grup-

tan gruba geçtiğini ve sonunda kadınlığı fethettiğini görmek şaşırtıcı değildir. Ebeveyn imajlarını elden geçirmek cinsel bir varlık olarak kendini tanımlamak için esastır ve giysi bu anlarda bu tanımlama sürecini destekleyecek aidiyet grubuyla özdeşleşmek için kıymetli bir kerteriz noktası olacaktır. Belli bir stili takip ettiği, özellikle bazı pahalı markalara yöneldiği için takdir gören bir grubun, gençler için o kadar kıymetli olmasının nedeni budur.

Bu, kendi içinde bir sorun teşkil etmez. Vakaların çoğunda, genç kızlar başka bir şeye geçerler, gruptan ve üniformasından ayrılırlar ve bir zamanlar harfi harfine bir dogmaymışçasına izlenmesi gereken şeyle aralarına yavaş yavaş mesafe koyarlar. Bu, küçük kızın çocukluktan çıktığı ve onu kadınlık statüsüne, henüz kodlarına hâkim olmadığı bir statüye yönlendiren gerekli bir geçiştir. Bununla birlikte, doğduğu andan itibaren o farkında olmadan onun için bir kadınlık profili oluştuğunu, ancak o profilin bu ergenlik vesilesiyle bütün özdeşleşmeler ve karşı-özdeşleşmeler şiddetiyle ortaya çıktığını bilmez.

AŞIRI CAZİP

Her şey bize bu “alışverişçi”lerin kimliksel yolculuklarını giysinin yardımı olmaksızın gerçekleştiremeyeceklerini düşündürüyor. Öyle ki, giysi kendilerini kamufle edebilmek için süs püs satın alarak karşılık vermeye çalıştıkları noksanlık ve kararsızlık duygularıyla yüzleştiriyor. Giysi gerçek bir kendilik imajı eksikliğini maskeleyecek bir örtüdür. Kendilik imajının bitmek tükenmek bilmeyen arayışı, noksan olanın açığını kapatmanın ve özellikle de bu kadınları sonsuz bir acıya sevk edecek takıntılı bir düşünceden uzaklaşmaları için kafalarını meşgul etmenin bir aracıdır.

Bu tekrarlanan alışverişler “eylemek” olarak nitelendirilebilirler. Kadınlar alışverişte hemen bir güç ve kontrol duygusu yakalarlar, ne var ki bu duyguları çabucak hayal kırıklığı ve özellikle de hiçbir şey ya da hiç kimse olmama duygusu feci bir şekilde takip eder.

Chantal'ın tanıklığı bize bunun çarpıcı bir örneğini gösterir:

“On üç yaşına doğru annemle can sıkıcı bir durum yaşadığımızı hatırlıyorum. O yaşta, miyop olduğumu keşfettiler ve berbat bulduğum gözlükler takmam gerekti! Ama daha da fenası kendimi aynada keşfetmekti. Gerçek bir şok yaşamıştım, hâlâ hatırlıyorum. Sanırım o anda yüzümü reddettim çünkü ben kendimin bulanık bir imajına alışmıştım. Görünüşüm beni dehşete düşürdü: yüzüm, cildim, akneler... Tahmin dahi edemezsiniz! Sanki hem fizyolojik hem de psikolojik olarak miyopmuşum gibi. Kafamda kendime ideal bir imaj yarattığımı ve o imajın gözlerimin önündeki imajla uzaktan yakından ilgisi olmadığını kavradım. Bugün hâlâ, bu çok güçlü bir duygu, her ne kadar terapiyle biraz olsun hafiflediyse de. Ama kafamda hâlâ olduğumdan daha ince, daha genç, daha güzel bir imajım var. Bütün bu yıllar boyunca, içimdeki bu huzursuzluğu kendime giysiler satın almak için mağazalara çıkarmalar yaparak telafi etmeyi denedim. Giyinmeyi bildiğimden falan değil. Hep zevksiz, hep kılıksız olmuşumdur. Dolayısıyla kendime başka bir stil bulmam gerekiyordu. Çirkin olma ve tabii ki terk edilme korkum hep vardı, bir köşede kıvrılmış bekliyordu. Ergenliğimden beri o duygu peşimden ayrılmaz ve biliyorum ki tamamen iyileşmemin tek yolu kendimi olduğum gibi kabul etmek. Böyle söylemek kolay da, asla başaramıyorum, bana o kadar altından kalkılmaz geliyor ki.”

Chantal ve patolojik bir kadınlığın belirtisi olarak giysinin aşırı anlamlandırılmasından muzdarip olan diğer kadınlar, bize kendine kadın, eş ve anne olarak bir yaşam kurmanın onlar için ne kadar zor, hatta zaman zaman imkânsız geldiğini aktardılar.

Bu vakalarda, ortaya çıkan semptom genelde yoktan var olmaz. Daha önce özellikle anne-kız ilişkilerinde gördüğümüz gibi, kadın kimliği huzursuzluğunun ilk belirtileri çoğunlukla daha çocuklukta mevcuttur. Ergenlikte giysiye verilen önem tamamen normalse de, tam da bu sıralarda içlerinden bazıları giysilerle takıntılı bir ilişkiye, bir patolojiye kayabilir. Ve bu, tamamıyla fark edilmeden gerçekleşir.

Chantal'ın vakasında, yüzünü keşfetmek, kendi için yarattığı imajın aynadaki ve bir başkasının bakışındaki gerçeklikle çakışması, hiç şüphesiz yıllardır derinlerde yatan bir hassasiyetin yüzeye çıkmasıdır. Çöküşle mücadele edebilmek için nasıl sürekli giysi satın almaya koştuğunu, ama bunun boşuna olduğunu, kendisi mükemmel bir biçimde anlatıyor. Terapisi sırasında, annesinin kendisine bakmasının eksikliğini ne kadar hissettiğini ve kız kardeşlerini daha çok sevdiği duygusuna kapıldığını kavrayabildi.

Zorlukla yutkuna yutkuna paylaşıyor:

“Yaşları birbirine çok yakın üç kız kardeşlik ve biz küçükken annem yokluktan giysilerimizi kendi dikerdi. Üçümüzü birbirimizden ayıracak hiçbir şey yoktu: Üçümüz için de aynı modelde elbiseler dikerdi, sırf rengi değişik olurdu ve ben bana ait, benzersiz, yalnızca ve yalnızca benim olan bir giysinin hayalini kurardım.”

Chantal'ın hikâyesinde, giysi annesiyle arasındaki çatışmayla iç içe geçmiş. Hep yeni bir şeyler giyinen bir kadın olma ultimatomu tarafından yönlendirilen alışveriş çılgınlığı

annesinin çocukluğu boyunca onu mahkûm ettiği alelade-
likten ayrıldığını sanmasını sağlıyordu.

Bu psikolojik kurnazlık vesilesiyle, Chantal kendisini hiç
durmadan ayrıcalıksızlığa indirgeyen annesiyle bilinçsizce
çatışarak kendini farklı ve benzersiz olarak ifade etmeye çalı-
şıyordu. Chantal için bütün kontrolünü kaybediyormuşçası-
na karşı koyamadığını itiraf ettiği satın alma dürtüsü anlam-
lıdır. Sanki üzerine giyecek hiçbir şeyi yokmuş gibi sürekli
gardırobunu beslemek, çocukluğundaki küçük kızı memnun
etme amacı taşımaktadır. Sanki satın aldığı her giysi onu ço-
cukluk üniformasını nihayet üzerinden çıkardığı, acıdan da
onunla birlikte kurtulduğu yanılsamasına sokuyordu.

Annesinin bakışının mahkûm ettiği kayıtsızlıktan kurtul-
mak için Chantal'ın gösterdiği olağanüstü çabalar birey ola-
rak var olmakta ne kadar güçlük çektiğini gözler önüne se-
rer. Kendine satın aldığı o giysi çocukluğunun yaralarını ka-
patmaya, ihmal edilmiş, önemsiz ve anne tarafından terk
edilmiş olma duygusunu hafifletmeye imkân verir. Bugün
Chantal bir mağazaya gidip kendi stilini bularak kadınlığı-
nın kıymetini gösterecek bir giysi aramaya zaman ayırma-
yı, yıllar yılı peşini bırakmayan giysi bulimiasından kaçma-
yı biliyor. Kendi kendisinin, onu başka kimseyle karıştırma-
yacak, onu benzersiz bir şekilde ve şefkatle giydirecek ger-
çek annesi olacak.

Bu bireysel hikâye bize evrensel olanı anlatır: ergenlik sü-
recinin nasıl bütün kimliksel referans noktalarıyla yüzleş-
tirdiğini. Günümüzde o referans noktalarının birbirine ka-
rışmasıyla, annelerle kızları arasındaki kuşakların ve beden-
lerin karışmasında etkili olan bir trende tanıklık ettiğimiz
doğrudur. Giysi yaratıcıları bu konuda yanılmamışlar. Her
çocuğun bilinçdışı karşı cinsten olan ebeveyni baştan çıkar-
ma arzusuyla oynamayı arzulamışlar. Böylece, yetişkin mo-
dellerinin çocuk replikalarından koca koca koleksiyonlar

yaratmışlar ve iki kişilik bir beden –somut durumda annesinininkiyle karışmış genç kızın bedeni– fantezisine yönlendiren yanılısamayı bol bol ortaya sürüyorlar.

İKİ KİŞİLİK GİYSİ Mİ, ÜÇ KİŞİLİK GİYSİ Mİ?

Bu markalar büyük bir başarı kazanmışlar ve biz de psikolog olarak yıllardır bu beğenin altında yatan güçleri sorguluyoruz. Genç kızlar ve anneleri o butiklerde, genç olanın yaşlı olana benzemesini –ya da tam tersini– sağlayan ortak ya da ayrımsız bir giysi aracılığıyla ne ararlar? Giysinin aynılığı kuşak görüngüsünü ortadan kaldırır ve fazlasıyla heyecan verici bir aldatıcı görünüşe yönlendirir. Anne kim? Kız kim? Onlar moda kardeşi mi? Kardeşlik, aradaki kuşak farkını, her birinin kuşaklardaki ve kadın ve baştan çıkarıcı konumlarındaki yerlerine sahip olmalarını sağlayan zamansal sınamayı silerek ortaya çıkar. Dolayısıyla, eğer ikizlerse, ikisinden hangisi baştan çıkaracak, hele de babayı?

Bu duble moda birbirinden çok ayrı iki bilinçdışı çizgiyi takip eder. Kız açısından giysi, babayı hiç şüphesiz baştan çıkarma gücüne bir zamanlar sahip olmuş, hâlâ da sahip olan annenin niteliklerini benimseyebilmek için bedenle el ele veren mahrem nesnedir. Anne açısından, bambaşka bir yorum önerisinde bulunuyoruz. Bize öyle geliyor ki, bu kitabın izlediği mantık çerçevesinde, ergen genç kızın giysisini satın alıp giymek, yetişkin kadının bir tür gerileme (regresyon) yaşamasına izin veriyor. Anne kızıyla aynı giysileri, ya da neredeyse aynılarını satın alarak, hem bir babayı hem de bir erkeği baştan çıkarma fantezisini yaşar. Böylece, anneye kız arasındaki bedenler ve kuşaklar karışıklığı babayla koca arasındaki rol karışıklığında yansımaları bulur. Ergen genç kızlar gibi giyinerek bu anneler hangi erkeği baştan çı-

karmak isterler? Şüphesiz bu geçen zamanı, bedenini ve artık yerini gençlere bırakması gereken kadınlık imajının yaşlanmasını kabul etmeyi reddetmektir, ama bizce bilincinde olmaksızın bu, kutsanmış bir zamanın, şüphesiz bütün erkekleri, ama özellikle de hayatının ilk erkeğini, babasını baştan çıkarma hevesinin idealize edilmiş zamanını yeniden yaşamak için yapılan bir hokkabazlık numarasıdır.

Zira burada yeni olan kızların annelerinin giysilerini gasp etmeleri değil, tam tersidir. Bu koleksiyonların yaydıkları bilinçdışı mesaj annelerin giysilere, dolayısıyla kızlarının bedenlerine ve gençliklerine ulaşabildikleridir. Önce on sekiz yaşındaki Flore'u, sonra da onunla mağaza mağaza dolaşmayı çok seven annesini dinleyelim:

“Annemle arkadaşlığımız delice bir şey. Sanki iki kız kardeşiz; aynı şeylere gülüyoruz, bedenlerimiz neredeyse aynı olduğundan giysilerimizi değiş tokuş etmekten çok hoşlanıyoruz. Butiklere gidip ikimizin de kendi halimizde giysilere baktığımız ama sonra birbirimizi elimizde aynı giysiyle bulunca kahkahadan kırıldığımız çok olmuştur. Bu benim için hiç sorun olmadı. Anneme ve yaşına bakınca, ileride onun gibi olmayı çok istiyorum. Gerçekten genç gösteriyor ve yaşlı bir kadın gibi giyinmek istememekte haklı. Annemin bir anneanneye benzemesini hiç istemem! Hem benim için, böylesi daha kolay, sabahları üzerime giyecek hiçbir şeyim yoksa gider onun dolabına bakarım, üzerime olan ve begeneceğim bir şeyler bulacağımı bilirim.”

Ve annesi ekliyor:

“Bana göre bugün kırk beş yaşındaki bir kadın hâlâ genç bir kadındır. Flore’la mağazaları dolaşmaya çıkınca,

zevklerimizin aynı olması, aynı giysilere heves etmemiz beni şaşırtmıyor. Keşke benim de annemle böyle bir arkadaşlığımın olabilseydi! Kendi kızım la bu fırsatı kaçırmamaya özellikle özen gösterdim ve aynı giysiyi paylaşmak ya da aynı türde giyinmek neden sağ lıksız olsun anlayamıyorum. Nitekim, modacılar bu alanda bir talep olduğunu iyi kavradılar. Size aptalca gelebilir, ama kızım la arkadaş gibi olma hissini seviyorum, bu bizi birbirimize yaklaştırıyor ve annemle benim aramdaki gibi çatışmalı bir ilişkimiz hiç olmadı. Annem benim giyinme tarzımı hep eleştirirdi, sırtıma ne geçirsem karşırdı ve onun giymemi istedikleri öyle demode şeylerdi ki! Kızım la çok farklı, biz sırlarımızı ve giysilerimizi paylaşı rız.”

İkisine birden olacak o küçük parçayı bulmak üzere anneyle kızın gezinmelerinde ne kötülük olabilir ki? Günümüzde, bu, her tür şüpheden uzak bir anlaşmanın elle tutulur kanıtı, yerleşmiş bir kod gibi geliyor. Bize göre, bu giysi ikizliği anlamdan yoksun değildir ve genelleştirme hatasına düşmeden ifade etmek gerekir ki, kuşaklararası sınırın sanki iptal olduğu donmuş bir kadınlık gündeme geliyor. O koleksiyonlar, kuşaklararası bir bulanıklık yaratmayı hedef alıp beden in benzersizliğinin aksine aynılığını övüyorlar. Kuşak farkını indirgemek, bir şekilde ne anneye ne de kıza ayrı ayrı yer bırakmamak demektir. İkisi de kendi yerini bulamaz. Oysa Chantal'ın anlattığı gibi, benzersiz dolayısıyla farklı olmak yönünde bilinç dışı bir arzu bizi harekete geçirir.

Anneleri kızları olmaya iten bu moda, günümüz trendinde artık yeri olmayan asimetrik bir konum yaratma pahasına bir kardeşlik ilişkisine ayrıcalık tanımaktadır. Bu anne-kız çifti, benzersiz bir giysi etrafında kurulmuş, ergenlik dönemine özgü bazı çatışmaların önüne geçilebileceği sanısını yaratır. O yaşsız giysi tarafından imzalanmış bu çok özel

arkadaşlık, genç kadında kendi kimliğini oluşturmak üzere anne baba figürleriyle kimliksel bir kopuş yaşama ihtiyacını ortadan kaldıracaktır. Akla şu soru gelir: hem annenin hem de kızının bedenini giydiren giysinin kafa karıştırıcılığı karşısında nasıl bir kimlik alanı mümkündür?

Genç kız kardeşlik konumunu destekleyerek yaştan yaşa mükemmelleşen kadınlığın aktarımını iptal eden anneden ayrılamaz. Burada garip mi garip bir konstellasyonla karşı karşıya kalırız. Kız annesini ergenlik modasına yaklaştırmırken, anne zaman içinde ifadesini bulan benzersiz kadınlığı kızına tanıtma rolünü terk eder. Böylece ergenlik dönemi, bu tema çerçevesinde de kadınlığın ortaya çıkışı, tek bir kırıksıklık taşınamaması gereken bir kadınlık idealinin oluşmasına sahne olur.

BİREYSELLEŞME MESELESİ

Yirmi yaşında genç bir kadın olan Marianne, annesinin neye yoracağını bilemediği öfkesini seansta şöyle anlatıyor:

“Annem hep çok inceydi. Ben de inceyim, bana ondan geçmiş. Vücut yapımız aynı ve inanılmaz gelecek ama o bir kilo alsa, ben de bir kilo alırım. Giyinmek söz konusu olunca, böylesi daha kolay, üstelik daha ucuza çıkıyor. Giysilerimizi birlikte satın aldığımız için, birimiz hep diğerinin satın aldığı giysi hakkında ne düşündüğünü söyler, yakışıp yakışmadığını. Bu hiç sorun olmaz. Sabah dolaba gider, giymek istediğimizi seçeriz, giysi orada değilse, biliriz ki diğerimiz o giysiyi giyiyor. Dün, doğum günüydü ve ona hediyesini verdiğimde öfkeden köpürdü. Bir butikte gördüğü kırmızı, deri bir ceketin hayalini kurduğunu biliyordum, ama satın alacak

parası yoktu. İndirim vardı, ben de çok iyi bir fiyata ceketini kapattım. Bir an bile tereddüt etmedim. Bir tane kalmıştı ve 42 bedendi. Annem de ben de 38 bedeniz, ama üzerimde deneyince mükemmel oturduğunu fark ettim, dolayısıyla bedenini çok umursamadım. Annem 42 bedeni görünce yüzü allak bullak oldu, ceketini yere attı ve bağırarak o ceketini asla giymeyeceğini, hayatı boyunca hiç 42 beden olmadığını, o günden sonra da giymeye başlamayacağını söyledi. Onu aşağılamak, yaşını yüzüne çarpmak istediğimi söyledi. Sanki 42 beden ceketle bütün yakınlığımızı mahvettim, ama hiçbir şey anlamadım, onun hoşuna gidecek bir şey yapmak istemiştım...”

Marianne, 42 beden o giysiyi alarak, annesinin bedeninden bilinçdışı bir ayrılık yaşadı. Annesini 38 bedenden dışlayarak sanki o bölgeyi yalnızca kendisine ayırdı ve annesinin bedeniyle özdeşleşmeyi reddeden kız çocuğu olarak var oldu. Annesi yanlış anlamamıştı. Birkaç saniyede kapıldığı öfkenin nedeni, o küçük kırmızı ceketin kızının gözünde artık yirmi yaşında olmadığını göstermesiydi.

Terapi sırasında, annesiyle kurduğu sembiyotik bağ meselesi Marianne’ın karşısına çıktı. Aynı giysi zevkini paylaşmanın gerçekte imkânsız bir bireyselleşme sorunsalını gizlediğini anladı. Marianne’ın hediye konusundaki, kendisinin de giyebileceği o ceket hakkındaki samimiyetini sorgulamıyoruz. Ancak annenin öfkeli tepkisinden, beklenmedik ve şiddetli patlamasından seansta bahsetmesi ve hatta ceketini getirmesi o görünüşteki yakınlığın arkasında yatanların bilincine varmasına yol açıyor. Annesinin hareketlerinin ve sözlerinin sertliği, bu sözde kardeşliği bir çatışma ilişkisine çevirmişti. Marianne o yakın ilişkinin arkasında her ikisinin de kuşak farkı ve konumları gereği sağlıklı bir biçimde gerçekleşecek ayrılmanın çatışmasından kaçındıklarını kavradı.

Anne, kızının hediyesi karşısında öfkeyle kendinden geçiyorsa, acaba bu, 42 bedeninin onu miadı dolmuş gençliğinin gerçekliğine geri göndermesinden olabilir miydi? Bu klinik örnek nasıl bir giysinin bedeninin yası tutulmamış fantezi bir kendilik imajını yansıttığını kanıtlıyor. Bir şekilde, bu giysi bu kadın için bir koltuk değneğidir, giysi âdeta elinden kaçan bir parçasını dayadığı bir nesnedir.

KOLTUK DEĞNEĞİ GİYSİ

Koltuk değneği geçici bir şekilde bacakların dengesini iktisade eder. Kullanımı sona erdiğinde, yani beden dengesini yeniden bulduğunda, kullanımdan kalkması gereken süresi sınırlı bir destektir. Psikolojik açıdan, şöyle bir süreç gözlemlenebilir: Hayatımızda, bazen psikolojik temellerimizi hassaslaştırarak bizi dengesizleştiren bazı kaygı verici dönemlerden geçmemiz gerekebilir. Bu, mesleki ortamdaki baskı, geçilecek bir sınav ya da özel ya da aile yaşamının iz bırakan ve simgesel olayları –baba evini terk etmek, evliliğe hazırlanmak, aktif meslek yaşamına atılmak, anne ya da baba olmak, çocuklarının evden ayrıldığını görmek, emekliye ayrılma, ne konuda olursa olsun yas tutmak, işsizlik, taşınma– olabilir.

Bu değişiklik dönemlerinde, psikolojik yaşam koltuk değneği davranışlarında bulunabilir, yani herkesin kendince o zorlu dönemi geçirmesini sağlayan hileler vardır. Bazı insanların asla bu koltuk değneklerine ihtiyacı olmadığını düşünmek, biçimi ne olursa olsun, mükemmel bir kişiliğin sırtı yere gelmez mutlak kudretine inanma tuzağına düşmek olur. Her durumu gündelik yaşamın riskleri karşısında sarsılmaz, formatlanmış, uygun bir davranışla karşılama yetisine sahip bir kişilik. Oysa inkâr edilemez, anlık ve aşırıktan uzak bir

biçimde iyi gelen psikolojik bir koltuk değneğinin desteğini kabul etmek, bize hiç de patolojik gelmiyor!

Bazı hastalar için, giysi, koltuk değneği-giysi görevi görür ve satın alınması geçici bir hassaslık duygusuna bağlı bir ihtiyaca yanıt verir. Çoğunlukla, bu hastalar hiç de budala değildirler, bu alışverişlerin gerçek bir giyinme ihtiyacını karşılamayı hedeflemediğini çok iyi bilirler: Giysiler yalnızca ve yalnızca bir duruma karşılık verme girişimi, duygusal ya da çatışmalı bir anda başvurulanan gerçek bir destektir.

“Normal olan”la “patolojik olan” arasındaki ayrımı hep yoğunluğu göz önünde bulundurarak yaparız. Ele aldığımız konuda, Marianne’ın tanıklığı bazı durumlarda bu anlık desteğin hastanın hayatında giderek daha fazla önem kazanarak nasıl yerini sağlamlaştırdığını gösterir. Kadınlar bizim “depresif eğilim” dediğimiz şeyi sürekli beslemek için onları giysi tüketmeye iten durumu çok iyi tasvir ediyorlar. ‘Depresif eğilim’ terimiyle ne kastediyoruz? Depresif eğilim depresyon değildir. Hepimiz canlı bir narsizmin sürekli ayarını bulmaya çalışan, gözle görülür öğeleri olan depresif anlara maruz kalırız. Yaşamak, hassas olmayı kabul etmek, başımıza gelenlere sürekli uyum sağladığımızı ve yalpalayabileceğimizi işaret eden duyguları yaşamak demektir.

Bir yakınıyla ağız dalaşından ya da zor bir iş gününden sonra bir butiğe dalıp giysi alarak kendini teselli etmeyen kadın var mıdır? Kötü bir haber aldıktan ya da duygusal bir an yaşadıktan sonra, en sevdiği butiğe sığınmayan kadın var mıdır? Bu durumlarda, koltuk değneği-giysi çatlamış bir duvarın çatlaklarını dolduracak yapı harcı yerine geçer. Duvar ayaktadır, iyi kötü sağlamdır, en fazla bir iki küçük çatlağı vardır. Bu kadınlarda işaret ettiğimiz; anlık olarak kişiliklerinin kusurlu, hafif bulanmış olduğuna hükmettikleri imaja payanda olacakmış, süsleyecekmiş ve destekleyecekmiş gibi sistematik olarak giysi almaya başvurmalarının özgüllüğü-

dür. Burada narsistik kaynaklarını yeniden yapılandırmak için sürekli dışsal, maddi/materyal bir kaynağa çağrı söz konusudur. Giysinin yararı, olduğu gibi ele güne göstermek istemedikleri bir içsel durumu giydirmelerine izin vererek onları yeniden narsistleştirmektedir.

Giysi insanın kendisine başka bir bakışla bakmasını sağlar ve kendinin daha olumlu ve daha kıymetli bir imajını sunma zorunluluğuna karşılık verir. Giysi, insanın farklı kendilik imajlarıyla oynayabilmesine izin veren nadir araçlardan biridir. Burada oyun, psikolojik kaynak olarak bize geri döner. Ortada oyun kavramı varsa, “kaçınma” olarak nitelendirilebileceğimiz bu yardım başvurusu, bazı kişilerde hastalık semptomu olan, yine de daha tehlikeli, yalnızca yıkıcı değil aynı zamanda toplumun parmakla işaret ettiği davranışlardan farklıdır.

CAN SIKINTISI MI, KENDİNDEN NEFRET ETMEK Mİ?

“Kimseye bir zararım yok! Moralim bozulunca sığındığım limanın bu olduğu, moralimi böyle düzelttiğim doğru. İnsanlara dertlerimi anlatıp içlerini bunaltacağıma ya da içki içeceğime kendime bir giysi satın alıyorum! Bu benim oldum olası, derime işlemiş, ne zaman kendimle yüz yüze kalsam ortaya çıkan can sıkıntısından kaçma yolum...”

Can sıkıntısında bir duralım. Fransızca “ennuyer” [can sık-mak] fiili Latince *inodiare*’den gelir ki, onun da kökü *odium* yani “nefret”tir. Bundan can sıkıntısının kendinden nefret etmenin bilinçdışı bir şekli olduğu anlamını çıkarabilir miyiz? Zira koltuk değneği-giysinin yardımına başvurmak, hep

bu kadınların içine yerleşmiş can sıkıntısıyla haklı gösteriliyor. Bu yapısal bir can sıkıntısıdır, kendi kendisinden sıkılmaktır, yani sosyal yaşamın, aile yaşamının ya da meslek yaşamının zenginliğinden bağımsızdır. Yaratıcı psikolojik etkinlik hep eksiktir, tıpkı bazı küçük kızların yukarıda tasvir ettiğimiz oyunları gibi. Bu can sıkıntısına bir çare bulmak gerekir, yoksa can sıkıntısı bu kadınları iç dünyalarında tükenmişliğe sürükler.

Nitekim bu insanın kendine sevgisi sonsuza dek güvenilir ve içine sinmiş değildir. Kendiliğin gerçekliği ve gelişiminin riskleri tarafından hiç durmaksızın sorgulanan bir denge çizgisidir. Can sıkıntısı bu sınırı bir o yana bir bu yana yalpalatan bir öğedir, ne olduğunu henüz tanımlayamadığımız bir kendinden nefretin tebdil-i kıyafetidir. Can sıkıntısı sessiz ama etkili bir tehlikeyi temsil eder ve giysi yanıltıcı bir şekilde özneyi duymayan ve ondan nefret eden yükün boşalmasını engellemek isterken barikat olur. Virginie bunun örneklerinden biri:

“Ne zaman kendimi bir butikte bulsam, orada ne işim olduğunu soruyorum kendime. Hiçbirini satın almadan bir sürü giysi deneyebilirim. Bir şeyin bana yakışmadığını fark ettiğimde aslında işime geliyor, çünkü aslında ben aynada kendimi çeşit çeşit tarzda giysiler içinde görmeyi seviyorum, o kadar. Kendi kendime bakmış oluyorum, yalnız oluyorum, ama bana iyi geliyor. Kendi kendimle konuşuyorum, kendi kendimle ilgileniyormuşum izlenimine kapılıyorum. Kendi kendime sıklıkla ‘Hoşuna gidecek bir şeyler yap, bunu hak ediyorsun’ diyorum. Ancak anında, o kadar yüzeysel olduğum için kendimi suçlu hissediyorum. Anlamsızca giysileri deneyip deneyip çıkarmak için butik butik gezeceğime gidip bir sergi gezebilirim, kitap okuyabilirim. Bu çok ga-

rip, hem kendimdeki bu yüzeyselliğe tahammül edemiyorum hem de keyif aldığımı inkâr edemiyorum. Ne zaman ne yapacağımı bilmesem, ne zaman canım sıkılsa, bu boş işlere başvuruyorum. Kendimi ne kadar mantıklı olmaya zorlarsam zorlayayım, ne kadar kendimin o imajına tahammül edemediğimi söylersem söyleyeyim, bir süre sonra aynı şeyi yine yapıyorum... Sanki hayatımı boşa harcıyorum gibi, sanki hayatımın hiçbir anlamı yok gibi. Kendimi boş hissediyor değilim, yararlı hissetmiyorum, olay o. Belki de çok fazla boş zamanım var, güya bu bir şans, ama ben zamanla ne yapacağımı bilmiyorum!”

Virginie gibi kadınların suçluluk duygusunu, bu takıntılı özellikleriyle ilgili ikilemlerini yaşayış tarzlarını sorgulamamız gerekiyor. Kendini sürekli hatırlatan ve bunu bazen yoğun bir şekilde yaparak kafalarını karıştırıp düzenlerini bozan can sıkıntısını ne yazık ki kökünden söküp atamayan, kendi kendilerini rahatlatma tarzını. Bağımlılık sayılmayan bu bağımlılıkta suçluluk duygusu neredeyse kabullenilir oluyor, her ne kadar bize danışmaya gelseler de. Muhtemelen alkol ya da uyuşturucu gibi fiziksel sağlığı tehlikeye atmadığı için az çok kabul edilebilir bir bağımlılık olarak geçiyor. Tolere edilebilir zehirli bir tüketim şekli olarak kalıyor ve üstüne bir de toplumun geneli ve ilgili pazarlama kanalları tarafından da cesaretlendiriliyor!

Ama çok dağılmayalım, somut olgularla sınırlı kalalım. Giysi öyle bir psikolojik destek oluşturuyor ki, sonunda önemli kimlik eksiklikleri ortaya çıkıyor: “Olduğum kadından nasıl emin olabilirim? Nasıl başkalarının bana ve kadınlığıma bakışlarının ve imajımın tutsağı olmam? Olduğum kişiyi sevebileceğime dair yaşadığım şüphe dolu anları nasıl atlatabilirim?”

Basit bir kumaş parçası ya da aşırı bir süs olsun, bu bölümde giysinin, hem de çok genç yaşlardan itibaren, nasıl insanın aklının ucundan geçmeyen sorunsalları gözler önüne serdiğini, özellikle de anne-kız aktarımını ve kadınlığın oluşturulmasına dair karmaşık meseleyi gördük. Boş bir meseleyken, giysi mahremiyetle içsel oluşumun arasına kırmızı çizgi çekerek aksine anlamca ne kadar zengin olduğunu ortaya koydu. Kendilerine hiç de ilginç gelmeyen bu söylemleri değerlendirerek, hastalarımızın çoğu oldukları kadını ve anneleriyle bağlarını anlamak, bedenlerinin imajını daha iyi kavramak için giysiyle ilişkilerinin özel analizine girişebildiler. Bu çalışma, yaşamın kilit anlarında yalpalayabilen kadınlık temellerini sağlamlaştırmaya katkıda bulunur.

Ancak giyinmek oyun olmaktan çıkınca, giysinin bitmek tükenmek bilmeyen arayışı başka bir şeyin arayışı olduğunda, söz konusu olan kimlik meselesidir. Bir sonraki bölümde, kadınları kısılcasına alan yalnızca can sıkıntısı değil, aynı zamanda tanımlanamaz bir boşluğun kaygısı da olacak. Yüzleşmeye çalıştıkları da kadınlık duygusundan ziyade var olma duygusu olacak. Bir eksiği gediği kapatmak için aşırı giysi tüketimiyle değil, çok daha eski [arkaik] bir şeylerin ifadesiyle karşı karşıya kalacağız. Alışveriş furyası aracılığıyla, bu hastaların bazıları ümitsizce oldukları özneyi ararlar. Giysi burada bir var oluş şeffaflığını, şekilsizlik sınırındaki bir bedeni kandırmaya çalışan göz boyası rolünü oynar. Kısaca, “üzerime giyecek hiçbir şeyim yok”un ardında “olacak hiçbir şeyim yok” –boşluğun derisi– sezilir.

BOŞLUĞUN DERİSİ

“**H**adi, dert değil, bu ceketı satın almanın kimseye bir zararı yok”, “Hem sonra, bütün kadınlar kendilerine tıpkı senin gibi keyif veren şeyler hediye ederler, bunda endişelenecek bir şey yok...”, “Yapmayın canım, siz kendine giysi almaktan hoşlanmayan kadın tanıyor musunuz?”, “Çok normal, insan iyi giyinmişse, kendini daha kadınsı hissederek, değil mi?”.

Çevresinde böyle konuşmalar duymayan var mı? Tüketim toplumunun tümü sürekli satın alma arzusunu cesaretlendiriyor, her şey alışverişin neredeyse sistematik bir ihtiyaç olması için düşünölmüş ve örgütlenmiş. Tıpkı modayı izleme bahanesi altında durmadan gardırobunu yenilemek gibi.

Moda; seyahatler, sayısız kullan-at mallar ya da ileri teknolojik ıvır zıvır gibi bize sunulan türlü türlü keyiften bir tanesi. Moda bir giysi satın almak bu genel trendin bir parçası sayılıyor, ama daha özgöl ve benzersiz bir arzuya karşılık geliyor: bir miktar kumaş aracılığıyla benzemeyi çok istediğimiz bir kimsenin derisine bürünebilmek. Moda değişiyor, stiller evrim geçiriyor, satın alınan ve giyilen giysiler o sayı-

sız özdeşleşme oyunlarına izin veriyor. Giysi kişiliğimize dair bir şey yansıttığı için gerçek bir iktidarı oluyor. Hem kendimize dair sahip olduğumuz imajı hem de başkalarına göstermek istediğimizi sahneliyor.

Her kadın zevkine ve kişiliğine göre benimsediği kendine has bir giyim stiliyle içinde taşıdığı o kadını sürekli olarak değiştiren diğer imajlar arasında gidip geliyor. Bir şekilde, giyinme tarzımız bu iki imaj arasında sürekli bir psikolojik denge bulmaya çalışmak anlamına gelir. Hangi kadın tekrar tekrar aynı giyim markasını seçmemiştir, o markanın onu tanımladığını, ona uyduğunu ve giysi seçiminde ve kendisini başkalarına sunuşunda zevksizlik etmemesini sağladığını iddia etmez?

Yine de, fazlasıyla yaygınlaşmış bir tüketim çeşidinin arkasında, bazen başka bir şey yatar: bazı kadınları dillendirelemeyen bir utanç duygusuna, işkence gibi gelen iç sıkıntılarına sürükleyen giysiyle kurulan patolojik ilişki. Bu, keyfin yerini acıya bıraktığı bir dünyadır, yaratıcılık ve oyun köşeye sıkışma ve aynı şeyleri tekrar tekrar yaşama duygularının gerisinde kalır, satın alma arzusu o kadar kuvvetlidir ki, bağımlılık halini almıştır. Düzenli alışveriş turları kendisiyle, alışveriş olmasa şeffaf, silik gibi gelen bedenle temasta olmak için mutlak bir gereklilik gibi kendini dayatır. Giyinmek ve anın stiline yatırım yapmak kadın dünyasından dışlanmış hissetme korkusuyla uyum sağlayabilmek için yamsal olan bir diktaya dönüşür. Böylece nesne-giysin ve ona eşlik eden alışveriş takıntısının nasıl daha mahrem meselelere, hatta hassas psikolojik bir oluşumun sorularına karşılık geldiği görülür.

Yaygın olarak alışveriş bağımlılığı olarak nitelendirilen davranış, bazılarının alaycı gülüşlerine yol açıyorsa da nüksetmesi adım adım inceleyeceğimiz içsel bir gediği telafi etmek için psikolojik bir kaçış noktası bulan derin bir kari-

şıklığa tercüman olur. Nitekim bize danışmaya gelen bu kadınlar haksız değiller, zira takıntılarını onları ciddi bir şekilde belli bir depresiflikle karışık bir gerilim ve kaygı haline sokuyor. Doğrusu, iradeleri üzerinde hiçbir kontrolleri olmadığı izlenimine kapılıyorlar. Acılarının, şikâyetlerinin konusu bu, onu da gerçek bir semptom olarak benimsiyorlar. Bütün güçlükleri, onları çevreleyen tüketim sisteminin teşvik ettiği bağımlılığı tanımalarında yatıyor. İyice kulak kabartınca, dolapları doldurmanın, kimliksel boşluk türünden bir huzursuzluğun aysberginin görünen kısmı olduğu anlaşılıyor.

Peki ama o kadar boş görünürse, insan acısının nasıl farkına varır?

GERÇEKTEN BOŞ BİR ACI MI?

Bu “takıntılı” denen satın alma tutkunları kendileri hakkında kavrayamadıklarını gün ışığına çıkarmak için bir psikolog muayenehanesinin eşliğinden geçmeye cesaret edinceye kadar, çoğunlukla yıllar geçmiş olur. Şüphesiz sorun oldukça utanç vericidir, hatta insanın içini yiyip bitiren, dillendirilemez bir suçluluk duygusuna benzer bir şeyi işaret eder. Takıntılı bir biçimde giysi almaları bu kadınlar için çıplaklığın ne kadar tahammül edilmez olduğu anlamına gelmez mi? Soyunmak, dökünmek, giyinmek olgusuyla ilgili terimler, psikolojik bir danışma çerçevesinde bile açılıp saçılmayacak kadar tehditkâr algılanıyor gibidir. Onlar için temel bir meseleden kaçınmak ya da terapistten bunu saklamak kendine yalan söylemek duygusunu, ikiye bölünmüşlük duygusunu besler: Biri bilir ve susar, diğeri içini yiyip bitiren şeyin dışı vurmasına izin verme riskini asla almadan, sürekli seansları duruma hâkim bir söylemle doldurur.

Kimi zaman, danışma arzusu gerçekten de vardır, ama çabucak şu sorgulamaların ardına sıvışır: “Bu bastırılmaz ihtiyaçtan, bu beni ele geçiren dürtüden nasıl bahsetmeli? Terapistle bunun dergilerin yaygın bir şekilde cesaretlendirdiği kadın imajıyla bir ilgisi olmadığını nasıl anlatmalı? Giyinmek için para harcama keyfinin sonunda benim için ne kadar büyük bir acı kaynağı olduğunu ve bunu tekrar tekrar yaşadığımı nasıl söylemeli? Olduğum şeyden utanıyorum. Kendimi yüzde yüz kadın gibi hissedebilmek için sürekli yeni bir giysi alma ihtiyacı duyuyorum.” Bu kadınların bu sorular karşısında elleri kolları bağlanıyor, konunun ciddiyet eksikliği dolayısıyla kendilerine sunulan yardımın iptal edileceğini düşünüyorlar. Şikâyetlerinin özü bile gayrı meşru algılanıyor ve çoğunlukla sorunlarına üzerinde durmaya değmeyecek bir yüzeysellik görüntüsü altında değiniyorlar. İçlerini rahatlatıyor ve tahammül edemedikleri bir sözcükle –bağımlılıkla– hiçbir ilgisi olmadığına kendilerini ikna etmeye çalışıyorlar.

Terapinin ilk aşaması, psikolojinin bir acıya işaret edebilmek için pek çok gizli, dolambaçlı yola başvurduğunun bilincine varmaktır; içsel yaşamlardan tercüme ettiklerini inkâr etmemek ya da sıradanlaştırmamak önemlidir. Konuşmalarında iki sözcük tekrar tekrar duyulur: meşruiyet kaygısı ve suçluluk duygusu. Bu çifte duygu, bir danışma sırasında neyin anlatılacak kadar önemli olduğu, neyin olmadığı hükmünden özgürleşmeden önce hissediliyor. Elbette neyin önemli olup olmadığı; duyulmak, dinlenmek gibi bir hakkı kendine layık görmediği kişi için derin bir sorgulama kaynağıdır. Çoğunlukla, terapistle söylemekle kendi kendine söylemek arasında ufacık bir fark vardır.

Bir hasta bize bunu çok güzel tanımladı: “Acı çeken o kadar çok insan var ki... Onlar gerçek travmalar yaşamışlar, bana gelince tek sorunum dolabıma tonlarca giysi yığmak

ve bankada hep ekside bir hesabımın olması, sizi bir hiç için rahatsız ediyormuşum gibi geliyor... Söyleyecek ilginç hiçbir şeyim yok, bunun hiç yararı yok... Gerçek sorunları olanlarla kendimi karşılaştırdınca utanıyorum. Ben parasını har vurup harman savuran bir kadını ve alışveriş ederken kendime hâkim olamıyorum, o kadar! Aynı zamanda, o kadar boş, gelip geçici şeyler için o kadar para harcadığım için kendimi suçlu hissediyorum... Hatta bazen o kadar parayı harcadıktan sonra eve dönünce oturup ağlıyorum, midem bulanıyor..." Marine kendini ümitsiz hissediyor çünkü sıkıntısı ona pek inandırıcı gelmiyor, sanki kendine itiraf edemediği bir gösteriş budalalığıymış gibi geliyor. Oysa bu belirti, belirti olarak kabul görmese de, yoğun bir ahlâki sancı, psikologlar tarafından can kulağıyla dinlenmesi gereken bir yaşam zorluğuna işaret eder. Nitekim neye aşırı yatırım yapıyorsak, o özgül bir psikolojik sürece tanıklık eder ve bize içsel yaşamımızla, arzularımıza kendini dayatan gerçeklikle baş etme tarzımızla ilgili bilgi verir. Bu konuda konuşmayı kabul eden kadınlardan her birinin giysiyle ilişkisinin eşsiz ve benzersiz olduğunu ve kadınlığının oluşumu hikâyesiyle ilgili bir şeyler anlattığını gördük. Giysi alışverişi bu kadar saplantı halini alıyorsa, muhakkak ki bir eksikliği ortaya koyuyordur.

Nitekim sistematik olarak dış bezemeler kullanmayı denemek kadınlığını güvenceye almayı sağlayabilir, ancak geçici bir süre için; sonrasında kaçınılmaz olarak kadınları kadın olarak yapılanmaları temel meselesine geri döndürür.

Fanny şöyle anlatıyor:

"Kaç kere mağazalara koşmayayım istedim, asla giymediğim ya da bir iki kere giydiğim, dolabımda yığılı duranlara benzeyen giysileri ala ala batacak noktaya geldim! En fenası, size söylemeye bile cesaret edemiyorum

ama paketlerini hiç açmadığım giysilerim var, satın alıyorum bir kere bile giymiyorum, birkaç ay sonra karşıma çıkıyorlar. Oysa butikte, benim için kaçınılmaz olduklarını, ne pahasına olursa olsun onları almam gerektiğini, almazsam koleksiyonumun eksik kalacağını düşünüyorum ve haftalar sonra karşıma çıkıyorlar, el değmemiş bir halde! Kaç kere bir daha yapmayacağıma yemin ettim, suçluluk duygusuyla mahvoldum ve buna karşın kaç kere kendime hâkim olamadım, kaç kere aynı şey tekrarlandı... Bu son diye kendimle gizli bir anlaşma yaptığımda bile anlaşmaya bir hafta sadık kalamadım.”

Aynı minvalde, Chantal anlatıyor:

“Çoğunlukla, kendime ufak üstler alırım. Aynı gün içinde birden çok parça satın alabilirim, cüzdanım boşalınca kadar. Parlak, lureksten, kadifeden, ipekten, başkalarının bakışlarını yüzümden uzaklaştırıp vücuduma çekecek kadar seksi üstler. Bu küçük üstler, maske gibiler. Kendimi o kadar değersiz hissediyorum ki. Belki de asla katlanamadığım o yüzü giydirmeye ihtiyacım vardır. Sonra evime dönünce, bir fark ediyorum ki bir önceki hafta benzerini hatta aynısını satın almışım! Çantalarımı açtığım zaman fark ediyorum, çünkü bazen çantamdan çıkarmadığım paketler bile oluyor.”

ALDATMACA

Bu tanıklıklar satın alma eyleminin tekrarının hangi noktada doymak bilmeyen ve bastırılmayan bir ihtiyaca işaret ettiğini gösteriyor, ne de olsa giysi her zaman giysi olarak giyilmiyor ya da benimsenmiyor. Tanıklıklar bunun bugüne

kadar anlamlandırılmamış başka bir bağlamda gerçekleştiğini kanıtlıyor. Fanny için, bu sanki kadınlıkla donatılmak için belli sayıda mühimmat biriktirme imkânı demek, ama o mühimmatın getirdiklerini kaldırabilmek başka bir şey. O giysiyi sırtına geçirmek, ikinci bir deri gibi onun içinde yaşamak, onun için bir imkânsızlık teşkil ediyor. Sanki Fanny kadınlığın doğasında olan bir kusurdan muzdaripmişçesine, o kadınlık gözünde o kadar az tanımlanmış ki, gözünü ayıramadığı giysiyi giyme cesaretini bulmak için yeterli bir destek oluşturamıyor.

Fanny'nin söylemi pek çok takıntılı giysi alışverişçisinin ağzından duyulabilir. Yalnızca davranışsal olarak açıklanan bir bağımlılıktan kurtulmaları için, bu hastaları çocukluk hikâyelerinde böylesi gedikler açan şeyi çözümlemeye davet etmek gerekir. Fanny'nin vakasında, annesinin “adi” diye nitelediği kadınlıktan tiksinti duygusunu aktaran sözleri çevresinde çalıştık. Kadınlığa dair her türlü göstergeyi sözlerle ya da bakışlarla mahkûm eden bir çevrede büyümüş annesine göre, kadınlık işaretlerinin açıkça beden tarafından ilan edildiği dönem olan ergenlikten çok daha önce, cinsel baştan çıkarma potansiyelini ehlileştirmek gerekmektedir.

“Annem hep derdi ki: ‘O kazağa ihtiyacın yok ki, aynı-
sından evde var! O kadar sevinme, giysi dediğin vücud-
u örter o kadar. Yoksa parayı har vurup harman sa-
vurmak olur. Gören de sanki moda defilesine katılaca-
ğını falan sanır. Sırf erkekleri ve giysileri düşünen o kız-
lar gibi olmanı istemiyorum. Biliyor musun, tatlım, do-
ğal kadından daha güzeli yoktur. Bunu büyüyünce anla-
yacaksın.’”

Anne-kız arasında geçen bu konuşmalar üzerinde çalış-
tıkça Fanny kadınsı olanın kendisine annesi tarafından na-

sıl yasaklanmış olduğunu anladı; annesi cinsel anlamla yüklediği için adilik kavramında donup kalmış bir kadınlık tanımının tuzağına düşmüştü. Burada giysinin anne için nasıl bu mesele çerçevesinde iletişim kurmanın bir aracı olduğu, nasıl Fanny için oluşmakta olan kadın bedeninde onu etkisizleştirmeye çalışan annesine karşı kendini ifade etme hedefine dönüştüğü görülüyor.

Her ne kadar kendine bir şeyler satın almaya izin vererek annesinin bu emirlerini çiğnemeyi başarıyorduydu da, alması gereken keyfi alamıyordu. Nitekim itaatsizlik etmiş olmanın suçluluk duygusunun bilinçdışı karşılığı, satın aldıklarını dolapta bırakmak oluyordu. Fanny'ninki bize her hafta annesinin buyruğundan kaçmak üzere yaptığı bilinçdışı bir ihlal hareketi gibi göründü. Ne yazık ki bu, kendisini tehlikeye atan çocukluktan kalma bir konumdan çıkmasına izin vermiyordu. Nitekim bu kontrolsüz alışverişler annesinden kaçabileceğini sanmasına izin veriyorduydu da, çalışmamız sırasında Fanny aksine onunla sonsuz bir çatışmanın tekrarına imza attığını fark etti.

“Alışveriş taşkınlığımı teşvik eden şeyi anlamaya başlıyorum. Hiç de sandığım gibi değilmiş, kendimi takıntılı bir hasta sayıyordum, harcama çılgınlıklarına ya da sahip olma ihtiyacına karşı direnmekten aciz olduğumu düşünüyordum. Oysa annemle hesabımı kapatmaya çalışıyormuşum. Onun hakkında konuşmak için gelmemiştim ama meğer her şeyin arkasında o varmış. Ergenlikte kız arkadaşlarım gibi giysiler giyme hakkına sahip olmayı o kadar hayal etmiştim ki, oğlanları cezbedebilmek için biraz seksi olmayı... Ama ne zaman vücudumun biçimini biraz gösteren bir şey giysem, annem bana anında gidip üzerimi değiştirmemi emreliyordu. Dışarı çıkarken kendi istediğim gibi giyinmenin bir yolunu

bulmuştum. Spor çantamın içine en sevdiğim giysiyi koyuyordum ve evden dışarı çıkar çıkmaz, tuvaletinde üzerimi değiştirmek için bir kafeye kapağı atıyordum. Annem kadınlığımı sergilememden hoşlanmıyordu, çünkü çok kötü yaşadığı ve tamamıyla bir kenara bıraktığı kendi kadınlığını hatırlatıyordu. Şimdi böyle söylüyorum, ama derin dekolterler, mini etekler giyip aşırı makyaj yapıyor falan değildim. Hayır! Yalnızca kadınsı çizgilerimi biraz ön plana çıkarmak istiyordum. Bu bana yasaktı ve bilincinde olmadığım bu yasakla bugün hâlâ her cumartesi savaşıyorum.”

Bu hasta, uzun seanslar boyunca giysi alışverişinin kendisi için temsil ettiği şeye şaşırdı. İrade eksikliği saydığı şeyin yaşamının başlıca parçalarından birinin kapısını araladığını, kadınlığı kafasında tamamıyla çamura bulanmış bir şekilde tahayyül eden bir annenin tamamıyla deforme olmuş ve frenlenmiş kadınlık dünyasına uyandığını nereden bilsin?

Chantal'in hikâyesinde, pek değerli küçük üstlerini içeren paketleri açmamak bambaşka bir yoruma götürüyor. Chantal sürekli ve yoğun dinsel bir söylem ve uygulama olarak hayatın bir parçası olan tutumluluk, perhiz ve zevk karşısında duyulan suçlulukla damgalanmış bir aileden geliyor. Yalnızca ve yalnızca temel ihtiyaçlara yöneliniyordu ve “yüzeysel” denen her eylem kem göz mührü altına konuyordu. Chantal annesinin bu dinsel söylemi, yaşamın ve bedenin zevklerini hissetme aczini haklı çıkartmak için kullandığını anladı. Annesinin ne kadar yoğun, ama maskelenmiş bir depresyonla boğuşan bir kadın olduğunu kavradı. Gerçek yüzünü ve özellikle de yaşamdan zevk alan kadın yüzünü göstermek; Chantal için annesine ihanet etme, farklı bir kadınlığa cesaret etme, kadınlığına yatırım yapmaktan keyif

alma ve nihayetinde de annesini depresyonuyla baş başa bırakma riskini almak demektir.

Tanıklığında yüzünü gizleyen maske görevini gören o küçük üstlere değiniyor, bu da bizim kendisini ve özellikle de yüzünü nasıl algıladığını sorgulamamıza neden oluyor. Oysa yüzü ne itici ne de çirkin. Onun kendisinden, bedeninin bakışlara en çok maruz kalan ve kişiselliğini en çok ortaya koyan o parçasından bu şekilde iğrenmesinden ne anlam çıkarmalı? Seanslar boyunca, Chantal annesinin kendisine güzel olduğunu asla söyleyememesi ve annesi için her türlü iradi baştan çıkarma ögesinin muhtemel bir yasağı çiğnemeğe müsait kılacak şekilde bir ilişki tehlikesi taşıması hakkında tekrar tekrar konuştu. Chantal'in annesinin kadınlığa ilişkin aktardığı şey, ürkütücü sakıncalardan öteye gitmiyordu. Dolapların dibinde duran, unutulmuş, hiç açılmamış paketlere ne demeli? O paketler, bilinçdışı bir el koyma ve keyifle yaşanan bir kadınlığa set çeken bir suçluluk duygusu tuzağı rolünü oynayan annesinin söyleminden kendisini ne kadar kurtaramadığını gösteriyor.

Tıpkı Fanny gibi, o alışverişlerin tekrarı o bilinçdışı düğümden onu kurtarmaya çalışmaktadır. Oysa o alışverişlerin kendini kötü hissetmesine hiçbir çözüm sağlamadığı, aksine o duyguyu güçlendirdiğini tespit etmek güç ister! Düzenli olarak kendine küçük üstler alması ve onları giymesi, Chantal'in o zararlı sözlerden kaçabilmek için bulduğu bir çözüme benziyor. Bu, annesiyle zehirli bir bağ sürdürmesine yarıyor, çünkü satın alma eyleminde psikolojik boyut üzerinde çalışılmıyor, dolayısıyla çözülüyor. Bu, etkileri zamanla un ufak olan bir stratejiye benziyor ve her halükârda Chantal'le annesi arasına yerleşmiş olan sancılı sorunsalı hiçbir strateji çözmez. Oysa özellikle annesiyle kurduğu bağın biçimlerini ve niteliğinin bilincine varmak ve üzerinde düşünmek, Chantal'in bu müsrif tarafıyla arasına mesafe koymasını sağlayacaktır.

Görünen o ki, burada giysi sonsuz bir özenle aranmış olsa da, sancılı bir aktarımın sonucu olan eğreti kadınlığı kandıramıyor. Sanki bu kadının hayatta kalabilmek için hiç durmaksızın giysivari hilelere, bağlantılandırıldıkları psikolojik sorunsalı çözmedikleri için kendi kendilerini tüketen, sürekli yenilemek gereken hilelere ihtiyacı varmış gibi. Diğer bir deyişle, bütün bu kadınlar için butikten butiğe koşmak, mutlaka sahip olunması gereken, pek çok arzulanan o ünlü giysiyi satın almak için banka hesabını boşaltmak, onları katlanılmaz bir şeye, artık kontrol edemedikleri ve bundan böyle başlarından atamayacakları bir şeye sürüklüyor.

Duyulması imkânsız gelen “bağımlılık” terimini kabul edebilmeleri için, çoğunlukla bayağı zaman geçmesi gerekiyor. Peki davranışlarını başka türlü açıklamak mümkün mü? Hele de kadın dergilerinde ya da internetteki bloglarda buldukları açıklamalar onları bağımlılıklarının yapısal değil de davranışsal yönüne yönlendirirken.

DEĞER VERİLEN BAĞIMLILIK

“Seri alışverişçi misiniz?” Kadın dergileri belli bir kadın tipine aşırı değer yükleyen bir tema çevresinde yarışma düzenlemek için birbirleriyle yarışıyorlar. Değeri kapacak olan öyle herhangi bir kadın değil! O özel kadın kendini aşırılığın sınırlarında bir tüketici olarak sergileyerek sahnedeki figüranlar arasında kendini belli etmeyi bilmeli. Geçenlerde bir kadın dergisi en iyi *seri alışverişçi* ödülü –bir yıl boyunca bedava alışveriş imkânı– için bir yarışma başlattı.

Böylece hiç dikkat etmeden aşırı alışveriş davranışının nasıl mükemmel kadınlık arayışına işaret ettiğini görüyoruz. Bu medyatik mitosta, alışverişçi savunmasız bir avın izini sürmüşçesine her giysinin peşine düşecek savaşçı kadına dö-

nüşür. *Seri katile* yapılan referans sorgulanmadan geçilemeyecek bir şiddeti gözler önüne seriyor. Hangi şiddetten bahsediyoruz? Her butik her birimizin içinde saklı olan yırtıcı hayvanı serbest bırakmaya elverişli bir bölgeye dönüşecektir. Tıpkı pusudaki bir dişi kaplan gibi, bir giysi-avın peşinde, tırnaklarını çıkarmış, *seri alışverişçi* derhal tatmin sağlayacak nefis bir besin arar. Sınırsız, medyatik reklamlar ve cesaretlendirmeler yardımıyla itki kendinde her hakkı görür.

Annabelle, *seri alışverişçilerden* biri, bu konuda anlatacaklarına nereden başlayacağını bilemiyor:

“Geçen sezon, büyük bir markanın dükkânında o anda bana muhteşem gelen bir elbise gördüm ve denedim. Ama o gün, gerçekten bayağı hovardalık etmiştim. O gün annemleydim ve beni bir kerelik beğendiğim bir şeyi satın almamaya ikna etti. Birkaç hafta sonra, arabada direksiyon başındaydım ve elbisemi uzun boylu ve gösterişli bir kadının sırtında önümden geçerken gördüm, çok yakışmıştı ve orada içimden ona sahip olmanın benim için imkânsız olduğunu söyledim. Dolayısıyla markanın yaşadığım şehirdeki bütün mağazalarını telefonla aradım, kalmamıştı. Ümitsizliğe kapıldım. Arayışına devam ettim, internette ve Fransa’nın diğer şehirlerinde. Benim bedenimde stoklarda kalmış bir tane buldum, ama Marseille’deydi. Marseille’de ne arkadaşım ne akrabam var. Yine de, gidip elbiseyi alacak ve bana getirebilecek bir arkadaşın arkadaşını buluncaya kadar içim rahat etmedi. Birkaç gün sonra o elbise üzerimdeyken bir günlüğüne kendimi prenses gibi hissettim!”

Annabelle otuzlu yaşlarında bir kadın, eşiyle birlikte yaşıyor, çalışıyor ve dört yaşında küçük bir çocuğun annesi. Maşasının yarısını giysilere ayırdığını söylüyor, hesabı düzenli

bir şekilde açık verebiliyor. Hesabı açık verdiği an, o ay alış-verişlerine bir son veriyor.

Ekonomik kriz, diye düşünüyor insan ister istemez, bu davranışları yavaşlatacaktır. Görünüşe göre, aksine kriz bu acilen sahip olma, edinme duygusunu hızlandırmış. Gelecek öyle belirsiz ki, alınmış alınmıştır! Ve işte bir kart numarasıyla itki hemen bir sonuca varır ve suçluluk hissedilmez... Tabii ki başlangıçta! İşte basit dizginsiz davranışlardan başka bir şeyin söz konusu olduğunun kanıtı. Bu takıntı bambaşka bir hikâye anlatır.

Zira psikolojik yaşam ve dengesi başka zorunluluklara, başka bir gelip geçiciliğe itaat eder. Çoğunlukla kadınlar bu düzenli satın alma ihtiyacına psikolojik dengelerindeki bir şeyi sağlamlaştırmak içinmiş gibi değinirler. "Özlüyorum," diyor umutsuz bir tonda Annabelle mağaza mağaza dolaşmadığı zaman. Başka kadınlar da bize bunun bir tür sakinleşme sağladığını, zihinlerini meşgul etmenin bir yolu olduğunu ifade ettiler.

Oysa psikolojik yaşam oldukça karmaşıktır. İtkinin derhal tatmininden ziyade, araya zaman girdiği hallerde keyfin daha yoğun yaşandığını biliyoruz. Başka bir deyişle, hayal kırıklığı ve hayal kırıklığının öğrenilmesi tıpkı arzunun gerçekleşmeden önce artmasına, yoğunlaşmasına izin vermek için gereken zaman gibi içsel yapımız için esastır. Hatta keyfin yoğunluğuna hükmeden, bu mekanizmadır. Bu mekanizma fantezilerle dolu yaşamı, hülyaları ve her bir kimsenin en derin duygularını besler ve hayal kırıklığına benzeyen her şeye karşı durmak için muhteşem gereçler sunar. Herkes bu anlamda, özel olarak anlamlandırdığı bir projeyi hazırlarken alınan büyük keyfi yaşamıştır: dünyanın diğer ucuna seyahat, evlilik, mesleki bir proje. Keyif hazırlıkların verdiği heyecanda vardır ve son kerteye, o büyük güne kadar geçen zamanda on kat artar.

Satın alma dürtüsüne teslim oluvermek, kendini böyle uzun uzadıya bir çabadan sakınmak demektir, ancak aynı zamanda sonunda gerçek dünyayla, gerçek yaşamla yüzleşmek için gereken temel kaynaklardan kendini yoksun bırakmaktır da. Ne de olsa, satın alma eyleminin ardından utanç, hatta kendinden nefret etme, tekrarlanan can sıkıntısı, varoluşsal boşluk gibi duygulara kapı açılır. Eylemin öznesini iş başına çağırın itkilere derhal verilen yanıtlardan oluşan eyleme geçişler, derhal ancak geçici olarak yatıştırır.

Reklam söylemlerini ya da tüketim toplumu tarafından teşvik edilen söylemleri harfi harfine izlersek, bu sınırsız alışverişe duyulan ani açlık, mücadele etmeye gönüllü bir kadınlığı simgeler. Mücadeleci terimi kadını etkin olanın tarafında konumlandırır ve yalnızca giysi bağımlılığına bağlı edilgenliğe yakın olmadığına inanmasına izin verir. Onlara uzun süre erkeklerin ayrıcalığı olan satın alma kudreti gibi niteliklerle donatılmış bir *süper kadın* rolü uygun görerek çevredeki söylem satın alma ateşinin etkisi altında olma suçluluk duygusundan, durumun patolojik yönünden bu moda kurbanlarını özgürleştirir. Bu kadınlar yalnızca zehirli davranışlarıyla göze çarpmakla kalmaz, üzerine bir de parlak, özerk ve bağımsız yeni kadınlar olarak ödüllendirilirler de. Bu da paradoksal olarak psikolojik gerçekliklerinin tam zıddıdır.

Bu noktadan, göz korkutucu kadınlıklarıyla, cazibeli, karşı konulmaz kadınlar kardeşliğine mensup olmak için ta-kıntılı alışverişin hararetili bir şekilde tavsiye edilmesine bir adım yeter. Bu “ne kadar çok satın alırsam o kadar kadını” ya da “ne kadar çok harcarsam, kadın kudretine sahip olma hissine o kadar sahip olurum” gibi bilinçdışı buyruklar olarak tercüme olur. Bu kadınlar için ölümlülerin bayağılığını aşan bir kadınlığı onlara garanti eden, psikanalizde “her şeye kadir” diye nitelendirdiğimiz böyle bir mesaja karşı di-

renmenin ne kadar zor olduğunu anlayabiliriz. Oysa gündelik yaşamda üzerilerine yapışmış, içlerinden atamadıkları bir var olmama duygusuyla savaşırlar. Bu “seri alışverişçi” konumunun beklenmedik bir rövanş, olarak ortaya çıkar... Her ne kadar yanılmalardan oluşan bir düzmece olsa ve sonuçta kadınlardan bazılarını çöküşe sürüklese de.

MODERN ZAMANLAR KÜLKEDİSİ

Sınırlı sayıda üretilen devasa çanta Huge Bag'ı [Devasa Çanta] lanse etmek üzere, Paris'teki büyük bir AVM için hazırlanmış bir reklam kampanyası “Bir saatliğine Pretty Woman olun!” sloganı çerçevesinde alışveriş bağımlısı müşterileri çekebilmek için kadınlığa dair basmakalıp klişelerden birini kullanmakta tereddüt etmemiş. Basit bir randevuyla, söz konusu AVM talep eden kadın müşterilerine alışveriş sırasında onlara eşlik edecek bir metre doksan santim boyunda, yakışıklı, genç erkeklerin, *huge boy*'ların [devasa erkeklerin] eskort etmesi imkânını sunuyordu! Bu hizmetkâr şövalye; alınanlarla ağzına kadar dolu koskocaman bir çanta-bavul taşıma, kasada kuyrukta bekleme görevini yerine getiriyordu ki, müşterinin hesap yapmadan, saymadan, zaman kaybetmeden, doymak bilmeden satın alma ayrıcalığını yaşadığı o istisnai anı hiçbir şey mahvetmesin. Bu gezintide, kadınlık damgalarına bağımlı bu kadınlar için unutulmaz ve bedelsiz bir an yaratmak için gerekli bütün malzemeler –yalnızca bir saatliğine de olsa takıntılı alışveriş, satın almaktan suçluluk duymama ve yanlarında hazır ve nazır rüyalarını süsleyebilecek bir erkek– bir araya toplanmış.

Ne yazık ki, hikâyenin sonunu, yönetmelik tarafından öngörülmüş altmış dakikanın sonunda rüyanın soluklaştığını ve bu pek pahalı peri masalından geriye hatıra olarak birkaç

giysiden fazlasının kalmadığını tahayyül edebiliriz. Zavallı prenseslerimiz tıpkı Külkedisi gibi saatin on ikiyi vurmasıyla asıl olanın –bakışların merkezinde olmanın, anm prensesi olmanın, kadınlık ikonu olmanın– sona erdiği duygusuyla donmuş bir halde buluverirler kendilerini. Amaca ulaşılmıştır: her ne pahasına olursa olsun keyif almak, derhal keyif almak... Peki sonra geriye ne kalır? Bu gerçekten de bir oyun muydu? Kadınlık duygusu son derece hassas olan kadınlar için kazanım ancak kısa sürelidir, oysa gerçeklik çok daha sancılı ve tatsızdır.

Bu olay giysi alışverişi itkisine boyun eğmiş hastaların başlarına gelenleri mükemmel bir şekilde canlandırıyor. Bu kadınlar, alışveriş sırasındaki neşeden havalara uçulan anlardan alışveriş sonrası depresif anlara geçerek, giysinin peşinden koşulacak bir av olmasından ziyade kendilerinin tapon bir aşk görüntüsü altında bağımlılıkları devam etsin diye elinden geleni ardına koymayan bir sistemin kurbanı olduklarının farkına varırlar.

Her şey ortada bir davranış bozukluğu olduğu izlenimi yaratıyor. Dolayısıyla bu kadınların kendilerine alışverişi yasaklamaları, başka şey düşünmelerini, bu etkinliği başka bir etkinlikle doldurmayı, zevklerini çeşitlendirmeyi, kısacası bu konuda “makul” olmayı kabul etmeleri yetecektir. Yine de, içlerinden pek çoğu bu davranışçı stratejilerin nasıl tozunu attıklarını ancak bir sonuca varamadıklarını anlatıyor. Bazıları silemedikleri borçların altında ezilerek mali yönden vesayet altına alınmaya kadar vardırımlar. Bu gerçeklik bile, diyorlar bize, takıntılarını sona erdirmeye yetmemiş ve hele de yetersiz içselleştirilmiş kadınlık kimliği sorunsalına çeki düzen verememiş...

Bize göre, bu, alışveriş bağımlısının çok daha derinlerden gelen ve şüphesiz yapısal bir acıyı taşıdığının kanıtıdır. Bu tür bir patoloji, kaçınılmaz bir biçimde psikolojik yapıdaki

bir gedigin bilincine varmanın yolunu açar. Tek değilmis gibi duran bu belirti aracılığıyla narsistik oluşumlarında onlara köstek olan, kendilik imajlarının yeterince iyi gelişimini frenleyen bir şeyler olduğunu kavrarız.

Bu takıntıya doğru bir yer biçerek, bu kadınların bu narin görünümlü, bir şekilde gizlenmiş, ama diğer yandan denetlenemez bir kaygıyı sakinleştirmek için bir şeyler yemek gereken bir bulimi krizini andıran bağımlılığı anlamalarına yardım ettik. Söylem hassas bir şekilde aynıdır, yalnızca madde/ürün değişir. Her ne kadar bugün pek çok bağımlılık açıkça adıyla –internet, video oyunları ya da hatta estetik operasyon bağımlılığı bile– anılıyorsa da, giysi alışverişine bağımlılık hak ettiği şekilde ele alınmamaktadır.

GIYSİ BULİMİYASINDAN BAHSEDİLEBİLİR Mİ?

“Bulimiya” terimini öylesine kullanmıyoruz. Bu hastalar açısından her şey bulimi hastalarının mekanizmalarına yakın bir şekilde gerçekleşiyor. Birileri bastıramadıkları bir satın alma arzusunun tuzakına düşmüş gibi hissediyorsa, diğerleri kendilerini önlerine geleni yeme eylemine kendilerini kaptırıyorlar. Her iki durumda da, aşırılık o anda idare edilemez bir kaygıya yanıt veriyor; kendini doldurma zorunluluğu, tahammül edilemez içsel bir gerilimin neden olduğu bir acıyı bir süreliğine yatıştırıyor. Bununla beraber, doymak bilmeyen açlık duygusu hiç de doyurulamayacaktır. Dolayısıyla her şey hep yeniden yeniden yaşanacaktır. Alışveriş sırasında sakinleştiren şey tıpkı yiyeceklerin bol bol ve düzensiz bir biçimde yenmesinde olduğu gibi yerini hemen varlığı istila eden bir suçluluk duygusuyla yüklü tiksintiye bırakır. Krizler birbiri ardına ortaya çıkınca, hiçbir şey onları durduramaz, sanki son noktasına kadar ilerlemesi gereken bir tür

ritüel gibi, nihayetinde de hastalar psikolojik olarak tükenir ve donup kalır.

Hastalar kendilerini kandıramayan numarayı pekiyi tanımlarlar: Onları kadınsı kılacak giysi asla kadınlık açıklığını gideremeyecektir. Giysi onları giydirmeye yetmiyorsa, her seferinde onları sihirli bir şekilde daha kadınsı kılacak ideal giysi rolünü oynamayarak kendi kendini tüketiyorsa, bunun nedeni alttan alta bu kadınların kendilerini kimliksel bir çıplaklık halinde hissetmeleridir. Olma eksikliğini gidermek için sonsuz bir sahip olma arayışının tuzagına düşmüş kadınlar...

Hélène anlatıyor:

“Bazen bulimikleri düşünüyorum. Kendimden tiksiniyorum... Sanki süs püs dolabım ağzına kadar dolu değilse asla yeterince şeyim yok gibi geliyor. Hep daha fazlası gerek. Benzemeyi istediğim kadınların kafamda bir sürü resmi var. Hatta tıpkı onlar gibi olmak istediğimi söyleyebilirim. Ah! Onların o imajlarını, o kimliklerini bir çalabilseydim! Ama en azından onların giydiklerini kendime satın alabilirim! Onlara en ince ayrıntısına kadar benzemezsem, sanki hiçmişim gibi, diğer bütün aldıklarım da sayılmıyormuş gibi geliyor. Sonra eve dönmeye bütün o paketlere bakıp hor görüyorum, kendimi fiziksel olarak evden çıkarken olduğumdan çok daha kötü hissediyorum, midem kalkıyor, fenalaşıyorum...”

Teselli hemen sona eriyor ve kaygı geri dönüyor, öncesine nazaran çok daha kesin bir şekilde. O kadar parayı boşu boşuna harcadığı için tiksintiyle yoğrulmuş şiddetli bir duygudan başka bir şey kalmıyor geriye. Giysi satın almak Hélène için zararlı, kendisini sanki aldatılmış gibi hissediyor. O anki kılık kıyafeti edinmekle nihayet gerçek bir kadın olma duy-

gusunu yaşamak istiyor. En son karıştırdığı dergide gördüğü ya da yolda karşılaştığı, hiçbir çaba göstermeden star gibi havalarda, bakışları miknatis gibi üzerine çeken, kanlı canlı kadınlığı simgeleyen kadın gibi, kıskandığı o gerçek kadın olmak. O kadınınkı gibi bir donanım edinmeye teslim olarak Hélène anlık olarak o kadın ya da vitrindeki manken, bir silüet, aslında yalnızca bir kişi olduğu yanılsamasıyla yatışabilir.

Tıpkı bulimiyada olduğu gibi, bu giysi çılgınlığının bilinç-dışı bir arzuyla, her ne kadar bu arzu sonunda tükenecek olsa da, yalnızca davranışsal alışkanlıklardan daha fazla ilgili olduğuna da değinilmelidir. Hep daha fazla, hep daha çabuk, kendini doldurmak, utançla karışık münzevi bir zevk...

Hangi noktada satın almaktan çok fazla satın almaya geçilir? Gerçek arzusuyla gözû başka şey görmez ihtiyaç arasındaki sınırın çizilmesi zordur. Hastalar bunu sıklıkla görmezden gelir, ancak bu durum ele alındı mı işbirliğinden kaçınmazlar. Satın almanın bir saplantı haline geldiğinin farkındalar: vazgeçememek, yalnızca onu düşünmek, nesne-giysinin çağrısına karşı koymaktan aciz bir şekilde sırf satın almış olmak için satın almak. Dolayısıyla bir yerden sonra giysi simgesel anlamından olur, özne için temsil ettiği şey olmaktan çıkar. İhtiyaçla arzu arasındaki ayrım burada var gücüyle ifadesini bulur: İhtiyaç nesneye onu anlamından edene kadar yapışır, aksine arzu keyif konusunda özneyi beslemek için o nesneyi kullanır.

Düzenli olarak vitrinde gördüğümüz bir elbiseyi, uzun zaman giderek daha güçlü bir şekilde arzulayabiliriz; ancak gerçekliğin dayatmaları, banka hesabının gitgide suyunu çekmesi, başka öncelikli harcamaların olması ya da başka geniş bir nesnel frenler gamı bu alışverişi engelleyebilir. Dolayısıyla arzu sabit kalacaktır, büyük hayalleri ve o elbiseyi giyince olunacak kadının filminin oynadığı anları besleyecektir.

Bağımlılık olduğunda bu oyun oynanamaz, çünkü kişi onu yiyip bitiren ve ona işkence eden bu itkinin derhal yerine getirilme zorunluluğunu yerine getirmeye itildiğini görür. İtkiye itibar etmek, her türlü makul düşünceden önce gelir! Ancak satın almak ve sahip olmak, bundan muzdarip olan kadınları kucaklayan bu buyrukta hiçbir şeyi değiştirmez. Başka deyişle, kişi nesne tarafından harekete geçirilir ve dolayısıyla bir bağımlılık bağı içine sürüklenir, oysa ki arzuda itkisel yapısının dengeli ifadesinin yansıması olarak kişi özgürce o nesneyle oynayabilir.

KILIK DEĞİŞTİRMİŞ KENDİNİ YOK ETME

İhtiyacın arzu gibi kendini maskeleydiği vakidir, göz korkutan bir kaçamak gibi, gerçekten de fazla gelmeye başladığında. Fazla karşı konulmaz, fazla tekrarlayan, fazla baskıcı. “İstedigimde dururum,” diyor ağır bağımlılıktan muzdarip olanlar: anoreksi, uyuşturucu, sigara, alkol. Tüketim hep azaltılır, inkâr besleyen kendi kendine güven verme cümleleri birikmeye başlar, ta ki hükmün verildiği güne kadar, bir olay ya da yaşamlarının ortasına satır gibi düşen bir söz tarafından dayatılmıştır.

“Ergenliğimden beri, düşünmeden giysiler satın alırım. Bunlar benim özgürlük ve keyfe dair ilk anılarımdır. Eve kendimi suçlu hissederek, paketlerin yığılmasına bakıp utançtan alı al moru mor bir halde dönerdim, banka hesabımın alarm verdiğini bilirdim. Ancak bu mesele hakkında kafa yormaktan hep kaçtım. Bu ölçüsüz alışverişler yakamı bırakmazdı, sanki benim dışımda geliyordu gibi. Alışverişe çıktığım öğleden sonra akıp geçti mi, her şeyi unuttuyordum, bu mesele hakkındaki bütün

düşünceleri başımdan savıyordum. Bankacı beni arayıp hesabımın icra emriyle dondurulduğunu ve aşırı borçlanma dolayısıyla hakkımda işlem başlatıldığını bildirdiğinde elim ayağım boşandı, sanki yıllar yılı sürdürdüğüm başıboşluk ve inkâr bir olup beni bitirdi.”

Bu gerçeklik öğeleri aniden, o güne kadar semptomlarıyla bazen on yıllarca yaşamının bir yolunu bulan, o semptomları sıradanlaştıran hastaların yaşamında bir volkan gibi patlıyor. Otuz kiloyken bile kendini şişman bulan anoreksik genç bir kadının hastaneye yatırılması ya da bir alkolik için öngörülen bir detoksifikasyon kürü gibi. Başlangıçta arzusun ihtiyacın dolambaçlı yollarında gönüllü olarak aşırı anlam yüklenmiş o belli nesneye bağımlılığı saklayan şeyi anlamak gerekecektir. Bu kadar rağbet görmek için, bütün makul sınırların ötesinde, ne hazineler sakladığını anlamak gerekecektir. Bazen hastaların onunla kurdukları takıntılı bağda sürekli bir değişim başlatmadan önce pek çok deneme yapmak gerekir.

Zira bu bağımlılığın ardında, her bağımlılıkta olduğu gibi, bir kendini yok etme süreci vardır. Keyiften öte, yaşamsal bir ihtiyaç vardır, ama bu ihtiyaç aynı zamanda ölümcüldür! Yani yatıştırmak, rahatlatmak, diğer bir deyişle kendini daha iyi hissetmek için aranan şey, gerçekte çok daha yok edici bir şeyin gizli yüzü olabilir. Bir arzusun tatmin edilmesi görüntüsü altında bu kadınların psikolojik oluşumlarının bağrında izi sürülen o giysinin satın alınması gizli gizli hangi rolü üstlenir? Satın alma anında kadınların ne yaşadığını ve bu eylemi harekete geçiren şeyin ne olduğunu, baştan sona daha ayrıntılı dinleyerek sürecin bilinçdışı içeriğini aydınlatmaya çalışacağız.

Alışveriş bağımlısı, seri alışverişçi, giysi delisi... Bu kadınlar için, giysi ölçüsüzce tüketilecek bir ürün yerine geçiyor. O giysinin yerini tespit etmek, gidip onunla buluşmak gerekir ve butik o satın alma ritüelini hissetmeye izin veren tutku mekânıdır. Günümüzde internet sınırsız bir tüketim ağını temsil ediyorsa da, bu kitaba esin kaynağı olan kadınlar o sistemi hor görüyorlar, sanki bilinçsizce oluşturdukları beklentilerini karşılayamazmış gibi. İnternete ancak ve ancak çok özel bir parçanın izini sürmek, mekanik bir şekilde eksik olan nesneyi çok daha geniş kapsamlı bir ortamda avlamak gerektiği zaman başvuruyorlar.

Bu bağımlılık ve satın alma anına özneyi bağlayan şey hakkında ek bir açıklama getirebilmek için butik bağlamının kapsamını ölçmeye çalıştık. O mağaza karşı konulmaz gibi geliyor, öyle ki bazı hastalar dosdoğru o akıl çelen yerlere dalmamak için belli mahallelerden kaçındıklarını itiraf ediyorlar, sanki yan sokaklarına adım atmak takıntılı satın almaya imkânsız bir direnişi işaret edermiş gibi. Onları oraya çeken gizemli bir güç var.

“Kendime açıklayamıyorum, elimde değil. Bu her cumartesi tekrarladığım bir ritüel. Bütün hafta, moda dergilerine bakarak cumartesiye hayal ediyorum. Güncel trendlerin en ufak bir ayrıntısını atlamam. Hoşuma giden giysilerin fotoğraflarını çekiyorum ve bir dosyaya koyuyorum. Cuma akşamı, onları bulacağım butiklerin adreslerini not ediyorum ve bu da hafta sonundaki alışveriş parkurumu belirliyor. Her hafta hep aynı butiklere gidiyorum. En sevdiklerime, karşı koyamadıklarına. Nerede olsa alışveriş yapabilecek kadınlardan değilim. Ambiyansa ihtiyacım var, benimle ilgilenilmesine, o giy-

sinin benim için biçilmiş kaftan olduğunun, bir başkasını değil de beni bekliyor olduğunun söylenmesine ihtiyacım var. Büyük mağazalarda ya da AVM'lerde kendimi kaybolmuş gibi hissediyorum ve hiçbir şey alamıyorum. Ünlü bir pastanenin vitrininde sergilenen pastalar nasıl hayal kurdurtursa, ağzınızın suyunu akıtırsa, işte ben de giysinin değerinin bilindiği prestijli bir butiğe gerek duyuyorum. Nitekim boşuna vitrin önünde yalanmaktan bahsetmiyorlar. Benim bir butikten içeri, bir rüyaya giriyormuş gibi girmem gerek. Tezgâhtarlar beni tanır, bana son gelenleri tanıtır. Benimle ilgilenirler, kendimi önemli bir kadın gibi hissederim ve o duygudan asla vazgeçmem. Paranın hiç önemi yoktur. O huzur duygusunun fiyatı olamaz. Orası benim sığınağım, orada boşluğumu, sıkıntımı, yalnızlığımı unutuyorum... O anlarda her şeyi unutuyorum.”

Butiğin Sonia üzerinde ne kadar garip bir fantezi kudreti var. Orada geçici bir teselli buluyor gibi görünüyor: Alışveriş ritüeli onu yiyip bitiren, onu sıkça ümitsizliğin eşğine taşıyan düşüncelere kısa devre yaptırtacak tek yol gibi görünüyor. Terapisi sırasında, can sıkıntısıyla dokunmuş ve sonsuz bir yalnızlığa işaret eden bir içsel boşluktan kaçmanın onun için ne kadar kıymetli olduğunu anlamaya yaklaşabildik.

Başka bir kadın şöyle anlatıyor:

“En sevdiğim butiklerden birine girdiğimde, ne hissettiğimi hayal bile edemezsiniz. Sanki başıma hiçbir şeyin gelemeyeceği başka bir dünyadayım. Kendimi her şeyin güzel olduğu, yerli yerinde durduğu bir hoşluk evreninde gibi hissediyorum. Gerçek dünya buraya giremiyor, orası bir huzur limanı, mükemmel bir dünya. Eski den beri bildiğim bir satıcım var, beni iyi tanıyor, bana

neyin yakıştığını, neyin yakışmadığını biliyor, alışverişime o rehberlik ediyor. Onun ellerinde, kendimi giydiren bir oyuncak bebek gibi hissediyorum, buna bayılıyorum. O halde transa geçiyorum, uykuya dalıncaya kadar saatlerce orada kalabilir ve hatta uyandırılmamayı talep edebilirim.”

Anlıyoruz ki butik, özgün ambiyansıya, bu hastanın güçlkle tahammül edebildiği bir gerçekliği geçici olarak askıya almasını sağlıyor. O yer, kadınlık mabedi, kendisini sürekli söze dökülemeyenle yüz yüze getiren psikolojik bir gerilimden kurtaracak bir yanılsamayı besliyor. Bir elbiseyi deneme ya da bir kazağı sırtına geçirme zamanı, söylediğine bakılırsa harcamayla bir giden bir keyif kavramıyla yaşama demir atmış bu aldatmacayı beslemesine izin veriyor. İnsan o küçük hediyeyi, o kadcarcık kendini iyi hissetme imkânını neden reddetsin? Geçici olarak kendisiyle barışık olduğu duygusunu elle tutulabilir bir şekilde hissedebilmek için yığınla giysi satın alıp dolaplarını ağızına kadar doldurma hezeyanını anlamamak mümkün mü? Yazık ki, teselli kaynağı olan o giysinin satın alınmasıyla kıskırıtılan neşe çok kısa sürüyor!

Burada hızlıca, kadınsı bir mevcudiyetin ve bakışın öneminin altını çizen başka bir ritüelden bahsedelim. Tezgâhtar kadının ki değil de, misyonu bu kadınların kendilerini kap tırdıkları bitmek tükenmek bilmeyen giysi alışverişlerini değerlendirmek olan başka bir kadının ki. Bu kadınlar düzenli olarak çete halinde alışveriş çıkarmaları yaparlar ve içlerinden birinin bakışı, diğerleri için ayna görevi görür. Sohbet muhabbet bir yana, bu anlar idealleştirilmiş arkadaşlar yardımıyla gerçek bir takdir ve güven verme işlevi görürler. Asla giyemeyeceği bir giysiye bakıp böyle bir şeyi nasıl satın alabildiğine şaşan yok mudur? Arkadaş, anne ya da kız, hakkınızda hep iyisini istemiş, kendinizle ilgili asla aklınıza ge-

tirmediğiniz bir kadınlığı canlandırmaya sizi ikna etme gücüne sahip bir kadına nasıl karşı koyulur? İltifatlar su gibi akar, onun sözlerini kana kana içersiniz ve onun bakışı aniden üzerinize mükemmel bir şekilde oturan bu giysi sayesinde olduğunuz yeni kadın karşısında ılık ılık parlar. Dahası güvendiğiniz bu kişi, size bu giysinin sizi inkâr edilemez ve muhteşem bir biçimde kadın kıldığını söylediğinde nasıl şüphelenebilirsiniz ve kendinizi böyle bir kutsamaya kapılmaktan alıkoyabilirsiniz? Ancak yalnız kalır kalmaz, giysi artık bu narsizmi teşvik eden ve ikna edici sözlerle donatılmış olmaktan çıkar, şüpheler görev yerlerine döner ve bir kere daha büyük bir alışveriş hatası yaptığınızı fark edersiniz!

Sabahları aynanın ve günlük giysinin seçiminin sınaması sırasında da hemen hemen benzer bir şey olur. Bazı kadınlar giyip çıkarmakla inanılmaz uzun bir zaman geçirebilirler, ne giyeceklerini bilemezler, kudurmuş gibi soyunma odasında giysileri yere yığar, sonunda da çoğunlukla olduğu gibi sık sık giydiklerinden birini giyerler. Şu içsel sabah diyaloguna kulak verelim: “Bunu giyemem, bana hiç yakışmıyor, nasıl olmuş da böyle bir şey satın alabilmişim... Hiç benim tarzım değil, giydim mi hiç kendime benzemiyorum, istekiler ne der sonra?” Burada, insanın kendisini algımlarken hissettiği garipseme duygusunu bulabiliriz, içsel imajla aynada yansıyan imaj arasındaki fark aşırı geldiğinde hissedilir. Sanki o butikte, kopya bir suret olarak yaşanan ve bizi deri değiştirmeye teşvik eden o kız arkadaşın heyecanıyla dolduruşa gelmişiz gibi. Ancak psikolojik gerçeklik karşısında yetersizliklerine karşın bizim için çok yakın olan ve bizi çok iyi tanımlayan eski derimizi terk etmek imkânsız gelir. Yakın olanla yabancılaşma arasındaki mesafe, yeni bir bahar vaat eden yeni giysiyi bir kenara bıraktıktan sonra nasıl psikolojik bedenimizin imajını ve duyumsallığını koruyan o koza-giysiye yö-

neldiğimizi daha iyi kavramamızı sağlar. Diğer bir deyişle, bizi bizim için tanıdık ve özellikle de eşsiz olanla sarmalayan giysi, bizi gerçekten diğerlerinden ayırır. Bu kucaklayıcı giysi psikolojik ve somatik bedenimizle sürdürdüğümüz bağda süreklilik görevi görür.

TEZGÂHTAR KADININ ARKASINDA KİM SAKLI?

Bu kadınların bizce satın alma itkilerine kapılmalarında kolaylaştırıcı rolü oynayan ahbap olmuş satıcılarıyla kurdukları ilişki üzerinde biraz durmamız gerek. Deriye benzeyen bir giysinin mahremiyetinde, bu kadın kadına ilişki hiç de anlamdan yoksun değil. Tezgâhtar kadın, burada bu kadının umutsuzca edinmek istedikleri idealleşmiş bir kadınlığın kodlarını öğrenmelerine rehberlik edecek kişidir.

Zira bir moda profesyonelinin nokta atışı öğütleri ve bakışına duyulan ihtiyacın arkasında, bambaşka nitelikte bir arzu yatar. Bu kadınlar eksikliğini şiddetli bir şekilde hissettikleri bir bakışı, aynalarının karşısında kendilerine yönlendiremedikleri bakışı arıyor gibidirler. Bu hastalar bize sayısız kez bedenlerinin ve yüzlerinin açık bir imajını algılamalarının imkânsızlığını anlattılar. Sabah uyanır uyanmaz ay-nada gündelik yaşamlarına baskın yapan bir yabancıyla karşılaşır. Farkında olmadan bu yabancılik duygusuna karşılık olarak tezgâhtar kadın bu sancılı sınamayı onarmak gibi bilinç dışı bir misyonu üstlenir. Bu diğer kadının bir butiğin ve paylaşılan, özenli ve iyi niyetli bir diyalogun gerçekliğindeki mevcudiyeti bir şekilde annenin mevcudiyetini hatırlatır; hastaları usul usul konuşarak, görmezden geldikleri o bedeni överek kundakta sallarlardı. Dolayısıyla alışveriş ve deneme randevusu var olma keyfini doya doya yaşadıkları, bir başkasının bakışında değeri olan bir beden olarak yaşadıkları.

nı istisnai bir an olarak kalır. Zira en göze batan paradoksları buradadır: Aşırı süse düşkünlük ve fazlasıyla onurlandırılan beden görünüşü altında, terapinin mahremiyetinde gerçekte nasıl bedenlerinde yaşamaktan aciz olduklarını, bedenlerini şekilsiz bir kitle olarak algıladıklarını, hareketsiz, hatta şeffaf bir kılıf gibi algıladıklarını dillendiriyorlar.

Butikte geçirilen o zaman çok önemli bir uzay-zamandır, zira gerçekten şekil almak için ayrılmış bir zamandır! Kadınlar, özellikle tezgâhtarın sözleri üzerinde duruyorlar; o sözler yalnızca onlar için sarf edilmiş sözler, kişi olarak onları muhatap almış bakışlar arasındaki bağdır. O özgül bağ derhal –ve işte neşe duygusunun açıklaması buradadır– normalde kendilerinde noksan olan kendilerine ilişkin narsistleşmiş bir imaj yaratmalarına izin verir. Burada hikâyelerinde kör nokta oluşturan şey kendini belli eder: İyi yürekli bir başkasının bakışlarından alınmış sözcükler giysisi, yeterince iyi bir içsel kendilik imajının içselleştirilmesine ve sofrasında da aynada görülen imajla bunları üst üste oturtmaya izin verir... Sanki her şey giysiyi deneme sırasında bedenlerine emek verebilirlermiş ve böylece birkaç saatliğine psikanalizde “arzulayan ve arzulanan beden” dediğimiz şeye yaklaşabilirlermiş gibi. Tezgâhtarın bakışının ardında bir başkasının bakışı vardır; o başkası da o kadar genel bir terimdir ki, ilk bakışın, özne olarak varlığın kurucusu olan bakışın bu kadınların kimlik hikâyelerinde ne kadar eksik olduğunu hatırlatır.

Böylece Sonia’nın başıboşluğu yatıştır, birkaç saniyede, moda bir butiğin kapalı ve korunaklı mekânında, kendisini tanınmış, karşılanmış ve kucaklanmış hisseder. Bu beklenmedik sığınak ona alışveriş sırasında bir nefes alma payı sunar. Orada o anda köşesinde beklemekten sıkılmak, görünmez olmak biraz olsun unutabileceği sözcükler ve duygulardır. Bu ayrıcalıklı yer ona biraz umut ışığı sunar, anlık olarak var oluşuna anlam verir. Başka bir kadının, yani tez-

gâhtarın onu beklediği, eşsiz benzersiz bir randevu için başkasını değil de yalnızca ve yalnızca onu beklediği yumuşacık bir koza. Hedefine ulaşmak için müşteriye baştan çıkaran tezgâhtarının söylemi baştan çıkarma çizgisinde ilerlemez; müşteri bu söylemden her ne algılıyorsa onun ötesinde burada çok daha önemli bir mesele vardır ve onun huzursuzluğunun biçimleri üzerine çok bilgi verir: Tezgâhtarın sözleri ve bakışı müşterinin kendisine ilişkin sahip olduğu kusurlu imajın imdadına yetişir.

Nitekim Sonia için bakışın, kendisini yoksun sandığı ötekinin bakışına gönderme yapan bakışın telafi edilemez eksikliğini gidermek söz konusudur. Oysa başkasının bakışı, narsistik sağlamlığı besleyen ilk ötekinin, yani annenin ya da babanın bakışı, yeterince mevcut ya da iyi nitelikli olmamıştır, dolayısıyla gerçek yaşamda hiç durmaksızın o bakışı canlandırmak için bütün yolları denemek gerekir. Sonia için giysi satın almak, talep ederek o bakışı kendisine çevirmesinin bir yoludur.

“Hayatımın dramı, bütün bakışları üzerine çeken, her yeri kaplayan bir kız kardeşim olmasıydı. Uzun süre ondan ölesiye nefret ettim, beni hayatımdan ettiğini, her şeyime el koyduğunu düşünmeye kadar vardırımdı. O kadar öfkeli ve kaprisliydi ki, ben de tepki olarak uslu ve makuldüm. Fark edilen, görülen hep oydu. Annemle babam huzur bulmak için ona ne isterse veriyorlardı ve ayrıca başkalarını da baştan çıkarmayı biliyordu. Evden ayrıldıktan yıllar sonra, hâlâ bir ortama ya da bir yere girdiğim zaman kendimi görünmez hissettiğimde öfkeden kuduruyorum. Bunu elbette annemle babamın bütün ilgisini ve bakışlarını üzerine çeken kız kardeşime bağlıyordum. Bana hep kırıntılar kalıyordu. Hâlâ biriyle birlikte olmak konusundaki acizliğime ağlarken bütün il-

giyi üzerlerine çeken ve beni kör bir köşede bırakan erkeklerle tesadüfen karşılaşp karşılaşmadığımı, bir de terk edilmekten, kimsenin beni istememesinden ödüm koparken hissettiklerimin, o zamankilerden ne farkı var diye soruyorum kendi kendime...”

Bir başkasının bakışı desteklemediği zaman sönüveren o beden, bu kadınlar cinselliklerinden, cinsel bedenin sergilendiği sahneden söz etmeye başladıklarında tekrar ortaya çıkıyor.

Annabelle şöyle tanıklık ediyor:

“Cinsellik benim için asla kolay olmadı. Her zaman kendimi kabul etmekte, vücudumu kabul etmekte sorun yaşadım. Yirmi sekiz yaşına kadar bakireydim. Kendimi o kadar anormal hissediyordum ki, başkalarına söylemeye cesaret edemiyordum. Baştan çıkarmakta bir sorunum yoktu, ama daha ileri gideceğini hissedince, bu bende kaygı krizlerini tetikliyordu. Bir adamın içime girmesi beni dehşete düşüren bir imajdı. Boşluğun içine girilebilir mi ki? Ben bedenimi hissetmiyorum, bir insan biçimine bürünsün diye giydiriyorum, bir yabancınn karşısında soyunmak, bana dokunmasına izin vermek ve onunla sevişmek, benim için çok soyut. İlk kez bir erkeği kabul edebilmek için hiçbir şeyin farkında olmayayım diye kendimi sarhoş ettim. Böylece olmuş oldu ve bir daha bunun hakkında konuşulmadı... Elbette o kadar giysiyi baştan çıkarmak için satın alıyorum. Kendimi çok da anlayamıyorum. Ama bu baştan çıkarma ilişkisi dışında sanki onlara ihtiyacım yokmuş gibi hissediyorum. Çok garip, sanki kendimi sergilemeyi seviyormuşum gibi, ama ne zaman biriyle ten tene yakınlşacak olsam, o zaman işler değişiyor...”

Ve tersine şu hastayı dinleyelim:

“Vücudumun var olduğunu yalnızca ve yalnızca cinsellik sırasında hissediyorum. Ön sevişme sinirime dokunuyor, çabucak hayvansı bir cinselliğe ihtiyacım oluyor. Erkeğin cinsel organı içimdeyse, bu birleşme teması beni rahatlatıyor... Sanki boşluğu daha az hissediyormuşum gibi. Gerçekten orgazm olmuyorum, ama o yakınlaşma anında, birinin beni arzuladığını hissetmek bir vücudum olduğunu kanıtıyor. Kendimi bir başkasında kaybetmeyi seviyorum... Onunla tek vücut olmayı. Sonuçta beni ilgilendiren şey seks değil, başka birinin vücudunun benim vücudum olduğu o vücut vücudalık...”

Bu eşsiz klinikte, giysinin bu kadınların cinselliğinin farklı görünümelerini desteklediğini algıladık. Bu kadınlar ya kendilerini erkeklerin daha sonra terk etmek üzere şimdi yararlandıkları nesne-bedenler olarak hissediyorlar ya da cinselliği dolu dolu yaşayamayan iptal edilmiş bir bedenin etkilerini yaşıyorlar. Ya da üçüncü bir seçenek olarak, cinsellik nihayet biriyle kenetlenecekleri, ama sonunda onları da ortadan kaldıran sihirli bir ana dönüşüyor! Burada da aynı sorunsal söz konusudur: Beden ve narsistik yapısı silikleşir, ortadan kalkar, yerini üçüncü bir kişinin bakışları ve elleriyle desteklenmedikçe, kavranmadıkça, tanımlanmadıkça boş kalmış gibi bir duyguya bırakır.

GIYİNMEK DE, KİMİ BAşTAN ÇIKARMAK İÇİN?

Demek ki, bir butikteki tezgâhtarla olanlar o kadar da önemsiz değildir ve hastaların narsistik alandaki özel talepleriyle sıkı ilişki içindedir. Bu kadınlar, denedikleri bir giysi hak-

kında bir erkeğin yapabileceği bir yoruma benzeyebilecek bir fikir beklerler. Gerçekte, tezgâhtar kadının bakışı tıpkı hokus pokus der gibi özlemle beklenen erkek bakışıyla özdeşleşir. Giyim ya da giysi bir kadının bakışları altında erkeklerin bakışlarına, etkili bir kadınlığa giden yolu açabilir.

Sonia anlatıyor:

“Yalnız bir kadını. Kimse bana cazibeli olduğumu söylemiyor, insanlar beni zar zor fark eder. Butiklerde, tezgâhtar kızlar sürekli cazibemle ilgili içimi rahatlatırlar. Bana iyi gelen sözcükleri bulmayı biliyorlar, duymaya ihtiyacım olan şeyleri, ‘Bu elbise size ne kadar yakıştı’, ‘İnsanların aklını başından alacaksınız’, ‘Size karşı koyabilecek bir erkek yok’ gibi yorumları. İşlerini yaptıklarını biliyorum, beni o giysiyi satın almaya ikna etmeye çalıştıklarını biliyorum, ama onları duyunca, bilmem neden, onlara inanmak istiyorum. Bana kendimi nasıl iyi hissettireceklerine dair bir kılavuz var sanki ellerinde. Onlar bana bakınca bir kadın görüyorlar, bense, kimseyi görmüyorum.”

Sonunda hiçbir gediği kapatmayan ve kaygıyı gidermeyi hedefleyip başaramayan butikteki o alelacele neşeden, acının kökenine ancak kısmen karşılık verebilen bağımlılık yapan ürün olan giysiden, işte o giysinin psikolojinin kalbinde aldığı yerle ilgili yeni bir varsayım ortaya çıkar. Tezgâhtar kadının sözlerinin arkasında, erkeğin ama özellikle de bilinçsizce baştan çıkarılmak istenen diğer kadınların bakışı yatar.

Sonia şöyle devam ediyor:

“Ağızına kadar dolu alışveriş torbalarını eve götürdüğümde, yaptığım ilk şey hepsini aynanın önünde dene-

mek oluyor. Ve her seferinde aynı şey oluyor, olduğu-mu düşündüğümden çok daha farklı bir imajla karşılaşıyorum. Bu beni deli ediyor, her şeyi yırtıp atmak istiyorum. Oysa butikte *Elle*'de gördüğüm o fotoğrafa o kadar benziyordum ki. Öfkeden hüngür hüngür ağlıyorum ve her seferinde, bütün dünyadan nefret ediyorum, üzerlerinde bir hiçle havalı olabilen kadınlardan nefret ediyorum. Ben satın alıp durayım, iki dirhem bir çekirdek olayım, sonra geçen sezonun giysilerini giymeye cesaret eden o kadınların karşısında kendimi bir hiç gibi hisse-deyim!"

Burada, kendiliğinden kadınsı olabilen kadınlara karşı fizizlenen kıskançlığı görüyoruz. Onlar için, kadınlık sanki çok basittir, kendiliğinden gelir. Kıskançlığın ardında gerçekte dayanılmaz biri olamama duygusundan kaynaklanan büyük bir öfke ortaya çıkar. Sonia kendisinden nefret eder, şiddetli bir biçimde kendi içsel aynasına, var olma duygusuna sahip olmak için bir yedek parçaya bağımlı olmasına neden olan narsistik hassasiyetine çarpar. Giysi burada kimliğinin asli tedarikçisi olarak kendini gösterir. İçsel bir bulanıklığın, büyük olduğu kadar mahrem de olan bir kırıgın gerçek, elle tutulur simgesine dönüşür. Giysi o içsel bulanıklığa şekil ve nitelik verir, sağır ve şekilsiz o duygulanımını süslemeye yarar.

Nitekim Chantal ve Sonia gibi pek çok hasta için modaya itaat etmemek, harfi harfine modayı takip etmemek, o narsistik hassasiyeti yoğun bir biçimde yaşamak riskini almak olacaktır. Bu kadınlar düzenli olarak boylarını aşan denetlenemez bir davranış olarak yaşadıklarıyla dış görünüş buldalalığını kadınlığın anahtarı sayan kültürel bir önkabulün arasında kalırlar. İlk bakışta, abartılı bir kadınlığın klişelerinden besleniyorlarsa da, kendilerini kadın gibi hissettikle-

ri söylenemez. En kadınsı havası olanlar çelişkili bir biçimde bizim muayenehanemizde kadınlıklarıyla ilgili o kadar kendilerine güvensiz görünürler ki, tıpkı elini sallasa elli sevgilisi olan, önüne gelen herkese ne kadar tatminli ve dizginsiz bir cinselliği olduğunu anlatan, ama seans sırasında frijid olduğunu itiraf ederek hüngür hüngür ağlayan hastalar gibi.

Bu kadınlarda her şey kadınlık dünyasına ait olma mutlak arzusunu açığa çıkarır. Ancak bu kimlik arayışında giyinin böyle bir rol oynaması kadınlık hikâyelerinin ne kadar eksik olduğunu ortaya koyar. Bu konu üzerinde düşünebilen bütün kadınlar için teker teker bütün bu söylemlerin ortak noktası dönüp dolaşıp aynı şeye geliyordu: Giyinik olsalar da kendilerini önlenemez bir biçimde çıplak hissediyorlar! Hatta şu da söylenebilir: Üst üste cinsel maceralar yaşarken bile kendilerini yalnız hissediyorlar! Bir sancak gibi öne sürülmüş bir kadınlığın bu çelişkisi açıkça dillendirilen bir kimlik gibi sergilenirken, aslında imkânsız bir kadınlığı saklar. Kadın olma duygusunun gayrimeşruluğu ve bu sürekli nükseden satın alma davranışı hakkındaki suçluluk duygusu onları yiyip bitiren çok daha sinsi bir duygunun ifadesine giriş kapısını oluşturur.

KİMLİKSEL BİR EKSİK

Yiyecekleri olduğu gibi erkekleri de doymak bilmezcesine tüketen gerçekten bulimik bir kadın, fahişelik yapacak kadar ileri gitmişti ve o birliktelikler sırasında bedeninden nasıl kopmuş olduğunu tanımlıyordu. Buna karşın cinsellikten ödünün koptuğunu, bir erkek ondan duygularıyla, heyecanlarıyla soyunmasını istediğinde ya da sekse veya mekanik, sonuca yönelik hareketlerle tüketmeye sığınamayınca paniğe kapıldığını itiraf ediyordu. Aşk ilişkisinin mahremiyeti

altında kendini asla kadın olarak yaşayamadığını, pornografiden öğrenilmiş, otomatik ve cansız hareketlerin maskeleri olmadan o yüzü bir gün göstermek zorunda kalmaktan ödünün koptuğunu söylüyordu. Terapi seansları onu baştan çıkarmanın olmadığı, dizginsiz bir cinselliğin izin verebileceği geçişlerin olmadığı, ötekiyle sırf bir nesne bağı kurmaktan fazlasının olmadığı o çöküş duygusuyla yüzleştirdi.

Bununla birlikte, takıntı belirtisinin inatçı ve fazlasıyla dengesizleştiren bir huzursuzluğu işaret ettiği durumlarda, bu kadınlar için psikanalitik çalışma varlığından şüphe duyulmayan kimliksel eksikliğin üzerine gitmeyi sağlar. Bir imajlar labirentinde yollarını kaybetmiş bu kadınlar, asla gerçekten kendi imajlarıyla karşılaşmazlar ve onların aynaları varoluşlarının şeffaflığından başka bir şey yansıtmaz.

İmajın arkasından hiçbir profili görünür. Dolaplar ağızına kadar dolu, ama tam olma duygusuna asla ulaşamıyor. Üstelik hep aynı sonuca varılıyor: Giysinin altında gerçek bir kadın yok, bundan dolayı da narsistik bir başıboşluk var. Bir giysi satın almak, kadınlık idealinden bir parça satın almanın dolambaçlı bir yolu mudur acaba? Burada ideale ve psikolojik oluşumda işgal ettiği yere temas eden bir sorunsal ortaya çıkıyor.

Öyleyse şu soruları sormak gerekiyor: İnsan ne zaman giysi satın alır, tam olarak ne satın alır? Öncelikle neyin bir imaj, bir rüya, bir fantezisidir? Şüphesiz içimizden pek çoğu için kadınlığın temsilleridir. Örneğin sanki anında onları kadınlık ilham perilerine dönüştürecek bir donanımı üzerlerine geçireceklermiş gibi, vitrindeki mankenin üzerindeki giysinin tıpkısının aynısını satın alma arzusuna defalarca boyun eğdiklerini anlatan kadınların durumunda.

“Vitrinlere bakarken, son moda mağazaların vitrinlerindeki mankenlere doğru mıknatısla çekiliyorum sanki.

Her seferinde, butiğe giriyorum ve aksesuarlar da dahil olmak üzere vitrindeki giysinin aynısını denemek istiyorum. Aynada kendime baktığımda, kendimi görmüyorum, vitrinde dikkatimi çeken manken duruyor karşımda, sanki olduğum güzel kadına bakan başka biri oluyorum. Dışarı çıkarken, doğru seçimi yaptığımdan, o an için kıymetimi gösterecek ideal giysiyi seçtiğimden emin oluyorum. Ama sonra ortada bir seçim olmadığının farkına varıyorum: Kendi zevkime güvenerek bütün parçalarını kendim seçtiğim bir giyimi satın almaya asla cesaret edemiyorum. Parçaları teker teker seçmek benim için boşluğa atlamak gibi bir şey, gülünç duruma düşermişim gibi geliyor. Sorun şu ki, vitrinler her gün değişiyor ve bir giyim tarzı diğerinin yerini alıyor... Modayı bu şekilde takip etmek için imkânlarım yeterli değil, ama yine de bir saplantı haline geldi. Saplantıya direnmeye kalkarsam moralim o kadar bozuluyor ki!"

Laetitia sanki kendisinin hiçbir temsili yokmuş gibi, sanki vitrindeki manken onu şüpheden esirgeyebilirmiş gibi, kendinde kadın olanı ortaya çıkaracak her şeyi sınırlandırıyor. Onu büyüleyen ve tıpkısının aynısı olmak istediği o yapmacık kişilikler aracılığıyla kendine resimli bir kitap alıyor sanki, benziyormuş gibi yaptığı ama ne yazık ki gerçekten can veremediği imajlardan bir kitap.

Bu mankenler, bize çocukluğumuzda seçtiğimiz ve saygı duyduğumuz bir kimseyi bütün özellikleriyle canlandıramayacağımız korkusuyla tek bir aksesuarını bile atlamadığımız kılık değiştirme oyunlarını çağrıştırıyor. Modayla oynamayı bilen bir kadın, kendisinde iz bırakan gerçek ya da hayali kadın karakterleri farklı farklı özdeşleşmeleri için esnek ve canlı bir biçimde seferber edebilir. Her şey Laetitia'nın, bu temsiller kendisinde eksik kaldığı için, gerçek yaşamda

o temsillerin yerine geçecek giysileri satın alarak o temsilleri edinmeye çalıştığını düşündürüyor. Elbette tanım olarak tatmin edilmesi imkânsız bir ideal susuzluğuna karşı gerçek yaşamdan bir nesnenin kullanımının söz konusu olduğunu söylemeden geçmemeli.

Kadın dergileri tarafından ustaca sahneye konan son moda uygun giysi, kendi içinde her vitrinde olduğu gibi her sayfada ilan edilen bir kadınlığın ideal modelini oluşturuyor. Hiçbir kadın kendini kandırmıyor. Hepsi biliyor ki, kuşe kâğıt üzerindeki, rötuşlanmış ve güzelleştirilmiş hatlarıyla mankenler kadınlığın klişelerini reddeden bir giysi sergiliyor. O dergilerin sayfalarını karıştırmak panter kadının, kibar bakirenin, deriler içindeki rockçının ya da Chanel döpiyes içindeki muhteşem burjuvanın imajıyla randevu sözü verir. *Femme fatale*'den çocuk-kadına, zevkinize göre ne ararsanız vardır. Kadınların bütünü için çıkarılan bu dergiler onlara neyin gideceğine dair bir ilham kaynağı oluşturmaktadır.

AKLIN BAŞA GELMESİ VE CEHENNEM AZABI

Bunun sonucunda, bu kadınlar medyanın piyasaya sürdüğü o ideal imaj yarışında bitkin düşerler. O klişeyle karışmak en büyük hedefleri gibidir: ideal kadına ideal giysi.

İdeal nedir ve ne işimize yarar? Burada bahsettiğimiz ideal, ben ideali kavramıyla buluşur. Psikanalizde, bu kavram hem bizi kimliksel olarak doğduğumuzdan itibaren sabitleyen ve sürekli inşaat halindeki kaide olan narsizme hem de anne babalarımızla özdeşleşmelere bağlıdır. Ben ideali öznenin bilinçsizce uyum sağlamaya çalıştığı bir model oluşturur. Ben ideali narsizmimizi besler, kimlik kökenlerimizi kişiliğimizin olumlanmasına uyumlar ve yıllar boyunca hayat-

ta olma, kendi olma keyfini içselleştirmemize ve gizli içsel bir diyalogda hiç durmaksızın gerçekliğin zorunluluklarıyla, kendi arzusunun, idealinin zorunluluklarını dillendirmemize izin verir. İnsanın varlığının en derinlerinde sakladığı kendiliğin idealize edildiği bu imaj sıklıkla kişisel sınırlarımızı aşmamıza izin verir, ancak bu ben ideali tersine despotik bir zorunluluk olarak da kendini gösterebilir.

İdeal düşünce, en genç yaşlarımızdan itibaren kişisel oluşumumuz için bize iyi gelen ya da aksine kötü gelen şeyler arasında bir seçim yapmamıza izin veren fantezi etkinliği tarafından üretilen bir nesnedir. Gerçek bir motor görevi görür ve tanımı itibarıyla gerçeklikte ulaşamaz, elde edilecek nesne olarak ulaşamaz fikirler dünyasına aittir. Bununla birlikte, idealin ezici, despot ve özellikle de verimsiz bir hale geldiği kadın hikâyeleri vardır. Özneyi arzusuna doğru yönlendireceğine, ona kendi yasasını katı biçimde ya da hiç pazarlık payı bırakmadan dayatır ve onu imkânsız bir amacın kölesi haline getirir. Bir ideal o hareketlilik yetisini haiz değilse, tek bir nesneye sabitlenmiş bir temsile bağlanırsa, zehirli bir hal alabilir.

Bu nesnenin seçimi kişinin hikâyesi çerçevesinde çok anlamlıdır ve çok farklı alanları ilgilendiriyor olabilir. Böylece, bazı kadınlar hayatları boyunca mükemmel bir anne, muhteşem bir işkadını ya da eşlerin en iyisi olmaya çalışacaklardır. Bu üç kategorinin birbirinden çok farklı yönlere döndüğünü görüyoruz. Peki ama bu nesne neden elle tutulamaz bir şekilde belirlenmiştir? İdeal kadın olmak nedir? Mükemmel anne olmak mı? Sıra dışı bir iş kadını olmak mı? Hangi ölçü birimine hangi referans skalasına göre? İdealin fazlasının nasıl o ideali canlandıran nesneye bağımlılık sistemi yaratarak sahip olmaya çalışılan imaj tarafına kaydığını biliyoruz.

“Ortalamaya katlanamam... Evet, olabildiğince mükemmel olmaya çalışıyorum, bunun bir kusur olduğunu düşünmüyorum, gün be gün yaşamak ne kadar zor olsa da bu benim var oluş biçimim. Aynı zamanda, kendinin hep mükemmel bir imajını göstermeye çalışan annemi taklit ettiğimin farkındayım: annelerin en iyisi, hep başkalarının, arkadaşlarının, çocuklarının emrine amade. Onun gibi yapmadan edemiyorum. Ne pahasına olursa olsun kendimi farklılaştırmam gerekiyor. Bu bana küçük bir servete patlıyor, ama benim için asıl önemlisi herhangi bir kadının imajına düşmemek. Kadınlık yaşamımla ilgili bir bilanço çıkardığımda, eğri oturup doğru konuşmak gerekirse... Çılgınlar gibi para harcadığım halde yaşama sevinci dolu olduğum söylenemez.”

İdeal giysi, kadınlık ikonu olma yolunda hokus pokus sözleriyle bir olduğunda, olmuş bitmiş bir kimliğin sırrına vakıf olduğunda, artık yapılandırıcı değil, hastalık kaynağıdır. Kişiyi nesnesini şaşırmış bir doyumsuzluğa hapseder. Nadir, kıymetli ve lüks bir nesnede vücut bulmuş olsa dahi (sanki bu nitelikler ona bütün simgesel değerini veriyormuş gibi), ideal satın alınamaz. Satılabilecek ve dolayısıyla sahip olunabilecek bir nesne değildir.

Bu hasta ne pahasına olursa olsun, gerçeklikte kendi içinde tam olarak yapılanmamış o şeyi arayıp bulmak istiyor. Eksiklik duygusu oraya yerleşiyor, orada göz boyaması eksik kalan kadınlığa inanmaya devam etmek için kaçınılmaz bir hale geliyor. Bu, kadınların çoğunun kendilerini daha değerli hissedebilmek için güzel ve pahalı bir giysi satın aldıkları o anlardan çok farklıdır. Zira nesneler aracılığıyla değerimizi gözler önüne sermek istemek sık sık başımıza gelir ve normaldir, bir ödül söz konusu olabilir ya da tersine zor-

lu bir sınamayı aşmanın bir yolu olabilir. Bu, her zaman kendine değer aşılamanın bir biçimidir.

Ancak tamamıyla uyumlanmak istemek, bir imaja bütünüyle adanmak söz konusuysa, hemen orada narsistik bir tehlike vardır: O kuşe kâğıt dışsal imajı içselleştirilmiş, sağlam bir kendilik imajına dayanmıyorsa, o halde gerçekliğin düş kırıklıklarına direnecek kimliksel bir kaideyi garantileyemez: aşta düş kırıklığı, geçici depresif bir duygu, bir kendinden hoşlanmama anını işaret eden bir olay. Giysi kendini bu kadınları narsistik olarak taşıma misyonunu üstlenmiş bulur, yumuşak bir beden üzerinde, kavranmadığı, kılıfına geçirilmediği, tutulmadığı anda yıkılan dışsal bir omurga gibi.

İdealden düş kırıklığına geçmek kolaydır, zira ideale asla mükemmel bir şekilde erişilemez ve ideal asla beklenen bütün yararları sağlamaz. Giysinin eğreti kimliklerini destekleme kudretini haiz olduğu yanıltıcı inancına sahip olan kadınlar için düş kırıklığı, hatta çöküntü yaşama riski fazlasıyla gerçektir.

ENAYİLER ÇARŞISI

Basit bir keyif sayılabilecek bir alışverişin ötesinde, göz boyayıcı giysinin işlevine varıyoruz. Bu çerçevede, bazı kadınlar bir giysi satın almanın nasıl kendilerine yaş ya da sahip olmadıkları bir bedeni satın almak yerine geçtiğini itiraf ediyorlar.

İşte Sofiane'ın tanıklığı:

“Kırk beş yaşına bastım. Kendimi yaşlı bir kadın gibi hissediyorum! Daha dün yirmi yaşımda olduğumu düşününce! O yüzden bir kot pantolonu ya da bir süre ön-

cesine kadar hâlâ giyebildiğim bir üstü kutsal emanet gibi saklıyorum ve onlara benzer şeyler bulmak bende saplantı haline geldi. Yaşım konusunda içimi rahatlatılabilmek için durup durup onları yeniden deniyorum: Kot pantolonuma hâlâ girebilmek bana yaşlanmadığım, vücudumun hâlâ aynı olduğu, herkesi kandırabileceği güvencesini veriyor. ‘Kadınsı’ denen giysileri satın almakta çok zorlanıyorum, o yüzden de kendimi sürekli genç markalarının dükkânlarını boşaltırken buluyorum, çıkarken de sanki gençlik kürü yaptırmışım gibi hissediyorum. Bir gün, bir tezgâhtar kadın bana ‘Kızınız için miydi?’ diye sorduğunda elim ayağım boşaldı.”

Sofiane bedeninde yaşın etkilerini silebilen ve aynaya baktığında onurunu zedelemeyecek bir imajla karşılaşmasını sağlayacak o kandırıcı giysinin peşine düşüyor. Bir zamanlar olduğu, ama artık olmadığı genç kadına duyduğu özlemle, sanki bütün kadınlığından vazgeçmesi gerekirmiş gibi ondan ayrılmayı reddediyor. Kırk beş yaşındaki bu kadın Sofiane için katlanılmaz bir şey ve neden kadınlığı otuzlu yaşları geçmeyen bir yaşam süresine atfettiğini anlaması gerekiyor. Peki sonra? İşte sorun tam da bu, Sofiane için sonra yok, olduğunda da kaygı kaynağı... Bedeni üzerinde pek de iz bırakmadan geçen yıllara hâkim olduğunu hayal ettiği askıya alınmış bir zamanın yanılışmasını, giysi ona bu anlamda sunuyor.

Sofiane’ın takılıp kaldığı yaş aralığı hiç de önemsiz değil. İnsan genelde yaşadığı farklı ilişkilerle kadınlık deneyimini yaşamın bu döneminde biriktirir. Arzusu hayat arkadaşı, hatta neden olmasın çocuklarının babası olacak erkeğin seçimi konusuna odaklanır. Bu yaş muhtemel bir bağlanmanın temellerini atar ama sıklıkla genç kadının hâlâ bağlanmakla bağlanmamak arasında tereddüt ettiği tensel bir dönemi simgeler. O yaşlanmayan giysiyle, Sofiane’ın bilinçsizce getirece-

gi bütün sonuçları da göze alarak bir sevgili tercihi yapmakta yirmi yıldır zorlanmasını ifade ettiğini duymamak mümkün mü? Onun zevki için fazla “kadınsı” olan her giysi ona arka planında muhtemel bir anneliği sunan istikrarlı bir evlilik yaşamını işaret ediyor. Tam da bu yüzden, Sofiane’da acı çeken yan annelik, nitekim bize bu konuda danışmaya geldi.

Fedakârlıkla özdeşleştirilmiş bir annelik hatırlıyor annesinden, gözleri hep hüznü, fotoğraf albümlerini karıştırıp gençlik yıllarını anlatan, kendini özgür ve düşlerle dolu hissedenden, ama ilk hamileliğinden sonra pes eden bir anne. Elbette annesi ilk çocuğunu kucağına aldığı anda mutluluktan deliye dönmüştü, ama karşılığında yalnızca arzularının gücüyle hareket edeceği dünya seyahati düşlerini bir kenara koyması gerekmişti. Sofiane bu devasa düş kırıklığından dünyaya gelmişti ve annesinin özgürlüğünü engellediğine ilişkin katlanılmaz bir suçluluk duygusuyla istila olmuş gibi hissediyordu. Bilinçsizce, bütün ihtimallerin yolunun açık olduğu ve annesinin eksikliğini onaracağını sandığı yirmi yaşına takılıp kalmıştı.

Konu ona o kadar acı veriyordu ki, sözleri boğazına takılıyordu. Bu çocuk arzulamama kaygısı üzerinde düşünmek, konuyu ele almak onun için imkânsızdı, bu konudaki kararsızlığı duyulmayacak gibi değildi. Mesele ancak Sofiane neredeyse utanarak daha ziyade on beş–yirmi yaş aralığındaki genç kızlara hitap eden koleksiyonlara zaafı olduğunu anlattığında tam anlamıyla ortaya çıktı.

DEĞERLİ GİYSİ: DEĞERİ BİLİNER KADIN

Girişte adını andığımız Chloé ancak ve ancak lüks giysiler satın alabiliyor, çünkü böylece lüks giysilerin sağladığı herkes tarafından göklere çıkartılan diva fantezisinin hüküm

sürdüğü bir dünyaya giriş için geçiş hakkı elde etme duygusunu yaşıyor.

“O uzun boylu, ince, her zaman mükemmel giyimli, zevk konusunda hata yapmayan kadınlar beni büyülüyor. Onlar benim için benzemeyi çok istediğim bir kadınlık modelini temsil ediyorlar. O dergilerdeki kadınlara o kadar yakın olabilmeyi nasıl başarıyorlar bilmem, sanki her şey genetikmiş gibi, hiç çaba harcamaksızın öyle görünüyor gibiler. Kot pañtolon da giyseler, uzun elbise de, her zaman mükemmeller ve her yanlarından kendine güven fışkırıyor. Fotoğrafların rötuşlandığım ve o kadınların imajlarından birini gösterdiklerini bilsem de o ideale inanmaya ihtiyacım var, onlar gibi olmayı çok istiyorum: Her zaman güzel, şık ve incelikli bir kadın ve bir yerden içeri adımını attı mı bütün bakışlar ona çevriliyor... O kadınlardan biri gibi hissetmemi sağlayacak bir giysiyi elde etmek için çılgın miktarlar harcıyorum. Sanki o giysi bir sihirli değnek darbesiyle hayatımı değiştirebilirmiş, beni o lüks ve incelik dünyasına ait kılabilirmiş gibi.”

Her lüks butikte, Chloé keyifle prestijli markaların adıyla zımbalanmış giysilere bürünmüş mankenler arasında dolaşılıyor. Kendini para hesabı yapmadan o fahiş fiyatlı giysileri satın alan kadınlar elitinin bir parçasıymış gibi hissedebilmek için o sihirli anın tadını çıkarıyor. Bazen, *haute couture* gardırobunu tamamlayacak bir iki parçaya içi gidiyor. O derin sırt dekolteli kokteyl elbisesi şu ya da bu davete harka gider, ama işte o elbiseyi giyecek fırsatı yakalamak gerek! Paris'teki sayısız sosyete eğlencesine katılmak için oldukça uygun bir adres defteri olan Chloé için bu bir sorun değil. Sorun başka: Kokteyl elbisesi soyunma odasındaki diğerleri-

nin arasına atılacak çünkü Chloé her daveti reddediyor; her ne kadar inanılmaz gelse de, zamanının çoğunu televizyonun karşısında yalnız başına oturup sıkılarak geçiriyor.

Butikteyken o bir araba para verilip elde edilen küçük siyah elbiseye sahip olamama fikrine katlanamayan Chloé için o elbisenin anlamı nedir? Her ne kadar bir iki saniyeliğine makul olmayı denediyse de, o elbiseyi satın almak o anda kendisine kaçınılmaz gelmişti. Günaha çağrı fazla güçlüydü, Chloé karşı koyamadı. Chloé'nin anlattıklarına bakılırsa, o en gösterişli butiklerin bir köşesine saklanmış her giysi, ne zaman giyinmeye başlasa o hayalini kurduğu ideal kadını birkaç saniyeliğine canlandırmasına izin verecek ideal gardırobun bir parçasını temsil ediyor.

O ışıklar saçan giysi onu ön plana çıkaracak, başka kadınların gözünde ayırt edici bir işaret olacak ve böylece onu istisnai bir kadınlıkla taçlandıracaktır. Onun içsel anıt mezarlarımızda çok yükseklerle yerleştirdiğimiz o kişilere benzetmesine birdenbire ve gizlice izin verecektir. O giysi yalnızca onu diğer ölümlülerden daha yükseğe çıkarmakla, bir kadınlık ikonu gibi var olmasını sağlamakla kalmayacak, bütün erkeklerin bakışını yakalamasını da sağlayacaktır.

Nitekim Chloé gibi kadınlar, giysinin tıpkı bir mıknatıs gibi diğerleri arasından sıyrılıp erkek bakışını üzerlerine çekmelerine izin vereceğini düşünürler. Peki ama kadınlık konumunu diğer kadınlardan bu derece kapmak, tek sahibi olmak, anahtarları ve sırlarına sahip olmak ne anlama gelir? Anlattıklarında her şey diğer kadınların dışlanması amacını taşıyor, yalnızca kıskançlık duygusu ifade eden bir rekabet içerisinde değil, aynı zamanda gıptayla.

“Baştan çıkarmayı seviyorum, yaşama nedenim bu. Bir geceye katıldığımda, erkeklerin bakışlarını üzerimde hissetmem gerek. Benim için fark edilmemekten daha beter

bir şey yok. Tahammül edemem, mutlaka görülmem gerek. Hep memelerimi, kalçalarımı öne çıkaran ama asla bayağılığa düşmeyen orijinal giysiler seçerim. Zaten büyük markalardan giyinince bayağılığa düşme riskiniz olmuyor. Partiye varır varmaz, diğer kadınları incelerim; vücut yapılarını, ama özellikle de nasıl giyindiklerini. Karşıma fazla rekabet çıkmazsa gecem iyi geçer, yoksa hemen kaçabilmek için bir bahane uydururum. Gıptayla baktıklarım hiçbir şey yapmadan cazibeli olanlar, bütün erkeklerin ayaklarına kapandığı kadınlar. Oysa ben Chanel ya da Prada'nın son kolleksiyonundan bir şeyler giymesem bir erkeğin beni fark etmesinin imkânı yok."

Chloé için giysi elbette istisnai bir erkekle uyumlanan istisnai bir kadınlığa aidiyetinin gözle görülür, dikkat çekici kanıtıdır. Ve bu da bilinçsizce, ancak ve ancak olağanüstü olarak tasarlayabildiği bir yaşamla ilgili derin arzularına tercüman olur. "Sıradan" sözcüğü narsistik sözlüğünden sürülmelidir. Chloé gerçeklikten söz edilmesini istemez. Başkalarının hayatı ona göre değildir, onun kısmeti başka yerdedir. Bu lüks ve payetli dünya, fark edilmeme tehlikesini göze almadan vazgeçemeyeceği bu araçlar, kadınlığına ilişkin onun içini rahatlatır. Sevginin bedeli budur. Bununla birlikte, aşırı harcamalarına karşın hâlâ yalnızdır ve her davet kendisine açıklayamadığı bir düş kırıklığı olup çıkar. Sıradan olan, talibi kendi dünyasından değilse her türlü duygusal ilişkiyi kendisine yasaklayacak kadar lanetlenmiştir. Kendini giderek inzivaya çektiği, fantezinin artık onu beslemediği, ama diğerleri gibi bir kadın olma fikrinden dolayı dehşete düştüğü için terk edemediği bir dünyada yaşar. Kimlik duygusu o kadar yok ki, gıptayla beslenmiş bir halde, ancak o yegâne yükseklik konumunda var oluyor. Gıpta içini kemiriyor ve potansiyel olarak son derece yıkıcı bir mekanizmayı temsil ediyor!

Bu var olmama sancısı, cins-i latife karşı kudurmuş bir öfkeyle, somut örnekte doğdukları andan itibaren ona tamamiyle yabancı olan bir kolaylıkla donatılmış olduklarına inandığı diğer kadınlara karşı bir öfkeyle bağdaşır. O kadınlar kendilerini bedenlerinde iyi hissetme şansına, kadınlığın her aşamasını kompleksiz yaşama imkânına sahipken, Chloé ve daha birçokları hiç değişmeksizin figüran rolünü oynadıkları bir sahnenin çaresiz seyircileri olacaklardır.

KENDİNİ YAŞIYOR HİSSETMEK İÇİN GIPTA ETMEK

Gıpta, kıskançlıktan farklı olarak, psikolojik yaşamımızda erken zamanlarda karşılaşılan eski bir mekanizmadır. Kıskançlık sahip olunanı kaybetme korkusuyken –ki sahip olduğunu bilmek anlamına gelir–, gıpta insanın kendisi için arzuladığı ama sahip olmadığı şeyi bir başkasının sahip olduğunu görmekten duyulan acıdır. Başka bir deyişle, bir başkasına ait olan bir nesneye, var olmak için, hayatta kalmak için edinmek gereken eşsiz benzersiz, temel ve yaşamsal bir hazine barındıran bir şeye sahip olmayı istemektir.

Ünlü İngiliz psikanalist Melanie Klein'a göre, bu süreç her yeni doğan çocuğun hayatında olacaktır. Ufaklık kendisiyle bir başkası arasındaki ayrımı bilmez, besleyici meme kendisinin bir parçasıdır ve hiçbir şekilde emme ve beslenme yaşamsal ihtiyacıyla ilgili en ufak bir düş kırıklığını kabul etmez. Annesi anında talebine yanıt vermezse, bu durum çocukta fantezilerinde sonuç itibarıyla anne memesi olan göz dikilmiş o nesneyi yok etme öfkesini tetikler. Gıpta o arzunun şiddetine dayanır, aynı güçle harekete geçer ve kökleri henüz olgunlaşmamış çocuğun başına neler geleceğini dü-

şünmek, kendini savunmak için hiçbir çaresinin olmadığı zamanlardan alır.

Chloé gibi kadınlar için, başkalarının sahip olduklarına duyulan gıpta onları umutsuzca var olmaya, yaşamaya çalıştıkları bir psikolojik gerileme konumuna sokar. Burada düşünce ve içsel dünyada kurnazca işleyen bilinçdışı bir mekanizmadan söz ediyoruz, rakibenin bertaraf edilmesi arzusunun gerçekleştiğini görmek söz konusu değildir. İnsan doğası itibarıyla kendi arzusunun sınırı olmadıkça fantezilerinde sınır tanımayan bir varlıktır. Bilinçli olarak bu tür düşünceleri gerçekleştirmek, bir anda gıpta edilen şeyden dayanılmaz bir şekilde yoksun kalmanın sonucundan başka bir şey olmayan başkasına karşı duyulan kılık değiştirmiş o nefreti çözümlemeye, anlamaya imkân verir.

Chloé için, cins-i latife karşı duyulan bu öfke sorunsalını ele almak asıl mücadelenin onu başka kadınlarla değil, aslında kendisiyle karşı karşıya getirdiğini anlamasını sağladı. Burada iki görünüm, kendini sevmek ve kendinden nefret etmek göze çarpar. Hastalar o ideal giysi aracılığıyla ulaşılmaz olanı elde etmeye çalışmalarını çok iyi tarif ediyorlar: kendilerini sonsuza dek tamamlayacak ve yalnızca kendini sevme tarafını tutacak, bu ideali lekeleyecek her türlü olumsuz fikirden tamamıyla arınmış bir şey.

İçlerinden biri bizimle şunları paylaştı:

“Her gün ya da hatta aynı gün içinde birkaç kez giysi değiştirmemem benim için tehlikeli... Temelde beni kendimle bakımlı olma ve başkalarıyla baştan çıkarma kaygısı üzerinden ilişkide kalmaya zorlayan aşırı bir süslülükten, her sabah aynı giysiyi, dolabımın dibinden bulduğum herhangi bir parçayı rahibe üniforması gibi sırtuma geçirme ruh haline geçmem hiç de zor değil. Benim durumumda, bu bir gevşeme işareti değil, dış dünyadan, başkaları-

nın bakışlarından kopmaktır. O anda, sanki vücutsuzum, örtünmek için giyinirim. Oysa baştan çıkarmak benim için çok önemli, başkalarını baştan çıkarmak için değil de, yaşamaya devam etmeme yardım etsin diye...”

Chloé'nin tedavisinin ikinci aşamasında, erkeklerin bakışını yakalamak için duyduğu o çılgın ihtiyaç, içsel boşluğunu doldurmak için giriştiği umutsuz bir psikolojik strateji olarak belirdi. Çocukların kâbuslarındaki canavarları andıran o boşluk tarafından yutulacağına dair ölümcül bir fanteziden onu kurtaran bir çözüm. Bir başkası olan annenin sevgi dolu varlığının boşluğunda kıskırttığı aralığa onu acımasızca yollayan adsız varlık. Başka bir deyişle, anne olan o başkasının eksikliğine ezbere bir baştan çıkarmayla karşı saldırıya geçmek, kim olursa olsun, temelinde hiçbir ayırım yapmadan, ama özellikle kendini canlı hissetmeden hayatının hâkimiyetinin elinde bulunduğu duygusunu silebilecek gücü koruyan ötekini var etmesine izin verir. Başkasının o bakışı, ne kadar kaçak olsa da, birkaç dakikalığına hayalet gibi yaşadığı o bedeninin konturlarını çizer. Ve sanki şahane bir sihir numarası gibi gerçek hayatta vücut buldurur. Geçici, küçülen, sürekli elden kaçan bir bedeninin sıradan çılgınlığı...

Bu kadınlar, giysinin başkalarına karşı ve özellikle de erkeklere karşı, baştan çıkarma misyonunu yerine getirmediğini fark ettiklerinde içsel bir çöküş yaşarlar.

KİMSEYİ BAŞTAN ÇIKARMAYAN BİR BAŞTAN ÇIKARMA

Psikolojik destek talebinin doğrudan doğruya bu giyim bağımlılığına yöneldiği pek nadirdir, her ne kadar bağımlı davranış çabucak dile getirilebilirse de. Sıklıkla ileri sürülen te-

ma duygusal bir eksiklik, hakiki bir evlilik yaşamı, bir birliktelik kurmaktaki yetersizlik çevresinde yoğunlaşır: Görünüşleri o kadar kadınsı olan bu kadınlar nasıl olur da her akşam yalnız kalırlar?

O halde bu huzursuzluğun üzerine eğilmek ve derinlemesine ele almak yerinde olur. Aslında, o tuhaf belirtinin söyleyeceği bir şeyler vardır ve bizim de psikanalistler olarak kulak vermemiz gerekir. İlk aşamada, bu hastaların sorunu şöyledir, en azından kendileri bunu böyle ifade ederler: Günün giyim trendini kayıtsız şartsız benimsemezlersê kadın olarak nasıl tanınacaklardır? Ama paradoksal olarak, kadınlık görüntüsüne ne kadar yatırım yaparlarsa, kendilerini o kadar yoksun hissederler. İçlerinden pek çoğu için yalnızlıklarının, erkeksizliklerinin nedeni nedir? Giyinmeye kendilerini adamakta ve kadınlık niteliklerinin tümünü sergilemekte kusur etmiyorlardır. Gün be gün kadınlığın buyruklarına uymak için mücadele eden kadınların neden yanlarında bir erkek yoktur? Bu soru, yakıcı bir şikâyet gibi, seanslarda hiç durmadan yeniden gündeme gelir. Bu çelişkinin, bu anlamsızlığın tuzağına düşmüş bir halde, terapiyi muhtemel bir sorgulama için son şans olarak görürüler.

“Anlamıyorum... Zaten şu ana kadar yaptığımdan daha fazlasını yapamam... Bütün bunların hiçbir işe yaramadığı hissine kapılıyorum... Erkekler bana karşı çekim hissetmiyorlar... Görülmek için elimden geleni yapıyorum ama beni görmüyorlar, buna dayanamıyorum! Bu işin içinden nasıl çıkacağım? Başka çözüm gelmiyor artık aklıma. Olup olacağı bir iki geceliğine baştan çıkarabiliyorum, o kadar. Bu cesaretimi kısıyor ve benimle daha fazlasını istememelerine neyin neden olduğunu bilmiyorum.”

Chlo  bütün dünyasını hatasız bir  dev gibi, hayatının  şkını bulmasını sağlayacak kusursuz bir imaj gibi planladığı bir kadınlık görünümü üzerine kurmuş sanki. Kendisine, karşı konulmaz bir çekicilik aurası garanti edecek bir kullanım kılavuzunun arayışında. Ancak gerçeklik, tersini gözüne sokuyor. Baloya giden bir prenses gibi süslenip p sleniyor, ama beyaz atlı prens asla randevusuna gelmiyor. Bunun sonucu da, o kadar çaba harcadıktan sonra kabul edilemez gelen ve kafasını karıştırdık a karıştıran bir yalnızlık.

Bu hastalar uzun süreli bir ilişki kurmayı başaramıyorlar ve kadınlık niteliklerine bürünmek için o kadar para ve enerji sarf ettikten sonra sevilmemiş olmayı bir adaletsizlik olarak yaşıyorlar. Resm  acı kadınlık ve erkek eksikliğini dile getiriyorsa, bize göre yarı resm  acı da var oluş eksikliği hesabına yazılmalıdır.

“Erkekler benim için çoğunlukla uyku ilacıdır. Başlanğı ta,  ekiciliğimin büyüsüne kapılıyorlar. Onları baştan çıkarmak için nasıl giyineceğimi biliyorum. Sabahları kendimi baştan çıkarmayı arzuladığım erkek için g zelleştirmem gereken bir oyuncak bebek gibi görüyorum. Onun aracılığıyla o erkeğin bana baktığını ve beni arzuladığını hayal ediyorum. Onu sevgiliyle buluşmaya hazırlayan pezevenk bir anne gibiyim. Giysiler beni yargılanmaktan ve reddedilmekten koruyor ve aynı zamanda baştan  ıkarabilmem için beni sergiliyor. Dolayısıyla kılık kıyafetimi mükemmelleştirir m kemmelleştirmez, kendimi tükenmiş hissediyorum. Buluşmaya gitmeyi artık istemez oluyorum, yatıp yorganımın altına saklanmak istiyorum. Olur da bir erkekle yakınlaşırsam, kendimi vücuduma tepeden bakarken ve en ufak bir fiziksel kusuru, estetikten uzak hareketi kaydeden bir tarayıcı gibi hissediyorum. Kafamda tek bir soruyla sevişi-

yorum: ‘İyi de, bu kadın kim?’ Oynadığımı bildiğim bir sahnenin seyircisi gibiyim, ama kendimi tanımıyorum. Bu his o kadar garip ki, dehşete düşüyorum.”

O baştan çıkarma giysisini sırtına geçirdiğinde, Chloé büyük bir sıkıntı hissediyor: Kadınlığıyla ilgili o şüphe anına yakından dokunuyor ama anında yansıması bulanıyor ve imajı siliniyor. Kendini kaybediyor! Bu ileri vakalarda, hiçbir erkek bakışı, kiminki olursa olsun, var olmama duygusuna hâkim olamaz. Erkek eksikliği, gerçekte canhıraş bir biçimde bağırان bir var olma eksikliğidir. Nitekim hangi erkek içi boş bir kabuğa bağlanır ki? Chloé’nin parça parça bir araya getirilmiş ama kişiliğinin yokluğu üzerine kurulmuş bir kabuktan başka sunacak neyi vardır? Çok pahalıya satın alınan o kadınlık bizim “boşluğun derisi” dediğimiz şeyden başkası değildir.

Chloé şöyle devam ediyor:

“Beni anlayın, züppeliğimden değil, ama samimiyetle söylüyorum, yalnızca ve yalnızca lüks butikleri beğeniyorum. Baştan çıkarıcı ve kadınsı olduğumun söylenmesine karşı konulmaz bir ihtiyacım var. Tezgâhtar kadın rolünü mükemmel canlandırıyor. O anda, bana delicesine iyi geliyor. O anı kendime var olmak için bir hediye gibi sunuyorum, yoksa zamanın geri kalanında bir gölge olduğum, kendi kendimin gölgesi olduğum izlenimine kapılıyorum. Kimse bunun farkına varamaz, -miş gibi yapmakta o kadar ustayımdır ki... Kadınmış gibi yapmakta, hatta yaşıyormuş, canlıymış gibi yapmakta.”

Chloé bize başka kadınların başka sözcüklerle anlattığını mükemmel bir şekilde tarif ediyor. Kendisine kırıksız, yaşsız bir güzelliği garantileyecek ama zorbalık derecesin-

de gerçeklikten uzak bir şekilde donmuş bir imajın yansımasını arıyor. Bu imaj, büyük bir narsistik hassasiyeti ortaya koyan bir öznellik eksikliğini daha iyi maskeleyerek devreye girmek dışında hareketsiz kalır. Bu kadınlar bize erkekleri, ama her şeyden önce kendilerini baştan çıkarmaktaki çaresizliklerini itiraf ederler. Böylelikle artık mesele kadınlık imajı ya da baştan çıkarma güçlüğü değil, kimlik eksikliğidir.

BOŞ BİR DENİZ KABUĞU GİBİ

Tekrar tekrar karşımıza çıkan bu kimseyi baştan çıkaramama şikâyeti, şöyle daha iyi açıklanabilir: Burada erkek özlemi gerçekte herhangi bir aşk ilişkisinin yaşanmasına engel olan bir var olma özlemine gönderme yapar. Kadın olmaktan önce, bir birey olarak var olmayı bilmek gerekir. Başka bir deyişle, yaşamının, kadınlığının öznesi olabilmek.

Aşağıdaki sözler tam olarak bu duruma tanıklık ediyor:

“Ben sergideki bir nesneyim, iyi giyimli hoş bir nesne, birinin çıkıp vitrinden kendisini seçmesini bekleyen bir şey. Bir erkek durup benimle ilgilendiğinde, beni görmüş olmasına ve beni evine götürmek istemesine şaşıyorum. Direnmiyorum, vücudum tamamıyla anestezi altındaymış gibi istediğini yapmasına izin veriyorum. Sık sık kendime şu soruyu soruyorum: ‘Bir nesne değilim madem, peki bir kişi miyim?’ Bu benim için hiç yoktan iyidir anlamına geliyor, çünkü o hayatımla ilgili sahip olduğum tek imaj. Bana bakılmıyorsa, dünya yüzünden silinmişim gibi hissediyorum. Bana ait olmayan bir vücudun kiracısıyım ve vücudun sahibinin kimliği de belirsiz. Gerçek vücudumu kaybettim. Ne zaman? Bil-

miyorum... Sonuçta kendimin gölgesi mevcut ama ben, ben hiçbir yerdeyim.”

Bir şekilde, bu kadınlar giysiye varlıklarının temsilcisi olma yanıltıcı kudretini vermişler. Böylece şu imaj kendini dayatır: Bu kadınlar o giysiyi taşımazlar, bilinçdışı gerçeklikte giysi onları taşır, bütün hassasiyetiyle! O giysiyi çıkardıklarında ne olur? Kim olurlar?

Madalyonun diğer yüzü bize gösterir ki, kadınsı olmak için giysi satın almak ne kadar kolay görünse de, giysiyle kurulan bağın içeriği fazlasıyla huzursuzluk vericidir. Dolaplar ağzına kadar doluyorsa da varoluşsal eksiklik her zaman mevcuttur ve o eksikliği gidermeden kadınları taciz eder. Bu kadınlar o boşluk tarafından ve o boşluk üzerine yapılanmışlar gibi bir izlenim verirler. Bu boşluk kendiliğinden o kadınların bir parçası olur. Kadınların kurtulmak, ölü deri gibi soyup atmak için uğraştıkları bir hayat arkadaşı. Bu boşluğun hayatlarında bu kadar ağır çekmesi ne büyük bir paradokstur!

Boşluk... Bu sözcük şikâyetlerini istila ediyor ve ne uzaklaşabildikleri ne de kendilerini savunabildikleri bir hiçleşmeye boyun eğmiş gibi hissediyorlar. Bastıramadıkları alışveriş çılgınlıkları, bu ruh halinin zulmünden kaçmak için yaşamsal bir supaptır.

Solange biraz mahcup bir halde bize itirafta bulunuyor:

“Nasıl desem... içinin boş olduğunu hissetmek ağır geliyor. Diğerlerini dinlerken, onlara bakarken, bir sürü şey yapıyorlar, bir sürü projeleri var, hatta aşk acıları bile ilginç. Benim hiçbir zaman anlatacak bir şeyim, söyleyecek bir şeyim olmuyor. Kalkıp onlara boşluk hissimden bahsedecek değilim, bu hiç yakışık almaz. Mutsuzluktan şikâyet etmek, tamam, ama hiçbir şeyden şikâyet

etmek olacak şey mi? Hayatımda hiçbir şey yapmadım, hiçbir şey kurmadım. Yarın yok olabilirim, kimse farkına bile varmaz... Kim özler ki beni? Giysi açlığım benim kaçışım. Giysiler ve ben ergenlikten bu yana yaşadığım tek aşk hikâyesi. Her giysi başkalarına bana gelsinler, benimle ilgilensinler diye yolladığım bir mesaj ifade ediyor. Ama iyice düşününce, benim kadar boş birini kim ne yapsın? Sahnenin önünde olmak isterdim ama seyirci yığını içinde kaybolmuş bir ruhtan ibaretim..."

Burada şekilsiz, içi boş, anne bedeniyle ayrılığı bir şekilde gerçekleştirememiş bir bedenin temsilinde kendisini gösteren narsistik bir patolojiyle hangi dereceye kadar karşı karşıya olduğumuzu anlamak için kadınlığın ve temsillerinin kaynağına dönemiz gerekti.

MELANKOLİK GİYSİ

Sandrine aşağıdaki tanıklığında, bedenini nasıl canlandırabilmek için oynatması gereken bir kukla gibi, cansız bir bedensel kılıf gibi hissettiğini anlatıyor. Mizansen mükemmel, ama bu katalog resmine benzeyen mükemmellikten yokluk/mevcudietsizlik sızıyor. Göz koyduğu erkeği baştan çıkarak amaçlarına ulaşsa dahi, kaçınılmaz bir biçimde heyecanlar ve duyguların terk ettiği bir bedenle kalakalıyor:

"Kendimi tamamıyla kendimin dışımda hissediyorum... Otomatik hareketlerle davranıyorum. Baştan çıkarıcı bir kadın olmanın bütün kurallarını ezbere biliyorum ve vücudumu nasıl vurgulayacağımı, ön plana çıkaracağımı biliyorum ama altında, sanki her şey sırf gaz, bomboş, tın tın... Mükemmel bir şekilde hazırlandım mı ora-

dayım, ama vücudum orada değil. Uyum sağlayan bir bukalemunum, ama içimde yaşayan, titreyen hiçbir şey yok. Taklitte hareket ediyorum. Hiçbir şey bana değmiyor, hiçbir şey bana keyif vermiyor. Karşılaştığım erkekleri heyecanlandırıyorum, ama onların benim üzerimde hiçbir etkisi olmuyor, yalnızca adına yaşamım dediğim bu ölümcül can sıkıntısından beni birkaç saniyelikliğine koparıyorlar o kadar. Sonuçta, erkeklerden bu vücudu uyandırmalarını bekliyorum, hatta diyebilirim ki, sanki yaşamla ölüm arasındaymışım gibi bu vücuda'suni teneffüs uygulayıp canlandırmalarını bekliyorum. Ama her seferinde, hep aynı fiyasko oluyor ve onlardan nefret ediyorum. Sonunda hep başa dönüyorum. Kendimle ve sıkıntıyla baş başa kalıyorum. Kadınsı, yumuşak ve duyarlı erkeklerden hoşlanmıyorum, kollarında kendimi kadınsı hissetme umudumu çalarlarmış gibi geliyor. Maçoları seviyorum, kadın düşkünlerini. Onları çekersem, saf saf bunun kendime güven vereceğini umuyorum. Ama hamle yapmam gerektiğinde, onlarla yattığımda, hep aynısı oluyor, onlar vücudumdan zevk alıyorlar, ama ben en ufak bir keyif almıyorum. Hep karanlıkta sevişiyorum, böylece yüzümü göremiyorlar. -Mış gibi yaptığımı fark etmelerinden korkuyorum. Onları düş kırıklığına uğratmamak için rolümü mükemmelen oynamayı biliyorum. Bir erkekle tensel temasım olduğunda kendimi daha da fazla kaybediyorum..."

Onu bu tür baştan çıkarma stratejileri kullanmaya iten şey birine karşı duyduğu arzu değil, hayatta olduğunun, kendini tutsak hissettiği bedenden fazlası olduğunun kanıtı olan bir heyecan arayışı. Baskı ve zorunluluk hissederek erkeğin ne yazık ki ölümcül olanın yaşamına sızdığı o çıkmazdan onu özgürleştirme kudretine sahip olmadığını kavıyor.

Seansları sırasında Sandrine sık sık o yakın düşman, o yabancı gibi yaşanan, hiçbir yerinden kavranamayan, konturları belirsiz, aşklarının ardında bıraktığı acı tadı atfettiği bedene karşı bastırılamaz bir öfke besliyor. Bedeni yalnızlığından sorumlu tuttuğu ve bütün nefretini üzerine yansıtabileceği eşsiz benzersiz bir nesne olup çıkıyor. Terapi seansları sırasında sistematik olarak bedenine saldırıyor: “Mesele vücudumken buraya gelip konuşmanın ne işime yarayacağını gerçekten bilmiyorum. Belki de asıl çözüm bir estetik cerrahına yatırım yapmaktır, böylece sonunda rahata ererim.” Kendisine açıklayamadığı onu her gün olumsuzluğunun şiddetiyle şaşırtan, onu hiçe indirgeyen garip bir huzursuzluk yaşıyor. O iç huzursuzluğunu üzerinden atamadığı melankolik ruh haline uyarlar, çünkü bir türlü ondan kurtulamaz.

“Başka herkes için kadın olmak doğal bir şey, durup üzerinde bir an düşünmedikleri bir mesele, ama benim için çok zor bir mesele. Dışarıdan bakıldığında her şeyim tam, öyle bir davranıyorum ki, herkes süper kadını olduğumu düşünüyor, ama nasıl anlatsam, içimde kadın gibi hissetmiyorum. Erkek gibi hissediyorum demek istemiyorum. Sanki cinsel yönden kadın olduğuma ikna olmamış gibiyim, diğer yandan cinselliğimle oldukça barışığım... Bundan hiçbir şey anlamıyorum.”

Sandrine kendisine çok uygunsuz gelen şu soruyu sorarken buluyor kendini: “Ben hangi kadını?” Bu soru daha ziyade “Ben kimim?” diye anlaşılmalıdır. Bu varoluşsal şüphe, kadınlığının temellerini sorgulamaktan ziyade onu kafa karışıklığına sürüklüyor. Yanıtın başkasında, beklediği erkekte olduğuna inanmak, onu kimlikssel boşluğuyla yüzleşmekten muaf tutuyor. Başkası bu mutlak bilgiye sahip olacak ve kendi elleriyle bir kadın doğuracaktır, şekilsizlik olarak ya-

şanan bir bedeni saklamasına gerek olmayacak etten kemikten bir kadın. Nitekim Sandrine seansta bedenini müsvedde halinde bırakılmış, bitirilmemiş olarak tanımlıyor. Baştan çıkarma hilesi olarak, giysi ona sihirli bir kimlik vaat ediyor, ona cıfcaflı bir kılık ve koruma benzeri bir şey sunuyor, ama bu giyime dayalı bu kadınlık yapmacık kalıyor!

Giysi ne kadar lüks olursa, Sandrine giysinin bedeni üzerinde rengini bırakarak şeffaflığını engelleyeceği hayaline o kadar kapılabilir. Her ayrıntının öneme ve bu dalaverede oynayacak bir role sahip olduğu teatral bir incelik sergiler. Ama Sandrine soyunur soyunmaz ve şatafatlı süslerini bir kenara koyunca çıplak vücudu onu gözler önüne serer, öyle ki sanki bedeni bütün yüzü olur çıkar, yani içi boş bir varlığına.

Sandrine kendisini açıklanamaz bir güç tarafından ele geçirilmiş gibi, kendi kendisinden edilmiş gibi, kendisine ait olmayan bir hikâyeye boyun eğmiş bir bedenle karşı karşıya hissediyor. Burada cinnet hali değil, aksine bir kuşaktan diğerine aktarılan bir olumsuzluğun şiddetini anlamayı mümkün kılan çok kıymetli klinik bir malzeme vardır.

Yine bir erkekle bir ilişkiyi sürdüremediğini anlattığı bir seans sırasında Sandrine ciddi bir sarsılma yaşadı. Yaşadığı şey, bu kopuşa bağlı depresif bir andan çok daha derinden gelen, kimlikle ilgili bir paniğe, kendisini artık tanıyamadığı, bedeninin çözüldüğü, duyuşal ve duygusal kaynaklarının bulandığı bir hale yol açan bir yuvarlanmaydı. Bu yabancılık duygusunu, sayısız kez küçüklüklerinde anneleri ağır depresif dönemlerden geçen ve bu dönemlerde çocuklarını yoklukla değil de boşlukla karşı karşıya bırakan aile hikâyelerinden duyduk. Dolayısıyla burada bütün kişilik bir kimlik zelzelesiyle titremektedir. Erkek burada farkında olmadan, kadınların baştan reddedilmiş taleplerle yaklaştıkları günah keçisine dönüşmektedir.

BOŞLUKTAN KAÇMAK

Sandrine giysiye ona birisi olmasına yardım edecek yedek bir deri rolü yüklediğini anladı. Oysa bedeni boş gibi yaşıyorsa, kimliği de boştur. Erkeklerin terk ettikleri beden değildir, o bedende bulamadıkları kadındır. Kendisinin sonlanmamış doğumunda askıda kalmış, anne tarafında yaşamsal olanın eksikliği dolayısıyla yaşam kazanamamış bir bedenle donatılmıştır. İmkânsız olmuş olmasa, ona kendi kadınlığının yolunu bulmakta rehberlik edecek bir psikolojik doğum.

Sylviane'ın hikâyesi de çok farklı değil:

“On yıl boyunca annemle ilişkiyi gölgeledim. Oysa şimdi hatırlıyorum da, bütün çocukluğum boyunca annem kendi kendisinin gölgesiydi. Daha sonra öğrendim ki, benden önce bir çocuk kaybetmiş, bir erkek çocuk, doğumdan altı saat sonra. Sanki benim erkek olmam gerekiyordu, o kaybı telafi edebilmek için. Acaba bu yüzden mi benden hep nefret ettiği izlenimine kapıldım? Her halükârda, bana bakarken hep hüzünlü, hep düşünceli olurdu. Ergenlikte, içimde derinlerde çok büyük bir huzursuzluk hissetmeye başladım, nedenini bilmiyordum. Panjurları kapar, yatağımda saatler boyu uzanırdım, kapkara düşünceler ve tahammül edilmez bir boşluk hissi varlığını istila ederdi. Bunun nereden geldiğini anlayamazdım. Adı olmayan, kökeni olmayan bir hastalık gibiydi. O kadar üzgün, o kadar ümitsiz olurdu ki, sürekli uyumak isterdim. Beni biraz olsun evden çıkartan şey, gidip giysiler almak olurdu. Birazcık cep harçlığı oldu mu hemen alışverişe koşardım ve bu alışkanlık giderek arttı. Çok çekingen olmama karşın, giysi alacak parayı kazanmamı sağlayan bir iş bulabildim. Garip

olan, özellikle kazaklar, tişörtler alıyordum, yüzüme yakın olan parçaları. Daha sonra kavradım ki, o üstler ay-nada yüzümü giydirmeyi amaçlıyordu, yüzüme dayana-mıyordum, bana annemde görmeye alıştığım hüzünlü ve ümitsiz yüzü hatırlatıyordu. On iki yaşına doğru, giysi benim için bir sığınak, bir amaçtı ama aynı zamanda en büyük sorunumdu, çünkü daha çok gençken kazandık-larımın tümünü harcamaya ve yeterince param olmadı-ğında da borç almaya başlamıştım...”

Sylviane’ın örneğinde, giysi anne bakışının boşluğu semp-tomuna, iç karartıcı bir ayna rolü oynayan depresyona de-mir atmış bir yüzün boşluğuna yanıt vermeye yaramış. Bu bağımlılık onu aşırı borçlanmaya, oradan da takıntılı alış-verişlerini durdurmaya zorladığından, Sylviane bugün bu olanların gizli anlamını kavramaya çalışıyor. Kendini o dep-resif anneden koruyamadığı gibi onu depresif haline de bira-kamamıştı; Sylviane giysinin, onun psikolojik olarak bütün bireyselleşme çalışmasını engelleyen bu sembiyotik ilişki-den korumasını bekliyordu. Alışverişlerin tekrarı bilinçsiz-ce bu başarısızlığa işaret ediyordu, giysi gerçekte araya me-safe koymanın imkânsız içselleştirilmesini dışa vuruyordu.

Aynı fikir düzenini takip ederek, Juliette de farkında ol-madan içselleştirdiği annesinin depresyonunun çevresinde-ki hikâyesiyle tanıklık ediyor:

“Hissettiklerimi söze dökmekte o kadar zorluk çekiyo-rum ki. Olamıyorum... Hamlet’in o tiradının ortasında gibi hissediyorum kendimi: ‘Olmak ya da olmamak.’ Bir farkla, ben olmamaya mahkûm olmuşum. Bu bir seçim meselesi değil. Seçebiliyorsanız, bir tür özgürlük var-dır. Oysa burada benim için tek yol var: olmamak. Vü-cudumdan, zihnimden, ben olan her şeyden nefret edi-

yorum, tahammül edemiyorum. Deri, ruh değiştirmek olsun, ne isterseniz o olsun ama sakın o 'ben' olmasın, doğduğumdan beri hapishanem olan o 'ben'. Benzer fikirlerle kendimi yeniden karşı karşıya bulursam, tek çıkış kendimi yok etmek, ölmek. Bu beni o kadar korkutmuyor, çünkü o kadın ben değilim. Bazı zamanlar, ondan kurtulursam, yerini başkasına bırakacağını, hayalini kurduğuma, kendisiyle barışık olacak olana bırakacağını düşünüyorum. Aradığım o kadın, bulmama yardımcı olursanız sevineceğim kadın."

Ümitsizliğe gömülmüş bu monolog, her terapistin ilk seansa sorduğu bir soruya yanıt veriyordu: "Beklentiniz nedir?" Juliette bu sorunun üzerine sanki hiçliğe atlıyormuş da, birinin kendisini tutmasını umut ediyormuş gibi atladı. İntihar kaygılarının bu kadar açıkça ve hemencecik ifade edilmesine nadiren rastlanır, elbette bu, çalışmaya başlamanın aciliyetine eklenir.

Ne var ki hikâyesinde böyle bir çöküntüyü gerekçelendirecek hiçbir şey yoktu. Ortada ciddi bir gizem vardı. Anne-siyle babasını çocukluğu boyunca yanında olan, seven kollayan insanlar olarak tanıtmıştı. Bu biraz banal ya da en azından banalize edilmiş aile hikâyesiyle seanslarda bayağı oylanıldı.

ÖLÜM SESSİZLİğİ

Bir seans sırasında, Juliette'in bir anısı canlandı. Babası erkek kardeşleriyle birlikte onu ormana götürdüğünde, onlarla oynamayıp gözleri acıyana kadar bir kurukafa şekli görebilmek için bakışlarını yukarıya bulutlara diktiğini hatırladı. Korkudan ölüyordu ve sonunda göreceği şeye karşı bağışık-

lık hissedebilmek için babasının elini sımsıkı tutuyordu. Bir zamanlar olduğu o küçük kız, kötü bir kehanete inanıyordu. Ailesinin başına bir şey gelecekti, sevdiği herkes ölecekti... Juliette her şeyden korkuyordu ve o herkesin alay ettiği ürkek küçük kız, sonunda yaşamdan ödü kopan genç bir kadın olup çıkmıştı.

Kendisine bunun neden böyle olduğunu açıklayamadıysa da ölecekti, yalnızca bir zaman meselesiydi. Zamandan ölümün hayaletiymiş gibi kaçıyordu. Yeni yılı kutlamayı reddettiği gibi doğum gününü de kutlamıyordu, yılların geçtiğini ve ölüme doğru koşan o zamanın akışını durduramamanın çaresizliğini ona hatırlatacak her şeyden kaçıyordu. Ölümle ilgili ne zaman düşünse kendini içini kaplayan şeye karşı savaşılmaya zorluyordu. Kendisini geri dönüşü olmayan bir harekette bulunmaktan alıkoyacak ne varsa onu hazırlamak için kayda değer bir psikolojik enerji harcıyordu. Ölümden bir daha korkmamak için ölmek!

Kaygıyla baş etmesinin en etkili yolu çok, sık sık ve özellikle de giysi satın almak olup çıkmıştı. Çantasını, banka kartını aldığı gibi gecesi gündüzü belli olmayan, zamanın sayılmadığı bir alışveriş merkezine sığınuyordu. Orada saatler geçiriyordu, fiyatları karşılaştırarak, üzerine olan her şeyi deneyerek ve en sonunda da birkaç tane renkli giysiyi seçerek. Kara bir delik gibi yaşadığı ve tarif ettiği, kapkaranlık içiyle tezat oluşturan “parlak” renkler hoşuna gidiyordu.

Hikâyesinde görünürde travmatik hiçbir öge yoktu. Çalışmamıza başlayabilmek için travmaların peşine düşmek bizi hemen yanlış bir yola soktu. Ancak bedensel bir his dolayısıyla minnacık bir ipucu yakalayabildik. Karşı konulamaz, ne düşünceyle ne de akılla direnilemez bir güçle vakumlanmak hissi. Bebekken tekinsiz bir şey yaşamış gibi. Sanki sözcüklerden tamamen sıyrılmış, o ana kadar temsil edileme-

yecek kadar eski, duyularla kavranmış bir şeyle boğulur gibi. Ancak bir yetişkin bebeğin felaket olarak yaşadıklarını –kaygı, terk edilme korkusu, bir başkasına mutlak bağımlılık– sözcüklerle giydirebilir. Juliette acaba dünyaya gelmesi sırasında annesinin yaşadıkları hakkında kendini sorgulamış mıydı?

Şaşkınlıkla, annesinin, doğumunu ona kucaklayıcı bir anelik sunamadığı dramatik bir an olarak yaşadığını öğrendi. Nitekim hamileliğinin son aylarında, annesi aynı anda çocuk sahibi olmak için sözleştiği çocukluk arkadaşını kaybetmenin üzüntüsüyle altüst olmuştu. Yürekten kardeş olan arkadaşlardık, diyecektir bugün, yani otuz yıl sonra, hâlâ göz yaşlarına boğulan Juliette'in annesi. Arkadaşına o korkunç hastalık boyunca eşlik etmek istemiş ve aynı zamanda içinde çocuğunun büyüebilmesi için kendini ölümden korumak istemişti. Bu kafasında gerçekleştirdiği ayrılıkla, kızını ölümcül düşüncelerden uzak tuttuğunu sanıyormuş, oysa bebeğinin yaşamının ilk aylarında bebeği için psikolojik olarak orada olamamış, zira yoğun bir şekilde yas tutuyormuş. Ölümün sessizliği o kadar hazır ve nazırken, insan yeni doğmuş bebeğini nasıl sözcüklerle sarar? Juliette'in annesi yasin kısıncındayken, muhtemelen rahmindeki kızına bedensel bir duygu işledi: kıymetli varlığın boşluğu, ölümün hayaletvari mevcudiyeti... Juliette, durumun adını koyarak, terapisinde dönüm noktası olan temsilleri çıkarmayı başardı: Annesi kendisine hamileyken arkadaşının kaybının bıraktığı boşluk annesinin farkında olmadan benimsediği psikolojik bir parçasıydı.

Bu klinik örnekte, giysi, boşluğun geçici olarak askıya alınmasına izin veren bir işlev yüklenmiştir. Takıntılı giysi alımı; bir başkasının gözünde doğabilmek için umutsuzca çırpınan, var olmayan bir benliğin tesellisi olarak kendini aklar. Giysi özellikle, hiç olmazsa başlangıçta, kendini hiç

iyi hissetmeyen o anneden korunmak için Juliette'in kendi kendine ihsan ettiği psikolojik bir sınırın yanılmasıdır.

Daha genel olarak, aile hikâyelerinin şifreleri, yaşadıkları yaşlar çözülmeye başlanınca, aile içinde toplu ya da bireysel olarak yaşanmış bir trajediyle kardeş olmuş bir çocuk bulmak şaşırtıcı olmaz. O çocuk psikolojik olarak hayatta kalabilmek için kendi zararına miras aldığı o hayaletlere karşı savaşmak ve hayatta kalmasına yardımcı olacak tepkisel davranışlar –bağımlılıklar, manik hareketlilik ya da tersine depresyon– geliştirmek zorunda kalacaktır.

O felaket anını yaşayan kadınlar için, alışveriş yapmak hatıradan kaçmak için yalnızca fazladan bir eylem, bir tür acil deşarj. Sonuçta onlara ait bir mesele olmasa bile, kurtulmak onların meselesi! O boşluğa maruz kalmaktansa o boşluğun öznesi olmak... Evet, psikolojik bir boşluk oluşabilir ve bu kendi içinde bir kader değildir. Terapi bu anlamda o boşluğun sakladığını simgelemeye, konturlarını ve görünüm şekillerini sınırlamaya yardımcı olur, o dehşet verici duyumları aşmak ve özellikle de kendini ondan korumak için surlar, diğer bir deyişle psikolojik savunmalar örme için.

Kimlikssel oluşumumuza bağımlıyızdır ve psikolojik yaşamımızı, işleyişini, savunma sistemini anlamak, kişinin insafsız bir kaderin kurbanı olarak yaşamama bilinci kazandığının kanıtıdır. Mesele kendi hikâyesinin öznesi olmaktır, terapi çalışmasıyla desteklenmiş gölgeleri ve ışıklarıyla, inişleri ve çıkışlarıyla yaşamının romanını yeniden oluşturmaktır. O çocukluktan kalma huzursuzluk halinden kaçınmak için eyleme geçme ya da patolojik tekrara kaçmak değil, aksine o ruh haliyle yüzleşmek. Bir şekilde, çok yıkıcı bilinçdışı arzuların tetiklediği davranışlar aracılığıyla olanların bilincine varmayı hedeflemek.

ÖLÜMCÜL OLAN İŞBAŞINDA

Juliette monologuna şöyle devam ediyor:

“Otuz iki yaşındayım ve hayatımda hiçbir şey yapmadım... Çevremdeki herkes bir şeyler kuruyor, evlilik, çocuk, ama ben, benim hiçbir projem yok. Sanki bir gelecek umudum yokmuş gibi. Kendimi kısık ateşte ölürken seyrediyormuşum gibi geliyor. Ölümün çok daha hoş olacağına inanıyorum, çünkü hiç olmazsa sonra rahatız. Yakınlarıma neler hissettiğimden bahsetmeye cesaret edemiyorum. Neler hissettiğimi onlara nasıl açıklarım? Bazen, doğumumda derimin altında bir delik olduğunu hayal ederken buluyorum kendimi. İçimde hissettiğim o daimi eksikliğin nedeni o olsa gerek. Kimse görmüyor, ama ben her gün onunla yaşıyorum. Böyle düşüncelere kapılınca delirmekten korkuyorum. Feci şekilde kaygıya kapılıyorum. O anlarda, mutlaka evden çıkmam gerekiyor, alışverişe çıkmam gerekiyor. Dibe batmamanın yollarından biri bu...”

Bu gedik, delik, oyuk imajları, imkânsız bir yasta yitip gitmiş anneliğin yokluğunun metaforlarıdır. Anne, kendisini de içine çeken yasın nesnesinin içine çekilmiş bebeği için psikolojik bir varlık gösterememiş, yalnızca işleri görecektikleri yerine getirmekle yetinmiş. Bunu nasıl tarif etmeli? Bebeğiyle ilgileniyor ama... kendini vermiyor! Böylece boşlukla, gerçekte orada olmadan orada olan diğerinin boşluğuyla damgalanmış bir bağ ortaya çıkıyor.

Oysa bebeğin zaman içinde kendisiyle ilgili bir temsil oluşturmaya izin veren şey, çocuğa yönelik, var gücüyle ona hitap eden sözlerle eşlik eden annenin hareketleridir. Kendisinin temsilinden söz eden; çok erkenden kendisiyle

başkaları arasındaki sınırı, içiyle dışı arasındaki çizgiyi hissetme yetisine sahip olmaktan söz eder. Bu kendilik temsili iki eksende oluşur: bedensel eksen ve psikolojik eksen. Deri bu iki eksene aittir. İlk işlevi içle dış arasındaki, kendiyile dünya arasındaki sınırı çizmektir. Deri bunu elle tutulur bir biçimde bedeni koruyarak yapar, ama her kimse için ayrı ayrı içimizi, simgesel olarak içselliğimizi, “psikolojik yaşanmışlıklar” dediklerimizi koruyan bir tür zarfı temsil eder. Böylelikle ileriki bölümde daha ayrıntılı bir biçimde açıklayacağımız kavram olan “psikolojik deri”den söz edilebilir.

Bu deri fazla ince ya da delikliyse, aşırı hassas olduğumuz duygusuna kapılırız, sürekli dış gerçekliğin bütün öğeleri tarafından saldırıya uğramış gibi ya da hâlâ görünür bir varoluşumuz, kıvamımız yokmuş gibi hissederiz. Giysi burada yedek bir derinin yerine geçecek, gerçek bir gardiyanmış gibi kendine has var oluşunun güvenliğini emanet edecektir...

Juliette bir yetişkin olarak edinebildiği dışsal bir nesneyle hikâyesinde çok eskilerde yer alan, annesinin ona gösterdiği bakım sırasında tuzagina düştüğü, o gedik ve ilgisizlik duygusunu kendisine açıklayabilecek yeterince sözcük bilmediği bir dönemde hissedilmiş bir duyguya karşılık veremeye çalışmaktadır. Bu anlamda, göz boyaması anlık olarak işe yarayabilir ancak çok erken vücuduna işleyen o kayba içkin olan eksiklikten, şeffaflıktan onu kurtaramaz. Bütün küçük kızlar gibi annesiyle özdeşleşirken, bu yolla onun depresyonunu bile bünyesine işlemiştir. Örnek aldığı yetişkinin yasını içselleştirerek büyür: Yanında olan anne ama yaşlı kadın, kimliğinden bir parçayı emen siyah bir ışık gibidir.

Yaşamlarında talihsiz dönemlerden geçen annelerin hepsinin böyle bir aktarımda bulunmadığını söylemeye gerek yok. Burada kaydedilmesi gereken, bu somut olayda büyükanne babalar ya da yakın aile gibi akraba figürlerine başvurulmasının mümkün olmamasıyla kayıpların yığılmış oldu-

ğudur. Ayrıca Juliette için muhtemel başka bir özdeşleşmeye yönelmeyi imkânsız kılan şey, annesinin bu yası tahayyül etmekteki aczidir.

Burada bir kuşaktan diğerine geçecek bir psikolojik salgınla karşılaşyoruz. Annenin depresyonu, o depresyonu fark etmelerini, simgeselleştirmelerini yasaklarcasına bu hastaların bedenlerine adeta kaydoluyor.

Yedek bir deri gibi yaşanan giysi, böylece bir proteze benzer. Tıbbi anlamda, koltuk değneğinden farklı olarak protez kaybı, organik bedenin bir parçasının kesilip atılmasını telafi eder. İlk organ hiç var olmadığına göre, bir göz boyaması o organın mekanik ve cansız bir biçim altında var olduğuna inanmaya ve inandırmaya izin verir.

Kadın giysisi sancılı bir şekilde eğreti bir kimliğin portmantosu olup çıktığında, varlığın bir parçasının kesilip atılmış olması duygusunun telafisi olacak bir proteze uyumlanır. Böylece, herhangi bir nesne aynı işi görecektir, vekâleten bir kimlik ortaya koymak, göz boyamak asli rolüyle. Bağımlılık bu hastaların yaşamına yıllarca sızmış bir melankolide boğulmamalarını sağlayan zorlu bir mücadeleyle destekler.

Terapinin temeli, sonunda kolaylıkla kurtulabilmek için başlangıçta o marazi kimlik bağlarını bilinç düzeyine taşımaktır. Yoksa kendilerinden bir parçanın o hayaletlerle özdeşleşmesi kaçınılmaz olarak onları yıkar. Çocukluğun tarumar olmuş bölgesi tamamıyla silinemese de, hiç olmazsa etkisi, duygusal ve dürtüsel kapsamını daraltmak mümkündür. Nitekim terapi çalışması yaşamlarını, evliliklerini, başkalarıyla ve dünyayla kurdukları ilişkileri parçalayan o eksikli kimliğe yol açan çarkları tanımlamayı ve çözümlemeyi sağlar.

Oysa kendini daha iyi hissetmeye anlamak yetmez ve her terapi talebi iyileşmek yönünde sonsuz bir umut barındırır. Her hastanın psikolog muayenehanesinin kapısını itip içe-

ri girdiğinde bulmaya geldiği şey bu değil midir? Ancak bu “iyileşme” terimi ne anlama gelir? Böyle bir şey mümkün müdür? Hikâyemizin en karanlık yerleriyle barışmak mıdır söz konusu olan? Ya da onlara karşı olmaktansa onlarla birlikte yaşamak mıdır?

Dolayısıyla alışveriş takıntısını bütün kadınlar için geçerli olan tek bir yorum çerçevesinde anlamak kolaycı, daha-sı tehlikelidir. Psikanalizin avazı çıktığı kadar bağırarak savunduğu gibi geçerli olan tek şey öznenin yeganeliğidir ve semptom deşifre edilmesi gereken bilinçdışı bireysel mesajdır. Bir şekilde, o tanınmayan, yabancı beden hastalarımızdan her biri için tek anlamlı bir yoruma indirgenemeyecek kendi hikâyesiyle ilişki içinde biçimlenir. Kliniğin zenginliği, ilk okumada hepsi ortak bir ifade bulan psikolojik varlıkların çoğulluğunun sonucudur.

Gelecek bölümde, psikolojik oluşumun nasıl bedenle psikoloji arasındaki ittifaka sıkı sıkıya bağlı olduğunu ele alacağız. Gücünü bu kaynaktan alan kimliksel temeller olmadan özgür ve gelişmiş özne... Peki ama yitik ve sessiz yaşanan bir bedeni nasıl ele almalı?

Terapi öncelikle bu temel karmaşıklık üzerine kurulmalıdır: Psikolojide bedene bir anlam vererek bedene bir yer açılmalı, ama aynı zamanda giderek daha fazla anlam taşıyan ve bedenin psikolojik bir temsilini oluşturabilecek bedensel duyumlar üzerine çalışılmalı. İçsel yaşamın köklerinde bu düğümün dikkate alınması, bize göre hem bedenin hem psikolojinin öznelere olacak bu kadınlara eşlik etmek için kıymetli bir terapi kaldırıcı belirler.

ART ARDA

Işte gardırop fonunda resmedilmiş bir kadınlığın simge dilini ilmek ilmek söken bu çözümlemenin sonuna geldik. Mahremiyetimizi örten birkaç parça kumaş hakkımızda birçok şey anlatıyor. Kadınlığımıza benzersiz bir bakış yöneltiyor.

Karşılaştığımız ve giysi hakkındaki bu sorgulamayla birlikte hiç de kolay yaşamadıkları kadınlıkları hakkında sırlarını açıklayan bu kadınlar garip bir güzergâh izlemişler. Art arda tanıklıklarla, bazı kadınlardan cıfcaflı giysinin kabul edilemez bir çıplaklığın işareti olan adı konamamış giysi takıntısından duydukları mahcup acıyı dinledik. Bir kimlik eksikliği içlerine yerleşmiş ve giysi giydirdiği kimsenin sıkıntısını gizlemek için seçilmiş bir nesneye benziyor. Böylece, her bağımlılık kendi içinde marazi özdeşleşmeleri ortaya seren bir öge oluyor ve biz de bağımlılık niteliğiyle değil de bu özdeşleşmelerin niteliğiyle ve ortaya çıkarabilecekleri etkiyle ilgilendik.

Kitabın sonunda, hastalar itiraf edilemeyen bir iç huzursuzluğunu telafi edecek bir nesneye bağımlılığın dayataca-

ğı bir kadere takılıp kalmasınlar diye bazı klinik ipuçlarına değineceğiz. Bugüne kadar görmezden gelinmiş kadınlık keyfinin mahremiyle bağ kurabilmeleri için onlara nasıl eşlik etmeli? Terapi eksik kalmış bir kadınlığı iyileştirebilir mi? Şüphesiz içlerinden bazılarınınkini iyileştirebilir ve biz de burada o yolu mümkün kılmanın inisiyatiflerini kavramaya çalışacağız. Yapılması gereken, bir yandan, hikâyelerinin en karanlık bölümlerini ziyaret etmek ve giysi bağımlılığının arkasında gizli depresyona meydan okumaya cesaret etmek; diğer yandan, beden algıları ve daha iyi içsel narsistik temellerin kurulması için bir beden imajının oluşumu üzerinde çalışmak.

ÇABUK GİTMEK, İLERİ GİTMEK

Bu hastaların öncelikli hedefleri ilerlemektir. Ne yazık ki, bizim önerdiğimiz şey bu taleple uyuşmuyor. Çocukluğun işkencelerini silmek isterken, hatırlamak, terapinin paradoksu değil de nedir? İçlerinden bazıları için, bu cehenneme inmekle eşdeğer olduğu için akıl almaz bir yol demektir. Burada geçmişini karartarak, geleceği hayal ederek geçmişten kaçmak söz konusu değildir. Bilinçdışı etkileri kavramak için çocukluk hikâyesinin kalbine dalmak hiç şüphesiz kişinin arzusuna, yaşamına, hatta kaderine yeniden sahip çıkmasını sağlayacaktır, ama bunun için zaman gerekir! Bu gerilemeden kendini sakınmak ne çabukluk ne de etkililik kanıtıdır, tam tersine...

“Hayattaki en büyük tasam, hiçbir şey düşünmemek için ayarlamalar yapmak. Böylece, soru sormam gerekmiyor, özellikle de sorgulamam gerekmiyor. Ne yararı olur ki? Geçmiş, beni ilgilendirmiyor, ne de olsa insan geçmi-

şı değiştiresim. Neler çektiğimi çok iyi biliyorum ve daha fazlasını bilmem gerekmiyor. Ufak tefek şeyler için kendine işkence etme sanatından başka bir şey değil. Ben kafayı takmayı sevmem. Sık sık öyle olur ki, konuşur dururum, ama hiçbir şey söylemem. Her konuda bir fikrim vardır, ama aslında hep genel şeyler, kendimi boş hissediyorum... Bir kız arkadaşımın bir sorunu olsa, çok iyi öğütler veririm çünkü cebimde hep bir çözüm bulunur. Başkalarıyla uğraşmak kendinle uğraşmaktan daha kolay, ama gerçekte verdiğim öğütleri kendim deneyimlemiş değilim. Sanki her sosla servis ettiğim birkaç tarifim var gibi..."

Birkaç "psiko-reçete"nin köklü değişim vaatleri, her ne kadar toplumun büyük kesiminde rağbet görse de, kişiye terapinin sağlayacağı işebakiş konusunda cesaretlendirmez, bunu peşinen kabul edelim. Bu sıfatı hak etmiş hangi terapist, bazı hastaların, aşk iksirlerinin ve özdeğer duygusu kazandırmanın sırlarına vakıf şu yeni tür sihirbazlardan olunması beklentisini karşılayabilir ki? Kadınlık koçu olan psikoloğun yaşamlarının akışını yirmi dört saatte değiştirecek sihirli sözcükleri sarf etmesini beklerler. Ancak psikolojik gerçeklik çok başkadır ve irade kuvvetinden çok daha güçlüdür.

Kısa terapiler kesin bir cazibe birikimine sahipmiş gibi görünseler de, bu terapiler bilinçdişının zamanına karşı duran hız hareketine dahil oluyorlar. Böylece biz de öznel yaşanmışlıklarımızı basitçe sıkıştırılmış bir özete indirgeme riskiyle karşılaşıyoruz. Başka bir deyişe, bir yaşamın romanı birkaç cümleyle özetlenebilir mi ya da bir avuç mükerrer davranış içine sığar mı?

Terapi hiçbir koşulda birkaç seans ya da birkaç hoş söze dayanamaz. Nitekim pek çok kez gösterdik ki, takıntı-

lı alışveriş belirtilerini terapi çalışması olmadan dizginlemeye, muhakeme yoluyla kökünü kazımaya ya da baskılamaya çalışan hastalar uzun vadede o davranıştan kurtulamadıkları gibi ona hâkim olabilmek için sınırlayamazlar bile, yani itkilerinin etkinliğini hiçbir şekilde engelleyemezler.

Delphine bize bundan bahsediyor:

“Kâğıt üzerinde özdeğer ezbere bildiğim bir sözcük. Kendimi ifade etmek ve kendime güvenmek için kaç koçluk ya da kişisel gelişim etkinliğine yazıldığımı bilmiyorum artık. Bir hafta sonunda, her şeyi anladığımı ve anladığımı uygulamamın yeteceği izlenimine kapılıyordum. Birkaç gün sonra, kendimi yine kaygılarımla baş başa buluyordum ve her zamanki gibi çabucak can simidime, yani butiklere geri dönüyordum. O zaman daha da fena oluyordu, çünkü bilinçlenme anları yaşadığım halde hiçbir işe yaramadığı için kendimi suçlu hissediyordum. Acil bir çözüm arıyordum, hani şu bir daha geri almadan bir haftada beş kilo verdirmeyi vaat eden rejimler gibi. Terapiye başlamak benim için çok zor oldu. Başlangıçta daha iyi olmam için kaç seans gerektiğini bile sordum... Psikolog bana buna yanıt veremeyeceğini söylediğinde, bunu çok zor kabul ettim ve tekrar görüşmeye hemen gitmedim. Üzerinde biraz düşündükten, her şeyi denedikten ve hiçbir şey işe yaramadıktan sonra ancak yeniden başlayabildim. Sanki bu sefer artık uzun süreceğini kabul etmiş gibiyim...”

Terapi temel olarak psikolojik yapılanmamızı değiştiremez, ama hiç olmazsa farklı konumlanmalar ve başka nitelikte anlamlandırmalara izin verir. Bu psikolojik hareketliliğin ortasında muhtemel bir değişim fırsatı, daha esnek ve daha çeşitli işleyiş biçimlerine geçiş bulunur. Böyle psikolo-

jik bir örgütlenme tipi karşısında öznenin eylem ve düşünme özgürlüğünü yeniden bulabilmesi için devreye ne sokulabilir? Bağımlılık ilişkisinden iyileşmek gerçekten mümkün müdür?

RUHUN ACILARI İYİLEŞTİRİLEBİLİR Mİ?

“İyileşme” terimini yeniden inceleyelim. Tıbbi yankısı olan bu sözcük psikoterapide nadiren kullanılır ve böyle olması doğrudur. Tıpta, iyileşme ulaşılabilecek bir hedeftir, hasta olmadan önce geçerli olan sağlık durumuna dönüştür. İyileşmek, artık sağlığı bozan fizyolojik semptomlardan muzdarip olmamaktır. Örneğin, gribin iyileşmesi artık ateşin, yorgunluk halinin ve baş ağrılarının olmaması demektir. Mümkün olan ölçüsünde acıyı dindiren, bir çözüm bulan bütün yollar iyidir. Tedavinin ve nekahetin zamanı üç aşağı beş yukarı bellidir ve hasta belirtilerin yok olmasıyla engelsizce eski haline döner. Psikolojik acı durumunda süreç aynı mıdır? Terapi ve psikanaliz çalışması söz konusuysa, belirtinin kökünü kazımak değil, tersine yararını anlamak söz konusu olacaktır. Terapi çalışması tıbbi alanda olanın tersine hastanın bünyesinin ortasına kurulacak, yayılacaktır. Peki bu ne demektir?

Belirti kıymetlidir ve ne kadar çelişkili olsa da, bize inanılmaz derecede gereklidir. Bireyin psikolojik işleyişinin simgesel temsilcisi olarak hayatının kilit anlarından birinde toptan çöküş yaşama riskiyle baş edebilmek için, özne tarafından seçilen ayrıcalıklı savunma sistemi olarak ortaya çıkar. Böylece her psikolojik belirti çifte işlevlidir, hem engel olur hem korur diyebiliriz. Her belirti kişilik yapımıza içkin olarak bağlıdır ve onu çözümlemek demek bizim için vazgeçilmez olduğunu ve en azından başlarda ancak ve ancak kötü etkilerini azaltamayacağımızı kabul etmek demektir.

Bu belirti kalesinin toprakları üzerinde kuruluruz ve bu somut durumunu hoşumuza gitmedi mi değiştireceğimiz bir giyecek gibi değiştiremeyiz. Başka bir deyişle, ne onunla olur ne de onsuz! En azından başlarda. Hatta denebilir ki terapi esas olarak belirtiyi kabul edilebilir, daha az olumsuz etkili kılmak, içsel yapılanmamızda ona doğru bir yer vermektir. Bu anlamda, “iyileşme” terimi öznenin özgürlük yetilerini zehirleyen, zararlı bir psikolojik örgütlenme söz konusuysa dikkatle kullanılmalıdır. Ele aldığımız konuda, giysi takıntısını olduğu gibi bırakmak ve hastaların bunun bilincine varmasını sağlamak söz konusudur. Bir şekilde, kol-tuk değneği ya da protez-giysi kavramlarından semptom-giysi kavramına geçmektir.

Belirti, dikkat çekmeye çalışan bir psikolojik işleyiş bozukluğuna tercüman olur. Bilinçdışı belirtiyi deşifre edilecek bir hiyeroglif gibi, gizemli anlamını açığa çıkarmak için dinlenmesi gereken bir mesaj gibi bir yedek dil olarak kullanılır. İnsan psikolojisi tercüme ihtiyacından tatmin elde etmedikçe özneye rahat vermeyecektir. Dolayısıyla bir anlamda ormanı saklayan ağaçtır. Ve gündelik yaşamda bir prenses olmayı hayal eden bu küçük kızlar, onları dehşete düşüren, geçmişin hayaletlerini karşılarına çıkaracak o ormanın derinliklerinde maceraya atılmaya tahammül edemezler.

ANLAMIN ORTAYA ÇIKIŞI

Zamanda geriye gitmek, başka türlü işlememiz mümkün olmayan bir sıkıntı haline karşılık vermek amacıyla parça parça özenle yarattığımız bu belirtinin tarihçesini kavramak için tek yoldur. Başka bir deyişle, belirti, çocukluğumuzun travmatik anlarında yerleşmiş bilinçdışı örgütlenmeye giriş yoludur. Belirti çocukluktaki o nüveye gerilemeye da-

vet eder; bu, psikolojik acıyı gölgelemek yerine onu aşabilmek için onunla yüzleşecek içebakış çalışmasının temelidir. Travmatik andan farklı olarak, terapist eşliğindeki hasta o zamana kadar başvurduğu kaynaklardan başkalarını seferber edebilecektir.

Kişisel hikâyesinin dolambaçlı yollarını, davranışları ve seçimleri üzerindeki etkisini çözümlemek, tuzaklarla dolu bir yol izlemektir. Eylemlerine anlam vermek, duyumlarını yorumlamak, inkâr etmeden düşüncelerinin akışını dinlemek, olumsuz yansıtma larını önlemek, uzun soluklu bir öğrenme sürecidir. Durumun tuhaf yanı, terapide hastanın hem öğretmen, yani bilen kişi hem de öğrenci, yani bilmeyen kişi olmasıdır. Bu bilinç dışı bilgiyi içimizde gün ışığına çıkmak üzere bekleyen bir hazine gibi taşı rınız. Psikolog mutlak bilginin sahibi değildir. Bir aracı, bir nehir salcısıdır, hastanın sözlerinin kendisinin en derinlerine gitmesine, yaşam deneyimleri ve arzusunun gerçekliğinden oluşan kendi hakikatine yer açmasını sağlar. Şu hastanın birkaç sözcükle özetlediği gibi: “Bilmeden biliyormuşum.”

Söyleyecek bir şeyleri olmadığı konusunda kaygılanan bu kadınlar için nadasa bırakılmış sözün dile gelmesi, artık “ben” olarak var olmaya başlamak için içine süzülecekleri psikolojik bir beden oluşturur. Psikolojik yaşam böylece kabul görür ve boşlukta yankılanan bir sözden seanslar ilerledikçe uzaklaşan kimlik niteliğindeki bir söz tarafından adeta yeniden canlandırılır. Psikolojik yaşam, fevkaladeligimizin formülü içinde tanımlanmış, yaşam deneyimlerimizle bağ içindeki özel bir alfabe çerçevesinde gelişmiş içsel bir dil üretir.

Çağrışımsal bir sözü serbest bırakmak o güne kadar bastırılmış, yaşanmışlıkları uyandırarak psikolojik öğelerin ortaya çıkmasını sağlar. Düşünceyi anlam verme arzusuyla işlemek belirsizliklerle beslenmiş bir sorgulamaya gözü kapa-

lı dalmayı gerektirir, bu, doğduğu andan itibaren el sürülemez bir hakikat gibi maruz kalınan ötekinin söyleminin yalanlarına kapılmamak için olmazsa olmaz koşuldur. Beklenmedik şey, şüphelenilmeyen bilinçdışı bilgiden ortaya çıkabilir. Anlam, çoktan tepilmiş yolların dışında bize yanıtlar sunan duyguların şafağında kendini belli eder. Duygularımız klinik bağlamda, zengin bir psikolojik hammaddeyi ortaya çıkarırlar.

Duygusal hafıza, yegâneliğimizin potası, silinmez izler gibi psikolojimize ve vücudumuza kazınan zevk ve hoşnutsuzluk duygularından oluşur. Terk edilmemişse de nadaşa bırakılmış bu duygusal tarla bilinçdışını duymayı mümkün kılan yollardan biridir. En yoğun ve öngörülemez duygularımız başka bir zamandan, kendini bize bir sürpriz gibi hatırlatan unutulmuş bir zamandan kalma duygularla yankı halindedir. Bir hasta önüne gelene drama türü filmlerden hoşlanmadığını söylese de bir filmde anne babası tarafından terk edilmiş bir çocuk karşısında ağlayınca kendi de şaşırarak, bir başka hastanında kıymetini bilmeyen âmiri konusunda öfkesi dinmeyecektir... Hikâyeler tekrar eder ama benzeşmez; gündelik yaşamın psikopatolojisi arkasında var olmak ve etkin olmak isteyen bir geçmişten hayal meyal hatırladıklarını anlamak kişiye kalmıştır!

DEPRESYONA KARŞI KOYMAK

O travmatik geçmiş geri döndüğünde, kaygı ortaya çıkar. Söze dökmek ilk adımdır. Ne yazık ki, söze dökme eylemi bu kadınlar için onları depresyona sokabilecek psikolojik bir sınırın diğer tarafına geçerek kendilerini büyük bir tehlikeye atmak anlamına gelir. Böylece, eylemde bulunmak sözcüklerin yerine geçer ve bilinçdışı planda o giysi takıntısı be-

lirtisinde ayrıcalıklı ifadesini bulur. Belirti psikolojik bir hayatta kalma çabasını, başka bir deyişle ağırlaşmış bir depresif tabanı maskeleyen savunma mekanizması kılığına bürünür. Nitekim o alışveriş dürtülerine bağlı kısa süreli öfori kaygıdaki cehennem azabına karşı durmak için psikolojik bir stratejidir. Ne var ki, insan ruhu kanmaz.

İçsel işleyişini anlamak, kişiyi arzularına daha yakından saygı duymaya ve özellikle de başkalarının arzularına karşılık verme zorunluluğunu hissetmemeye davet eder. Bizim konumuzla ilgili olarak, giysilerin bastırılamaz bir hırsla satın alınması gerçekte bir arzunun yanılsamasını yaratır, ancak satın alır almaz bu hastalar depresif bir bağlamda yeniden arzusuzluklarıyla baş başa kalırlar. Tükenen ve bu kadınların sürekli yeniden yeniden oluşturmaya çalıştıkları bir arzu. Bu giysi bağımlılığının altında yatan soru şu olacaktır: Arzusuyla nasıl uzlaşacaktır?

Terapide maceraya atılmak demek, ne pahasına olursa olsun öznelliğimizi yaratan şeyi anlamak istemek, başka bir deyişle hakkımızdaki yanlışlı dolu ve kendimizi gerçekleştirmemize engel olan inançları ortaya dökmek değil midir? Anlama yönelmek yetiştirilişimizdeki aile temellerini başka türlü düşünmeye cesaret etmeyi gerektirir. Geçmişimizin meyvesiysek de, o geçmişe o kadar da bağımlı değilizdir, zira o geçmişin anlamını hikâyemizin kaçınılmaz sınırlarının ötesinde yeniden elden geçirmek her zaman mümkündür.

Peki o hastalara yıllardır etkisini gösteren bir yaşama sıkıntısını kontrol altına almak için birkaç seansın yetmeyeceğini nasıl açıklamalı? Düşünülmez olanın meydan okumasını kabul etmelerini nasıl sağlamalı? Aksine her zaman kaçtıkları korkuyla yüzleşmeleri gerekeceğini, depresif uçurma dalmaları, daha sonra daha iyi özgürleşebilmek için depresyona göğüs germeleri gerekeceğini onlara nasıl anlatmalı? Depresyonu görünce tanımak, sınırlarına hâkim olmak,

neden ortaya çıktığını bilmek, yararının ne olduğunu, ama özellikle de neye karşılık geldiğini bilmek...

Depresyon hali, çocukluktaki ve travmatik kendilik parçasıyla karşılaşılacak bir kapıdır. Hepimizin kayıplarla, başarısızlıklarla ve hayal kırıklıklarıyla dolu kişisel yaşamımızın engelleriyle temsil edilen depresif bir tarafı vardır. Kim kendisinin böyle bir şeyden muaf olduğuyla övünebilir ki? Ancak her zaman görmezden gelirken birdenbire bu yanımla yüzleşmek gerektiğinde ödümüz kopar. Bu, sanki dönüşü olmayan bir yola girme riskini göz almak gibidir. Kendini keşfetmek, her zaman için bir metafor olmuş olan giysiyle yaşanacak yüzleşmeyi başından savma ihtiyacıyla karşı karşıya gelir. Bu hastaların her şeyden çok tereddüt ettikleri nokta burasıdır ve patoloji aracılığıyla kendilerinden hep uzakta tuttıkları şey budur. Aslında muzdarip oldukları bağımlılık, hiç durmaksızın kendilik boşluğunu, dolaplarında yığılan giysilerin simgelediği ölü deriler koleksiyonlarının altına gömmeye çalışır.

Anlamsız, hovarda ve yüzeysel biri olduğunu düşünmek, o belirtiyi karşı konulması neredeyse imkânsız bir içsel yıkıcılığın temsilcisi olarak görmekle aynı bakışı yaratmaz. Kaçınılmaz bir biçimde başarısızlığa mahkûm “-meli,-malı”larla ruhsal olarak kendini taciz etmekle bunun bir alakası olmadığını anlamak, bu hastaların ilk zaferi olur. Davranışlarımız ruhsal ihtiyaçlarımızın bir meyvesidir ve davranışlarımızın ölümcül kudretini sınırlamak üzere onları bu yönde anlamlandırmak önemlidir.

Seansta, kendilik düşüncesinde dağılma, yani sancılı bir psikolojik değişkenlik yaratan depresif öğeleri yeniden benimsemek asıl meseledir. Bu, ancak ve ancak bir şeyin olup olmadığının nesnel gerçekliğini ayırt eden bir düşüncede takılıp kalmamayı gerektirir. Aksine, geçmişindeki iz bırakan bir olay üzerine yorum yaparak kafa yormak, psikolo-

jik yaşam tarafından bilinçli olarak entegre edilmeyi bekleyen duyguları serbest bırakır, simgeleştirilebilir içsel temsillerle bağlara ayrıcalık tanır. Bu depresif malzemeyle yüzleşmekten doğan fenalık hissiyle geçen bir dönemden sonra belli bir süre geçince psikolojik savunmaların güçlendirmesi ve daha zararsız savunma mekanizmalarına başvuru başlar. Bir zamanlar iyi bir koruma sandığımız şey, sıkıntının kendisinden çok daha fena bir çözüm olmuştur.

Böylece terapi sürecinde girilen depresyon ve psikologun duruşu, özneye bir belirti olarak giysi ihtiyacını saymazsak asla ifade hakkı bulamamış huzursuzluğun kaynağına gitme imkânı tanır. Bu içebakış çalışması bilinçdışına ve temsillerine has başka bir zamanı ve başka bir sözü seferber eder. Bu da, öznenin acilen aşırı tüketimi buyuran güncel trende karşı durup kendiyle zaman geçirmesini gerekli kılar.

PSİŞİK BİR YER

Terapi mekânı bu depresif yolculuğa cesaret edilebilecek, terapistle kurulan ilişkinin ve orada bulunmanın niteliğinin gerçek anlamını bulduğu, dünyanın ve zamanın dışında bir alandır. Muayenehane herkesin teker teker psikolojik gerçekliğine anlam vermek ve kavramak için sözün anlamsızlıktan doğurduğu bir özgürlük meydanına benzer. Düşünce insanları olarak sürekli anlam tarafından talep ediliriz. Anlam biz kulağımızı tıkasak bile bizi sürekli çağırır. Psişik bedenimiz eksiklik ve hayal kırıklığının izini taşır ve her hasta işlenmemiş yaslarla, itiraf edilmemiş fantezilerle, gölgelenmiş duyumlarla boğuşmak zorunda kalacaktır.

İlk görüşmelerde psikolog ya da psikanalist kim olursa, o yabancının önünde, kaygılarla kalbura çevrilmiş içsel boşluğu nasıl söze dökmeli? Çoğunlukla engel, hastanın yaşadığı

travmanın yumuşamış bir hal almasından kaynaklanır. İnsan hastanın haline acır, ruhunun derinliklerinde neler hissedildiğinden bihaber gibi görünür. Hasta için o kadar tahammül edilmezse bu ahlâki sancıyı dışa vurmanın âlemi nedir? Bu yaraya tuz basmak olmaz mı? Terapisinin ilk aylarında, Julie sık sık hiçbir ilerleme kaydetmediğinden yakınıyordu:

“Daha iyi hissetmek için, iyi olayım diye size geldim. Moralim: Şimdiye kadar hiç bu kadar kötü olmamıştı, buradan ağlaya ağlaya çıkıyorum, derinlere gömdüğüm bütün şeytanlarımla karşı karşıya kalıyorum ve şu anda hiçbir şey olduğu yok. Doğrusunu söylemek gerekirse terapi deyince aklıma böyle bir şey gelmemişti.”

Kendine bir söz alanı sunmak ve birisi onları dinlesin diye para ödemek, bu kadınlara her şeyden önce etkisiz ve yanıltıcı gelir. Tükete tükete kendilerini uyuşturmak için akıl almaz rakamlar harcarlarken, bir seansın ücreti onlara her zaman fazla gelir ve psikolojik yaşamlarına yatırım yapmakta ki gerçek güçlüklerini kanıtlar. Çalışma, o terapi alanına ve bağına önem vermeye hazır olduklarında ve nihayet kendilerine tanıyabilecekleri dikkat boyutunda başlar.

En başta, kendileri hakkında sahip oldukları ve terapistte yansıttıkları o acımasız yargıdan vazgeçmeleri, kendilerini konusu sandıkları davanın hayalî jüri üyelerini susturacak iyi yürekli bakışını kabul etmeleri gerekecektir. Yavaş yavaş, terapi ittifakının oluşumu butiklerdeki dur durak bilmeyen alışverişlerinin yerini alır. Muayenehane yavaş yavaş beklenmedik bir fantezi olarak butiğin yerini alır. Burası bu sefer boşlukta kaybolmayacak ve anlamla yüklenecek nar-sistik bir teselli sunar. Aktarımsal bağ kuruldukça, ilginç bir yer değişimi gerçekleşir: Takıntılı hareket etmenin mekânı

olan butikten farklı olarak, muayenehane bu alışveriş takıntısını anlamlandırma sürecinin bir parçası olur. Muayenehane başka bir kimseyle ilk kez ölümcül meselelere sürüklenmeyecek bir ilişkinin deneyimlerini yaşama yeridir.

Psikoloğun kavrayıcı varlığının eşliğinde içinde aldığı yol, hastanın terapistle ilişkisinde ortaya koyduğu, “aktarım” denen şeye dayanır. Tedavi edenle tedavi olanın karşılaşmalarında psikanalitik terapi açısından çok kıymetli ve merkezi olan bu kavram travmaları anlamaya ve eğer iyi çözümlenirse sıklıkla bir yetişkinin varlığını ortaya koyamadığı ya da sorunlu olduğu çocukluk travmalarının kapanmasına yardımcı olur.

Aktarımın çözümlemesi, hastanın psikolojik olarak nasıl oluştuğunu ve özellikle de bu oluşumun çocuğun anne baba figürlerini içselleştirme biçimine bağımlı olduğunu anlamak için muhteşem bir araçtır. Başka bir deyişle, gerçek hatıraların ötesinde, seansta bize yaşatacakları ve hissettireceklerinde, sohbetin ve bizi bağlayan şeyin niteliğinde hasta için, onun eşsiz benzersiz deneyimi çerçevesinde neler olup bittiğini yorumlayabiliriz. Aktarım terapinin başlangıcında her zaman bu şekilde ortaya çıkmaz. Hasta bilinçdışı mekanizmalara maruz kaldığından, terapi hasta tarafından kavranması zor bir teorik kavram olarak kalır.

TENSEL BİR İLİŞKİYE DAYANMAK

Oldukça yaygın olarak, bu hastaların en büyük güçlüğü ötekiden kendilerine geçmek oluyor. Bu takıntılı patolojide, terapistle ilişkide zorunlu olarak bağımlılık kaygısının ve kontrol ihtiyacının izi olur. Farklılaşmış ve tam da bu nedenle bireysel bir konumun sorumluluğunu üstlenmekteki zorlukları onları katlanılmaz bir duruma sokar. Hastalar tera-

pistlere kaygı krizlerine acil karşılık bulma hırslarını ve taleplerini aktarırlar. Oysa kumaştan değil etten kemikten bir ilişki üzerine inşa edilecek bir buluşmaya cesaret etmek için zamana ihtiyaç duyarlar.

Acil bir şekilde psikolojik teselli arayışında olan Sonia terapistinin taleplerini kayıtsız şartsız karşılamamasını kaldıramıyordu. Hayalindeki erkekle karşılaşmamış olmasının nedenlerini anlamaya çalışmak yerine, erkeğin kendisini terk etmesini önleyecek şekilde eğitilmek istiyordu. Terapistten talebi, üstü örtülü bir biçimde şuydu: “Karşımdakinin bana bağlanması için gereken psikolojik araçları bana verin.” Tekrar tekrar dillendirdiği şikâyeti onu kaçınılmaz bir biçimde çıkmaza sokuyordu: “Neden ruh ikizimi, diğer yarımı bulamadım? Aşk ilişkilerim sabun köpüğü gibi... Devam etmiyorlar, sönüyorlar... Hep karşımdakinin çevresindeyim. Benim için özgürlük bağlanmak/yapışmak demek... Ben kimseye ait değilim, kim olduğumu bilmiyorum... Birinin kızı olmak, birinin karısı olmak... Birinin bir şeyi olmaya o kadar ihtiyacım var ki.”

Sonia kendinde eksik olan o parçanın onu mutsuz etmek için elinden geleni yaptığına ikna olmuştu. Böylece, ümitsizce karşısında en ufak bir arzusunu dahi atlamayacak, bir kopya gibi onu tamamlayacak bir erkek olsun istiyordu. Sonia bu fantezi aşk karşılaşmasından kendisiyle beklenmedik bir karşılaşma umut ediyordu. Otonomiden bahsedilmesini istemesinin nedeni, o hayalini kurduğu ve içinde eriyip gideceği sevgiyi somut olarak mahkûm edecek olması değildi. Her seans, Sonia'nın çözümlemeyi reddettiği romantik inançlar içinde boğulan bir söylem yorulmak bilmeden önümüze çıkıyordu:

“Yalnızlığım artık dayanamıyorum. Yaşamak için yanımda birine ihtiyacım var. Sevgisiz geçen her gün me-

zara bir gün daha yaklaştırır, denmez mi? Kendimi yaşayan bir ölü gibi hissediyorum. Tek keyfim, giysilerim... Depresyona girmemek için ufak tefek çılgınlıklar... Ama arkadaşlarıma sık sık söylediğim gibi, hayatımda bir erkek olsaydı, kendimi o kadar çok para harcamak zorunda hissetmezdim. Can sıkıntısının üzerime yapıştığını hissetmezdim. Birbirimizi tanımamız ve sevmemiz için bir tek bakış yeterdi. Bir bütün olurduk. Büyük bir romantik olduğumu biliyorum ama kabahat değil ki... Ne zaman giyinsem, o günün büyük gün olduğunu, onunla nihayet tanışacağımı düşünüyorum. Bir rüyadaymışım gibi bir aşk hikâyesi, sıra dışı bir aşk hikâyesi yaşamak istiyorum. Nihayetinde, benim tek sorunum hayatımın erkeğiyle karşılaşmak."

"Sıra dışı" terimi Sonia'nın sözlerinin arasına sinsice sızıyor, ama Sonia bunun psikolojik yaşamı üzerindeki anlamı üzerinde bir saniye olsun durmuyor. Kitabın başlarında Chloé'nin tanıklığındaki narsistik gediği kapatacak koşulsuz sevginin vaatlerinde olduğu gibi. Sıradan olandan Sonia'nın fobi derecesinde ödü kopuyor, o sıradanlık ki, onu prenses konumundan Külkedisi konumuna sokabilir. Sıradan olmanın yer almadığı fantezi yaşamının dört duvarı arasında korunaklı kalmak için sürekli psikolojik bir mücadele veriyor. Yaşamına dair seçimlerini, düşünme biçimlerini ve elbette alışveriş alışkanlıklarını bu sıradan ve sıra dışı ayrımına göre yapan kaç hasta dinledik? Fevkaladelikten uzak bir kitle içinde kaybolup gitmemek en üstün ilkeleridir. Peki herkes gibi olmak, bu kadınlar için ne anlam taşır?

Herkes gibi olmak kimse olmamakla eşdeğerdedir. Bu hastalar ümitsizce ölümlülük, yaşlılık ve bedensel çöküş kavramlarının silinmiş gibi olduğu bir dünya ararlar. Farklılıklarıyla kendileri olarak kalarak herkes gibi olmayı kabul

edebilecekleri düşünce akışkanlığını haiz değillerdir. Sonia için, “ben” tahayyül edilemez bir kavramdır. Yalnızca “biz” onun gözünde değerlidir. Sığınabilceği ve onu katlanılmaz bir gerçeklikten koruyacak ve yanındakinin kendisi yerine yaşayacağı iç içe geçmiş bir ilişki ...

SIRA DIŞININ VAADI

Sonia sık sık başlangıçta yere göğe koyamadığı, ama sonra sıradan olduğu ortaya çıkan sansasyonel aşk hikâyelerine ağlanıp duruyor. Her ne kadar, başlangıçta bu adamların her biri hayatının seçimi olacak bütün ölçütlere uyuyorsa da. Ne yazık ki, birkaç hafta sonra erkek her zamanki gibi onun naifliğinden ve bedeninden yararlanmış erkekler kастının bir üyesi olup çıkıyor. Sonia'nın sevgilileri, seanslarda ona ihtiyacı olan şeyi sunamayan iktidarsız suçlu rolünü oynayarak birbirini ardına endam ediyorlar. Gerçekte hangi erkek bu imkânsız misyonun altından kalkabilir ki? Sonia'nın en ufak bir düş kırıklığından kaçmak yönündeki neredeyse daimi arzusu, onu depresyona karşı kalkan olarak yanına birini aramaya yönlendiriyor.

Çocukluğunun dehşetengiz korkularını dindirme kudretine sahip bir adamı ümitsizce beklediğini çözümlemesi çok zaman alacaktır. Yaşamının dengesini bozacak o mucize erkeğin arkasında yatan nedir? Ona yaşama zevkini yeniden vermesi gereken kimse, onu terk ederken ona ölme hissi verenle aynı kişidir. Zaten genelde o ayrılıklar aşırı derecede ani ve sert bir şekilde, tek söz edilmeden, açıklama yapılmadan, uyarmadan gerçekleşiyor. Sevgililer ortadan kayboluyor, yavaş yavaş çekiliyorlar, söyleyecek bir şeyleri yokmuş, Sonia'yla ilişkileri asla olmamış gibi. Bu ilişkiler zaten muzdarip olduğu terk edilme kaygısını ve onların gözünde

tümüyle şeffaf olma duygusunu beslemekten başka bir işe yaramıyor.

Bu tanıklık, bu kadınların hiç durmadan kendilerini küçük görmeleriyle ezici bir büyüklük kompleksi arasında salınmalarının iyi bir örneğidir. İkisinin ortası yoktur, birinden diğerine hiç geçiş payı, palette hiçbir nüans yoktur. Burada elimizde olan şey, patlayıcı bir psikolojik çatışmada yoğunlaşabilecek bir metafordur: her şey olmak ya da hiçbir şey olmamak! Terapi her şey olmak istemenin aslında hiçbir şey olmak istememek anlamına geldiğini fark etmelerini ve hissetmelerini sağlayacaktır. Her şey olmak, “o” kadın olmak demek, karşısındakiyle bağı besleyen ve her kadını bağlanılası ve çekici kılan fevkaladeliliğiyle benzersiz olmak hakkından yoksun bırakmak demektir. Yaşamını bir mutluluk gökkuşağı haline getirmek isterken “gerçeklik” sözcüğüne katlanamayan Sonia, kendisini sürekli iç huzursuzluğuna bağlayan bir düşünceye nasıl dayanabilirdi ki? Eylemdense düşünceye yatırım yapmak, sürekli depresif fikirlerle boğuşan Sonia için sancı vericiydi.

Terapi süreci öznenin yıkıcı bir dürtünün etkisi altında olduğu yabancılaşma sisteminin önüne engel koymayı hedefler ancak bu, bazı şeylerden vazgeçmeden olmaz. Başka bir deyişle, bu, sürekli olarak ideal duygusunu elektriklenmiş gibi çarpan ve özneyi iptal edemeyeceği bir geçmiş karşısında çaresizliğe gömen bir gerçekliğin yasını tutmayı gerektirir. “Yas” ya da “iyileşme” terimleri kullanılsa da, mantık hep aynı kalır. Böylece, kendi üzerinde çalışmak, peşin peşin belirlenmiş gibi görünen kaderden kendini kurtarmak anlamına gelir. Yani adımda oraya buraya çarparak kör gibi elleriyle yoklamak yerine, kırılganlıklarıyla ve psikolojik temelleriyle karşılaşmak.

İç huzursuzluğu, tırtılının eşsiz benzersiz ve benimsenmiş bir kadınlığın kelebeğine dönüşebilmesi için zaman ve uzun

vadeli bir çalışmaya yatırım gerektirir. Kendimizi kandırma-
yalım, görev tekdüze ve uzundur ancak yaşam için zehirli
bir bağıın sökölüp çözölmesi mümkindür. Mucizelere inan-
madan terapi sürecinin bağıında kendiyle karşılaşmak sık-
lıkla ikinci bir doğuma benzer. Tek bir farkla, bu ikinci do-
ğum bizim elimizdedir.

KAYIP BEDENDE

Öznenin bağıına kazınmış çatlakların yeniden ele alınma-
sı olan terapinin amacına eğildikten sonra, başkasının sö-
zünden kurtulmanın, kendi cümlelerini kurmanın ve son-
ra kendi adına ve kendi arzuları adına konuşmanın yöntem-
lerini tanımladıktan sonra, başka bir temel terapi konusu-
na değinmek istiyoruz: beden üzerinde ve bedenle çalışma.

Bu kitabın başından sonuna konusu beden; bu kadınların
arzuladıkları imaja çok aykırı bir beden ve boş, kemikten
bir kafes olma duygusunu kamufle eden giysi. Giysiye ba-
ğımlı olmaktan dolayı en çok huzursuzluğu duyan kadınlar
için, giysinin hem kimlik hem de koruyucu kılıf işlevi gör-
düğünü gördük, giysiye açgözlü bir şekilde yaklaşılmasının
ve ona duyulan arzunun tatmin edilememesinin nedeni bu-
dur. Bu kadınlar bedenlerinin imajı kadar bedensel içleriyle
teması da kaybetmiş gibiler. Bunun sonucunda güvenilir bir
bedensel kimliğe sırtlarını dayamaları imkânsız hale geliyor.
Bedensel kimliği yeniden inşa etmek, dışarıdan gelen yıkıcı
bakışlara direnmenin olmazsa olmaz koşuludur ve yeterince
sağlam içselleştirilmiş bir beden imajı inşa etmeyi gerektirir.

Birkaç yıllık terapiyi geride bırakmış bir hastayı dinleyelim:

“Bütün ilişkilerde hep fazla gergin, aşırı hassas oldu-
ğum duygusu vardı içimde. Giysinin kendime satın al-

dığım bir deri rolünü oynadığını anladım. Bedeni maskelemek için varmış. Onu sevmiyormuşum, onu hissetmiyormuşum. Teker teker hangileri olduğunu söyleyemesem de, bedenimin sancılı pek çok hatırayı kaydettiğini biliyorum. Giysi, sanırım, bendeki o eksikliği saklıyordu, sanki sırf dış görünüş önemliymiş gibi. Çok uzun zaman yalnızca bir kafaydım, vücudum yoktu. Bugün, içsel olarak evrim geçirdim ama daha bedenim üzerinde de çalışmam gerektiği fikrini bir kenarda saklıyorum. Şu sıralarda, gevşeme üzerine çalışıyorum, bunun sayesinde bedenimin bilincine varmaya başladım, orada olduğunun, onunla karşılaşmayı öğrenmem gerektiğinin farkına vardım.”

Daha yeni otuzuna basmış Anna da şöyle anlatıyor:

“Vücudum benim hep günah keçim oldu. İki yıllık terapi sonucunda, nihayet oluruna bıraktığımı söyleyebilirim, vücudumun saygı duyduğum bir müttefik olduğunu ve hatta vücudumun ben olduğunu kabul ettim. Artık eskiden olduğu gibi bir yabancı değil benim için. Uzun sürüyor, değişiklikler hissediyorum, çok ufak ama kesinlikle temel atıcı.”

Terapi köprüsü esas olarak, bu hastaların bedenlerini nesne-beden olarak değil de özne-beden olarak anlamlandırarak benimsemeleri üzerine kuruludur. Bizi ilgilendiren patoloji yönünden, bağımlılık giysisiyle aynı anda belirti olan beden. Bu kadınlar bedenlerini bir nesne olarak yaşadıkları içindir ki, erkeklerin nesnesi olup çıkmaktadırlar.

Bedenlerine zararlı olan bu ilişkiden çıkmayı başarırlarsa, onu artık bambaşka bir bağlamda, canlı baştan çıkarma bağlamında duyabilir ve erkeklere ya da giysi gibi yedeklere bağımlı

lılık dolayısıyla çekilmez olmuş o ilişkilerden çıkabilirler. Bu onların, başkalarının arzularına kendilerini yem olarak sunmamaları ya da ideal giysiyi sonsuza dek aramamaları için yeterli gelecek “psşik deri” dediğimiz şeyi edinmelerini sağlar.

EGO VÜCUT BULDUĞUNDA...

Kitap boyunca geliştirilen düşüncelerin ana fikri şudur: Sağlam ve güvenilir bir narsizm en iyi kimliksel kılıktır. Varlığı giydiren, anne baba referanslarının sunduğu modelin saf tekrarından uzak, onun kendine has bir kimlik edinmesine izin verir. Farklı aşamaları bedensel egomuzu biçimlendirir. En iyi durumda, bu ego referans noktası görevini görmek üzere yeterince sağlama alınmış ve tanımlanmıştır, sarsılmazdır. Ama kimi durumlarda ve farklı farklı nedenlerle, bazen ego sarsılmaz değildir ve bu da her türlü patolojiye, en sakatlayıcı patolojilere kadar açılır. Bazen deliler gibi kendini kaybederek bir giysinin peşine düşmek de bu bağlamdadır.

İnsanın olduğu şey olduğu hissi, o beden-ego neye dayanır? En ufak bir sarsıntıda, ister bedensel ister psikolojik olsun, un ufak olmayan ya da devrilmeyen bir temel nasıl güvenceye alınır?

Kimlik duygusunun güvenilirliği, egonun sağlamlığı ve sürekliliğiyle, doğduğumuz andan itibaren bedenle ruh arasındaki sınırda psikolojik olarak oluşan o ögeyle ilgilidir. Freudyen analitik düşünceye göre, egonun kaynağı bedendir. Bebek, çevresini saran yetişkinlerin sözlerinin eşlik ettiği tuhaf bir duyusal algılar yumağı aracılığıyla dış dünyanın içine sızmasına izin verir. Yavaş yavaş temsiller geliştirir, imajlar üretir, psikolojik dünyasını, yani aslında düşünce biçimini hazırlar. Sonuç itibarıyla daha ziyade ruh tarafında kalan bu malzeme, aslında bedenden ayrılamaz.

Beden egonun kaynağındadır; algıladığımızla, bize saldıranla, düşünce aracılığıyla bunları kendimize entegre etme yetimiz arasındaki birlik duygusuna bir temel oluşturur. Psikanalist Didier Anzieu bebeğin boyunu aşan, kafasını karıştıran bedensel duyumların akınına uğradığı hayatının ilk zamanları bilmecesine bir yanıt önerir: “Deri-ego”; bebeği taşıyan annenin kolları, huzur veren sıcaklığı, saran kokusu ve bilinçli dilde henüz anlaşılmaz olan sözcükler mırıldayan sesinden oluşan duyumsal dokunun ürünü olan, psikolojik olduğu kadar fiziksel de olan bir zarftır. Bu zengin ve çok şekilli çevre sayesinde, yavaş yavaş bebeğin ayrı ayrı hissettiği beden parçaları birleşir. Deri bir tür bütün oluşturur ki, büyük bir kılıf gibi psikolojik denge için esas olan –içselliğini korumak, dış saldırılara karşı etkili bir sınır yaratmak, dışarıdan birinin müdahalesi durumunda yabancıyla kaçınılmaz etkileşime izin veren bir zarı cisimleştirmek gibi– birçok işlevi barındırır. Dile pelesenk olmuş pek çok söz derinin bu işlevlerine gönderme yapar: “tüylerim diken diken oluyor” ya da “ten uyumumuz var” gibi.

Bir önceki bölümde değinildiği gibi, bahsettiğimiz hastaların bu deri-egoyu, psikolojik ve fizyolojik sınırı geliştiremedikleri, ayrılıktan yalnızca ve yalnızca kaygı duygusunu tanıdıkları ve o kaygıdan kendilerini koruyabilecek yolları etkinleştiremedikleri anlaşıyor. Giysi yedek bir deri görevi gören maddi bir nesne gibi bu rolü üstlenir.

Sonia’nın vakasına geri dönelim. Aşk fiyaskoları, sevgi arayışı ve ona bunu garantileyecek giysi arasında kendi kendisinin geliştirdiği bağı neden daha önce sorgulamadık? Bir başladı mı giysi tüketmekte dur durak bilmeyen bu kadın kimseyi baştan çıkaramıyor! Sonia’nın karşısındakiyle kendisi arasında sınır koymaktaki güçlüğüne açıklamak için bu psişik deri kavramı özellikle çok yerindedir. O deri Sonia’da özellikle geçirgendir, ki bu da onu yaralanabilir kılıyor. Kar-

şısındaki, tek vücut olma arzusuna, hatta ihtiyacına karşı çıkınca, bunun sonucu duyulmamış bir şiddette oluyor. Fûzyonel bağ, Sonia için mümkün olan tek olasılık ve muhtemelen hayatının ilk anlarında yaşadığı bir eksiklikle ilgili saplantısını temsil ediyor.

Vaat ettikleri dolayısıyla peşine düşülen giysi, adeta fûzyonel bir bağdan onu sinsice koruyacak bir kılıf, onu içinde barındıracak bir zırh yaratma denemesidir. Sonia'nın çelişkisi buradadır: Fûzyonel bağ arayışı onu giysiye yatırım yapmaya yönlendirmektedir ki, bu da onu ilk fırsatta atılan nesne-kadın rolüne sokmaktadır. Böylece, giysi Sonia'nın ona uygun gördüğü bilinçdışı ve imkânsız misede başarısız olur, zira çıplak kalır kalmaz kendini gerçekte yine o ölümcül fûzyonel bağın insafına kalmış hissederek. Giysi onu hiçbir şeyden korumaz, tersine karşısındakinin reddi, çıplaklık karşısında kendini aşırı hassas hissetme acısına yankı yapar ve onu sürekli olarak aynı engellere sürükler.

GIYSİNİN ALTINDAKİ BEDEN HANGİSİ?

Çelişkili bir rol oynayan, şifondan omurga işlevi için aranan ve hem bağımlılık patolojisini hem de altında yatan kimlik kaygısını sürdüren giysinin çözümlemesinde biraz daha ilerleyelim. Hep aynı şekilde giyinen, hiç yaratıcılık katmadan, giysi alışverişinin gerçek bir işkence gibi geldiği bazı kadınlar da tanıyoruz. Kendilerinin çeşitli imajlarının içine süzülme imkânsızlıkları, hassas bir iç dünyaya, fantezi ve oyunun yerlerini bulamadığı aşırı derecede katı bir bedenle ilişkiye tanıklık eder. Profesyonel ya da özel yaşamında çevresinde sürekli olarak hep aynı giysilerle, sanki tek kılığıymış gibi dolaşan birilerini tanımayan var mıdır?

Julie anlatıyor:

“Delice ama, daha kırk beş yaşında bile olmayan ofiste-ki bir arkadaşı düşünüyorum. Hep aynı giysileri giyiyor: Hiç değişmiyor, evaze eteğin üzerine beyaz bir bluz ve onun da üzerine aynı kaşmir kazak. Bir keresinde, başını ağrıtmamak için hep aynı parçayı aldığını söylemişti. Hep siyah giyiniyor, bazen belki bir parçası gri oluyor, ama renk konusunda cesur davrandığını hiç görmedim. Tarz değiştirmenin onu nasıl kaygılandırıldığını görmek çok şaşırtıcı! Bir gün bana bunun dengesini kaybettireceğini söylemişti...”

Bu iş arkadaşı kendini başka türlü göstermeye ve özellikle de başkalarının gözünde kendini farklı algılamaya cesaret etseydi aldığı risk ne olurdu? Bu birbirinin aynısı giysiler yansımasıyla arasında sert bir kopuş yaşanmasını mı engelliyor? O gün giydiği giysinin o günkü ruh haliyle, psikolojisiyle uyumuyor gibi gelmesiyle içinde fiziksel bir huzursuzluk, elle tutulur bir rahatsızlık hissetmeyen var mıdır? Duygularımızla yansıttığımız beden imajı arasındaki uyumsuzluğun uçucu anları bedensel devamlılık tutarlılığımızı tehlikeye atan bir dengesizlik duygusunu tetikler. Nihayetinde soru şudur: Aynada görülen hangi bedendir, giydirilen hangisidir?

Aynaya nesnel olarak bakmaya çalışıyor olsak da bedenimize ilişkin algımız hep yanıltır, optik bir yanılsamanın sonucudur. Sabah aynaya bakarken bedeninizin nesnel yansımasını görmezsiniz. Algıladığınız, aslında bedeni biçimlendiren bilinçdışı temsillerden kaynaklanan imajdan başkası değildir. Flu bir algı sunan gözlüklerden görülen bir beden, kendi kendine çekilmiş bir içsel fotoğrafın yansıması gibi. Bu beden gerçek bedenden oldukça farklıdır. Biz o bedeni psikanalizde “hayali beden” ya da “psşik beden” ola-

rak adlandırıyoruz. Gerçek bedenle hayalî beden asla karşılaşmaz ki! En önemli acılarda ya da psikolojik patolojilerde hayalî beden can yakar, bazen tamamen yersiz bir biçimde fazla şöyle az böyle olmakla suçlanır.

“Vücudum, benim demekle bile zorlanıyorum... sanki benim değilmiş gibi... Bir yabancıyla aynı evi paylaşıyor gibiyim... Seçmediğim bir bedenle doğdum... Bazen anemden nefret ediyorum çünkü onun bacakları ve kollarını almışım... Bu mirastan hemen vazgeçebilirim: Vücudumu sevmek, onunla ilgilenmek, ona saygı duy-
mak gibi her hafta dergilerde koca koca harflerle gördüğüm laflar benim için bir şey ifade etmiyor. Giydirmek, makyajını yapmak, kas yapmak... Vücudumla ilişkim bundan ibaret. Benim baştan çıkarma gerecim ama onun beni baştan çıkarabildiğini söyleyemem... Onunla idare etmek zorundayım... Aynada kendime bakmaktan olabildiğince kaçınıyorum, yoksa bütün gün depresif oluyorum... Gördüğümün görmek istediğimle hiçbir alakası yok... Oysa o benim...”

Bir deri bir kemik hastalarımızdan biri, seansta kendisini şişman bulmaktan yakınıyor. Şişman sözcüğü çevresinde çalışırken, bu izlenimi doğrudan doğruya gerçek bir obeziteden muzdarip olan ablasının kalbini kırmamak için kendisini bütün çocukluğu boyunca “tombul” diye çağıran annesine bağlıyor. Bu hasta, kendisine bakışı annesinin söylemine bağlı olduğu için kendisini ancak ve ancak şişman görabiliyor. Her türlü akıl yürütmeye karşın kendisini hâlâ şişman buluyor olması, harcadığı bütün çabaların boşa çıktığını, hâlâ annesinin kollarında onun bilinçsizce tutsağı olduğunu gösteren iyi bir ipucu. Bedensel kimliği tamamıyla bu değersizleştirmenin tuzagında oluşmuş gibi.

Kendimizi olduğumuz kadın gibi değil; konuşulduğumuz, bakıldığımız, dokunulduğumuz, anlamlandırıldığımız gibi görürüz. Kadınlığımızın tarihi, beden tarihimiz üzerinde yükselir. Bu anahtar, kadın gibi ya da yeterince kadınsı görünebilmek için kendimizi ardına sakladığımız sahte ıvrır zıvrır ve göz boyamaların ötesinde eşsiz benzersiz kimliğimizin kökenini anlamamıza izin verir. Önemsiz gibi gelen bu sözcükte, bazı kadınları sürekli bu yetersizliği onarabilecek şeyi bulmaya iten bütün bir eksiklik hali gizlidir. Süs niteliğindeki giysinin ötesinde bazıları mükemmele yakın bir beden inşa edebilmek için estetik ameliyata yönelirler. Bu mantığın sonuna kadar gidebilenler, eklenen protezin ya da azalan kırıışığın aslında gerçekten onların bir parçası olmadığını fark ederler. Sanki derinliklerinde bütün bunların psikolojik olarak göz boyama görevi gören bir imitasyon parçadan daha fazlası olmadığına ikna olmuşlardır.

Bu nedenler gerçek bedenle daha bir uyumlu olsun diye hayalî bedeni iyileştirmek, yeniden inşa etmek, sarıp sarmalamak, yaralarını kapatmak için çifte bağlamda, hem psikolojik hem de bedensel bağlamda çalışmayı kaçınılmaz bulduk.

Bu anlamda genç bir hasta olan Valentine'i dinleyelim:

“Gizlim saklım yok, bir an için, o nefret ettiğim bedenle yalnız kalmayı kabul etmem gerekti. Aşkta yalnız kalmak beni o kadar korkutuyordu ki... Ama bugün artık var olabilmek için başkasına ihtiyaç duyduğum için böyle olduğunu biliyorum. Anında gerçek bir bağımlılığın içine düşüyordum ve erkeklerin beni terk etmesi fikri beni dehşete düşürüyordu. Kendi üzerimde çalışmak ve yoga yapmak, kaynaklarıma güvenmemde ve şeytanlarımla, kaygılarımla yüzleşmemde çok yardımcı oldu. Anladım ki, kendimle huzur bulmadıkça ancak ve an-

cak bir başkasının, bir sevgilinin, arkadaşın, meslektaşın bana vereceği yere geçebileceğim. Ancak ve ancak bir başkasının nesnesi olacağım, kendimi kaybetmek pahasına...

Vücudumla ilişkim hâlâ biraz zorlu, ama daha iyiyim, çünkü vücudumu olduğu gibi kabul etmem gerektiğini anladım. Yoga ve üç yıldır devam ettiğim terapi sayesinde, asla olamayacağım kişinin yasını tutmaya başladım. Hâlâ fazla yuvarlak olan kalçalarımı ve memelerimin küçüklüğünü beğenmiyorum ama cerrahiye girişecek olursam, tamamıyla ben olmayacağımı da biliyorum. Derinlerde, önemli olanın benim kendime bakışım olduğunu anladım, hayalini kurduğum ideal vücudu bana yansıtmadığında inanılmaz derecede acı çekmeme neden olan başkalarının bakışına değil. Vücut üzerindeki bu çalışma bana çok yardımcı oldu ve bu yaşında nihayet bu işe koyulmam bir şans. Başka kadınların vücutlarından bahsetmelerini ve ne kadar acı çektiklerini dinlerken, ne kadar ilerlediğimi fark ediyorum..."

Valentine gibi kadınlarla yapılan çalışma, bedenin psikolojiye çok yavaş entegre olma yetisinin üzerine kuruludur; beden üzerinde yavaş yavaş düşünülür, bedenle psikoloji birbirlerine entegre olur ve zamanla güvenilir biçimde kendi kendine var olur.

BEDEN-RUH DÜĞÜMÜ

Lola, terapisti bedeniyle ilgilenmesini söylediğinde gösterdiği direnci çok iyi tarif ediyor, terapistinin önerisine uzun süre bir anlam verememiş:

“Psikolog bana vücudumla ilgilenmemi salık verdiğinde, neden bahsettiğini sordum kendime, gerçekten. Terapi sırasında vücudumda olmaktan aciz olduğum ortaya çıktı, sonrasını siz düşünün artık! İşçi temsilcim sayesinde Feldenkrais denen bir teknik keşfettim. Bana yalnızca ne jimnastik ne de yoga olduğu söylenmişti. İlk seansta, öğretmen bizi sırt üstü yatırdı ve basenimizi bir saat gibi düşünmemizi ve basenin on iki, üç, altı ve dokuzaya denk gelen noktalarını bastırmamızı istedi. Hiçbir şey anlamadığımı söylemeye cesaret edemedim. Diğerleri bir şeyler hissetmeyi başarıyor gibiydiler. Sonraki hafta, kendimi diğerleriyle karşılaştırmamak için dikkatim dağılmasın diye ve olurlarına bırakmak için gözlerimi yumdum. Hayatımda ilk defa bir basenim olduğunu, onu hareket ettirebildiğimi, parça parça hissedebildiğimi, kontrol edebildiğimi hissettim ve heyecandan neredeyse ağlayacak gibi oldum. O kadar basit bir alıştırma sonrasınday! Hareketler o kadar yavaştı ki, duyular ortaya çıkabiliyordu. Ve her hafta biraz daha ilerledim, müdavim oldum ve yavaş yavaş başımın, omurgamın, farklı vücut parçalarım arasındaki bağlanma noktalarının bilincine vardım, vücudumu keşfettim, hem de hissederek. Benim için o kadar yeni ve o kadar allak bullak edici bir deneyimdi ki. Nihayet bir beden olduğumu hissediyordum, yavaş yavaş kafamda beliren bir imaj vardı, gözlerimi yummuş hayal ediyordum, şahaneydi. Bu malzeme sayısız psikanaliz seansımın konusu oldu.”

Yoga, Alexander tekniğı, Feldenkrais yöntemi, Tai-chi, bugün sıklıkla gündeme gelmeye başlayan bütün bu teknikler, yavaş yavaş bedeninin içsel bir imajını geliştirmeyi hedefliyor; duyuma bağılı sözcüğün uygun anda ve tekrar tekrar çağırışımı aracılığıyla, tıpkı psikolojik yaşamın temelleri gi-

bi. Bu teknikler böylece içeriden kendilerini bulmaya ve yalnızca ve yalnızca ayna aracılığıyla var olan bir imajı bir kenara bırakacak bir kendilik imajını çağırmaya davet eder. Bu teknikler, dayandıkları pedagoji dışsal bir bakışın yargısına dayanmadığı, simgesel olarak öğretmen ya da başka katılımcıların kişiliğinde hayat bulduğunda çok daha fazla etkili olacaktır. Bu teknikler iyi öğretilirlerse kendilerini bugün ragbette olan, bedeni heykel gibi biçimlendirmekten ve sürekli ona hâkim olmaktan ibaret beden kültürünün tam tersi noktada bulacaklardır: yaşlanmanın kontrolü, kilonun kontrolü, sağlığın kontrolü vs. Bu teknikler tam tersini hedefler, yoksa daha önce de tespit ettiğimiz gibi, bir bağımlılıktan diğerine geçilir.

Bedenin belirti olduğu bu hastalar arasında, neredeyse saplantılı bir biçimde, ölçüsüz bir spor etkinliği aracılığıyla bedene aşırı bir dikkat gösteren çok sayıda kadın vardır. Yıllarca çılgınlar gibi spor salonuna gidip o anın trendine göre etkinliklerini artırır. Ancak öğretilen disiplinlerin koşullarını belirtmelerini istediğimizde, her ne kadar içsel bir iyilik hissi söylemi dillendirilse de, bu kadınların çocukluk geldiklerinin bazı engellerini tekrarlayan bir pedagojiye dayandıklarını kavıyoruz: öğretmenin model konumu, diğer öğrencilerle rekabet ve sistematik olarak ayna karşısında önerilen alıştırmanın doğruluğunu görmek ya da hissetmek.

Manon yıllarca giysi alışverişi bağımlısı olmuş. O bağımlıktan kurtulmuş, ama spor bağımlılığına kapılmak pahasına.

“Hayatımın on beş yılını spor salonlarında son moda teknikleri takip ederek geçirdim. Başkalarının vücutlarıyla kurdukları ilişkinin görünüşteki kolaylığı beni çekti ve spordan keyif almalarına ve özellikle de mü-kemmelle vücutlarına bayıldım. Kilolarımı verdim, kaslandım, nihayet o gıpta ettiğim kadınlara benzemeye

başladım, yine de kendimi çirkin ve çekicilikten uzak hissediyorum. Hep bu beden bana ait değilmiş gibi yaşıyorum, sanki bir başkasına bakıyormuşum gibi, hiçbir vurgusu, hiçbir çekiciliği olmayan bir kadın görüyorum. Hala anlamıyorum...”

Burada bedensel duyumlarla ve yaşanmışlıklarla temasa geçirmeyen bedensel bir etkinliğin nasıl boşa gittiğini görüyoruz. Yalnızca beden üzerinde ve bedenle yapılan bir çalışma simgesel bedenin, zaman zaman düş kırıklığına uğratici, yanıltıcı ve sakatlayıcı olabilen gerçek boyuttan kopan bir bedenin fark edilmesini sağlayabilir. Ruh hali ya da o günkü moral nasıl olursa olsun, her sabah kendilik imajının aynada kabul edilebilir görünmesi için tek koşul budur. Tercihen, psikolojik bedeni ve onu benimsemeyi sağlayan içsel bakışın edinilmesine esas olan temelleri kendilerine bahşetmeleri fırsatını veren bu “entegratif” denen tekniklere yönelme. Başka bir deyişle, bu teknikler binbir nedenden dolayı herkesin teker teker hikâyelerinde gerçekleşmeyenleri onarabilir, iyileştirebilirler. Bazı Doğu teknikleri kendilik üzerindeki içsel ve yapılandırıcı bakış yetisini, “üçüncü göz” olarak adlandırıyor. Bu göz algı, heyecan ve duyumun kesişiminde, düşünce üretimiyle bağlantıdadır. Bedensel duyum yoluyla algılanan heyecanlar düşünceye duygular şeklinde tercüme edilir. Psikosomatik bir düğüm, olanla olmayan arasında bir bağ, bedenle düşünce harekete geçirilmek istendiğinde kıymetli bir temel oluşturur.

Çıplaklığa tahammül edemeyen ve içlerindeki boşluğu hissettirecek şeyi maskelemek için kendilerini giysiye veren bu kadınların yaşadıkları güçlüklerin nedeni, o düğümün eksikliğidir.

GİYİM OLARAK ÇIPLAKLIK

Bugün artık kendini bulmuş, çekici bir kadın olan Élodie'nin tanıklığıyla bitirelim. Dışarıdan bakınca, kim onun bir zamanlar oynak bir kimlik ve iflasa sürükleyen bir giysi bağımlılığından muzdarip olduğunu söyleyebilir? Kendini bildi bileli kadınlığı konusunda tereddüt yaşamış ve asla bir aşk yaşamı olmayacağına ikna olmuştu. Görece olarak genç yaşta düzenli olarak çağdaş dans yapmaya ve terapiye başladı. Bugün öğretmen. Yıllar yılı dans dersleri teknik bikiyi, konsantrasyonu, kaynaklarına güven duymayı birleştirerek ve bedenini yavaş yavaş bir estetik idealden bambaşka bir şeye dönüştürüp canlı kılınca kadar eğitimden de destek alarak kendisiyle buluşma noktası olmuştu. Bugün bu uzun kendini kabul etme ve entegrasyon çalışmasının kendisi için ne anlama geldiğini açıklayabiliyor.

“Yıllardır, beni kurtaran şey galiba dans etmek ve konuşmak. Bedensel ve psikolojik iki cephede örülen bu yenden yapılanmanın aşamalarını somut olarak teker teker anlatabilirim. Gerçekten de, vücudumda sağlamlaştırdığım, özellikle de omurga çevresindeki çalışmalarım ve psikolojik olarak kendimi daha dik hissetmem arasında gerçek bir bağ olduğu izlenimdeyim. Dans bana hareket duyumunu sundu ve bu duyum psikolojik olarak hareketli olma yetimi geliştirmemi sağladı. Biraz dizginleri bırakıp, boş verip benim olmayan standartlara göre vücudumu terbiye etme mücadelesine bir son vermeyi ve spontane hareketin sürprizini kabul etmeyi öğrenmem gerekiyordu. Tam da terapide psikoloğumun bana dirençlerimden bahsetmesi gibi, şeylerin bana oldukları gibi gelmelerine izin vermek yerine söyleyimi kontrol etmeye çalıştığımı söylüyordu...”

Dans çalışması gerçekten de Élodie'nin gerçek bir psişik omurga oluşturmaya katkıda bulunan farklı alıştırmalarda ustalaşmayı gerektirir: sırt üstü uzanarak, gözler yumulu, kendisiyle arasında, kendi içinde, sözcüklerle duyuları bağlantılandırmak, konturların ve bedensel kılıfının bilincine varmak, sonra da güvenli bir şekilde özel içerikleri, duyuları ve düşünceleri barındırdığını fark etmek; sonunda destekler üzerinde çalışmak, ayağa kalkmak, dengeli olmak! Ayakta durmak, bu aynı zamanda mekânla ve başkalarıyla, dünyayla ilişkide olmak, kendinden emin olarak hem çevrede hem içinde var olmak.

“Nihayet kendimi güzel buluyordum. Bu duyguyu tetikleyen, bütün o tekniklere hâkim olma fikri değil, ilk defa vücudumda var olmanın duyumuydu, vücudumu içriden hissederek onu benimsemek. Vücudumun nelere kadir olduğunu görmek büyüleyiciydi, birdenbire onu daha güzel, daha ilginç bulmaya başladım. Onu sevmekten edemezdim artık. Bu gerçek bir yeniden doğuştu.”

Üstelik dans mekânla ve dünyayla aradaki bağı üstü kapalı bir biçimde hissettirir, kişiyi içsel destek noktaları bulmaya, dışsal değil de içsel öğelere göre yönünü bulmaya zorlar. Yoksa dansçı başka bir mekânda evrilmesi gerektiğinde tamamıyla kaybolur. Dolayısıyla bar alıştırmalarıyla ama özellikle duyumlarıyla kendisine pusula görevi görecek, son derece kıymetli bir narsistik kaide oluşturacak içsel bir eksen oluşturma ve bunu içselleştirmesi gerekir.

İnkâr edilmez bir biçimde, bu tür bir bedensel çalışmanın olumlu psikolojik sonuçları olacaktır: Kendindeki yaşam hareketini ortaya çıkarmak ve hissetmek, böylece hali hazırda sahip olunan kaynakların bilincine varmak. Kaçınılmaz olarak acılı depresyon dönemleriyle yüzleşen bir tera-

piye girişmek için daha ne olsun? Bedensel yaklaşım hastayı bir gerileme haline sokar ve başka bir açıdan söze dökme çalışması da bir yandan sürdürülüyorsa, depresif dönemi daha etkin bir şekilde ele almaya katkıda bulunur. Bunun sonucunda, yaşamı zehreden o ideal benin ve bedenin yasını tutmak mümkün olacaktır.

Bu çalışma sayesinde rahatlıkla, çıplaklığın eksik bir kılıfın çalınması gibi yaşanmayacağı söylenebilir. Çıplaklık göze her türlü yapaylıktan kurtulmuş, nihayet kendine şefkat ve iyilikle bakan, idealin despotluğundan yakayı sıyrarak hakiki bir içsellik giysisi olarak artık görünecektir. Bu simgesel giysinin fiyatı yoktur, satın alınamaz ama kıymeti yalnızca var olma bilinciyle işlenmiş olandadır.

“Nihayet sevdiğim adamın önünde utanıp sıkılmadan soyunabilmek ve her parçamın onun bakışları ve elleriyle okşandığını hissedebilmek ne büyük mutluluk. Günün birinde böyle çıplak kalmayı sevebileceğim aklımın ucundan geçmezdi, hiç kompleksiz ve bir zamanlar tahammül edemediğim kusurlarıma aldırmamak. Yaz gelirken, mayo giymek artık bir işkence değil. Aksine, cildimde rüzgârı ve güneşi hissetmekten zevk alacağımı biliyorum, bütün bunlar yuvarlak hatlarım var diye kederlenmekten çok daha güçlü.”

Giysi doğru yerini bulabilecek ve bütün içselliği, yaşanan bir bedenin bütün zenginliğini giydirecektir. Giysi artık sanki yaşamsal bir çözüm müşçesine çılgınlar gibi açıklıkla aranmayacak, ancak sağlam bir kimliğe ait bir şeyleri destekleyecek, vurgulayacaktır. Böylece giyinmek yeniden oyun oynamakla aynı kategoride değerlendirilebilir.

SONUÇ

Kadınların sözleri, söze dökülemeyen bir acının aynası yerine geçen semptom-giysinin bilinçdışı boyutunu aydınlığa kavuşturdu. Bu beklenmedik okuma birikimi, kadınlığın ölümcül bir kimlikten duyulan şüphenin dadandığı bir konumdan türediği psikolojik sorunsalları keşfetmemizi sağladı. Cinsiyetle doğmak cinsel bir varlık olma duygusuna yetmediği gibi yaşadığını bilmek de yaşadığını hissetmeye yetmez. Böyle anlamlandırılrsa ve aransa dahi, hiçbir giysi oynak kimlikli bir özneyi giydirmek ya da özneyi psikolojik bir ölüm duygusundan korumak için yeterli bir süs olamaz.

Şu son tanıklığı sizinle kadınlığa has patolojiler üzerine düşünme fırsatı olması açısından paylaşmak isteriz:

“Gece iyi uyuyamamışsam, kendimi çerçevelemeye, beni daha sıkı saran giysiler seçme ihtiyacı duyacağım bir gün olacağını biliyorum. Bana bir çerçeve veriyor ve beni gerçekten kavlıyor. Giysi beni taşıyor, benim için bir referans sistemi, beni tanımlayacak bir şey oluyor. Yaşa-

yacağım bir olayı hayal ettiğimde, kendimi hep özel bir giysiyle gözümün önüne getiriyorum. Şu ya da bu giysiyi giyersem, bana vereceği duyguyu biliyorum.

Parça parça satın alırım. Her biri bana bir kimlik üretir, bana bir kişilik oluşturur. Biraz bir aktörün performansında olduğu gibi, giysi benim kompozisyonumun bir parçası oluyor. İnsanları giysilerine göre, giydiklerini ve bunun onlar için ne anlama geldiğini çözümleyerek de çok eğleniyorum. Bu bence bir dil.

Her şeyi kontrol etmeden duruma hâkim olmak isteyen insanlardayım. Giydiğime dikkat etmediğim haftanın tek bir günü yok. Ama kişiliğimde tuhaf bir şeyler duyumsuyorum, sanki gerçekten ben olan hiçbir şey yok gibi. Her zaman kendimde hoşuma gitmeyen şeyle birlikte yaşamak yerine o şeyi değiştirmeye çalıştım. Ayrıca fizigimi asla gerçekten sevmedim. Sıskaydım, narindim, bunların değişmesi için her şeyi yaptım. Spor salonunda saatler geçirdim ve bir başkası olmak için çok çalıştım. Ama bugün her şeye şüpheyle bakıyorum: Kim olduğumu pek bilmiyorum. Ve kötü giyinmiş ama kendilerinden hoşnut olan insanlara hayranlıkla bakıyorum.”

Bu sözler bize, kırkına merdiven dayamışken giysi arayışının ardında beliriyor gibi olan kimlik bulanıklığını aklının bütün berraklığıyla sorgulayan Paul tarafından emanet edildi.

Gördük ki, görünmek var olmanın/olmanın eş anlamlısı değil. Ve var olma bağlamı, cinsler ve bir cinsiyete aidiyet meselesini kat be kat aşıyor. Erkek ya da kadın olalım, güvenilir bir kimliğin gelişmesinin altında yatanlar hakkında bilgi veren semptomatik bir ifade içindeyiz. Bu durum narsistik sağlamlığı tehdit etmeseydi endişelenecek bir şey olmazdı, ama görünüşe aldanmamak gerek. Özne olarak mahre-

miyetinin çevirdiği dolapları keşfetmek için muhteşem bir ekran olan bu kıymetli semptomla buluşmak için terapi yoluna girmek hi şüphesiz gereklidir.

- Anzieu Didier, *Le Mot-Peau*, Dunod, 1995.
- Aulagnier Piera, *Un interprète en quête de sens*, Payot, 2001.
- Barthes Roland, *Le système de la mode*, Le Seuil, 1967.
- Freud Sigmund, *Psychopathologie de la vie quotidienne*, Payot, 2001.
- , *L'inquiétante étrangeté et autres essais*, Gallimard, 1985.
- Green André, *Narcissisme de vie, narcissisme de mort*, Les éditions de Minuit, 2007.
- Joubert Catherine et Stern Sarah, *Déshabillez-moi. Psychanalyse des comportements vestimentaires*, Hachette Littératures, 2005.
- Klein Mélanie, *Envie et gratitude et autres essais*, Gallimard, 1968.
- Le Poulichet Sylvie, *Psychanalyse de l'Informe. Dépersonnalisations, addictions, traumatismes*, Aubier, 2003.
- Mc Dougall Joyce, *Théâtres du corps. Le psychosoma en psychanalyse*, Gallimard, 1989.
- Marinopoulos Sophie, *Le corps bavard*, Fayard, 2007.
- Navarri Pascale, *Trendy, sexy et inconscient. Regards d'une psychanalyse sur la mode*, PUF, 2008.

Güzel giyinmek ve modayı takip etmek birçok kadın için bir zevk, bir tür eğlence. Ancak bu basit gibi görünen gündelik zevk, birçokları için karmaşık ve ağır bir yüke, hatta zaman zaman işkenceye dönüşebiliyor. Saatler süren alışveriş turlarına, sürekli yenilenen ve dolaplardan taşan giysilere rağmen, kadınların çoğu gardiroplarının karşısına geçince giyecek bir şey bulamamaktan şikâyetçi. Peki bu durum neye işaret ediyor?

“Üzerime giyecek hiçbir şeyim yok!” cümlesinin ardında ne tür bir eksiklik yatıyor? Aranıp bir türlü bulunamayan şey, gerçekte kadınlık kimliğinin kayıp bir parçası ya da anne-kız ilişkisinde doyurulamamış bir sevgi açlığı olabilir mi? Sonu gelmez alışverişlerin gerçek işlevi nedir? Bağımlılığa dönüşen giysi tutkusu, bir tür kendini ifade etme aracı olabilir mi? Giysilere yüklenen “kişilik değiştirici” rol, narsistik yaraları sarmaya mı hizmet eder? Üzerimize geçirdiğimiz giysiler, bedenimiz yerine gerçekte kişiliğimizin derin uçurumlarını mı örter? “İdeal giysi” gerçekten var mıdır?

Klinik psikolog ve psikanalist Elise Ricadat ile Lydia Taïeb, *Üzerime Giyecek Hiçbir Şeyim Yok!*’ta kadınların giysilerle kurdukları sorunlu ilişkinin altında yatan sebepleri irdeliyor. Geniş bir klinik çalışmaya dayanılarak hazırlanan kitap, kadınlık kimliğinin bu boyutuyla hesaplaşmak için yol gösterici bir kaynak.

